

Про

**POL
SKA**

Від посвячених
для непосвячених

Об'єкти зі Списку світової спадщини ЮНЕСКО

- 1 Історичний центр Кракова
- 2 Королівські соляні копальні у Величці та Бохні
- 3 Аушвіц-Біркенау: німецький нацистський концентраційний табір смерті (1940–1945)
- 4 Біловезька Пуща
- 5 Історичний центр Варшави
- 6 Старе місто в Замості
- 7 Замок хрестоносців у Мальборку
- 8 Середньовічне місто Торунь
- 9 Кальварія-Зебжидовська: маньєристський архітектурно-ландшафтний парковий ансамбль і паломницький парк
- 10 Церкви Миру в Яворі та Свідниці
- 11 Дерев'яні костели південної Малопольщі
- 12 Мужаковський парк
- 13 Зала століття у Вроцлаві
- 14 Древні й первісні букові ліси Карпат
- 15 Дерев'яні церкви карпатського регіону в Польщі й Україні
- 16 Шахта свинцю, срібла й цинку в Тарнувських Горах
- 17 Доісторичний регіон видобутку смугастого кременю в Кшемьонках

Зміст

Польща й поляки 12

10 причин приїхати до Польщі 18

Польська мова 20

Поляки — романтичні переможці 22

Ген Солідарності 24

Мистецтво міського життя 26

Горді багнюкою й болотами 28

Дикі тварини Польщі 31

Сувеніри з Польщі 34

Місця

Варшава 36

Катовіце й Сілезія 52

Тримісто (Гданськ, Гдиня, Сопот) 64

Краків 76

Лодзь 90

Ольштин і Вармія 100

Вроцлав 108

Познань 118

Щецин 128

Бидгощ і Торунь 136

Люблін 144

Білосток і Підляшшя 152

Жешув 160

Бізнес, наука й інновації 166

Культура 194

Спорт 220

Їжа 232

Варшава та її строката
архітектура: від
неокласицизму через
соцмодерністські житлові
масиви до найсучасніших
хмарочосів

Вармію й Мазурію часто називають «Краєм тисячі озер» (насправді там понад 3000 водойм)

Північний кордон Польщі —
це майже безперервна смуга
надзвичайно гарних балтій-
ських пляжів: широких, піща-
них і незайманих

Конякув — мальовниче село
у Сілезьких Бескидах, славне
традиційним мереживом
і звичасм випасання овець

Польща й поляки

Польща розташована на Віслі.
Саме на цій річці відбувалися дра-
матичні події, завдяки яким наша
країна стала яскравим прикладом
демократичної трансформації
й настанови
«Ми можемо це зробити».

Разом з неоновною рекламою між-
народних фірм і малих підпри-
ємств з усього світу,
яка освітлює вулиці країни, зміни-
лися й самі поляки.

Фестиваль Вісли у Варшаві
відбувається щороку в перші
вихідні вересня

Завдяки вродженій креативності, винахідливості, ентузіазму й відкритості Польща посідає помітні місця в рейтингах підприємництва, інноваційності та продуктивності. На хвилі солідарності з усім світом народ виборсався з глибокої депресії комунізму та відсутності доступу до більш ніж двох каналів телебачення. Усе це — завдяки рішучості поляків, які спиралися на багаті традиції й зуміли витримати найгірші часи — зокрема відключення світла й дефіцит м'яса. Цей дух живе й тепер, коли Польща підтримує своїх східних сусідів у їхній боротьбі за демократію. Саме

над Віслою зростали люди, які стали головними зразками для нації — від папи Йоана Павла II до Леха Валенси, хоча сьогодні іконою вільної Польщі є футболіст Роберт Левандовський. Нобелівські лауреати й лауреатки Ольга Токарчук, Віслава Шимборська та Чеслав Мілош створили Польщі репутацію країни поетів. Розвитку літератури сприяє дзвінка мова, якою послуговується понад 40 мільйонів людей у країні й за кордоном. (Знаючи експансивність поляків, можна припустити, що їхню мову вживають і деінде в нашій галактиці, але це ще не доведено.) Польська мова, базована на латинській абетці, розвивається впродовж століть і нині є однією з офіційних мов ЄС. Її унікальні способи відмінювання та дієвідмінювання вражають кожного, хто наважиться вивчити цю мову. Доволі нелегко

1. Йоан Павло II заохочував поляків відновлювати свою батьківщину. Саме він прочинив двері до мирної революції під прапором профспілки «Солідарність», яка зрештою привела країну до свободи в 1989 році. На фото: Лех Валенса — лідер руху «Солідарність» і перший Президент Третьої Республіки Польща

2. Знаменитий плакат «Рівно опівдні» на парламентських виборах 1989 року
3. Бенедиктинське абатство в Тинці на Віслі, розташоване в південно-західній частині Кракова; найстаріший збережений монастир у Польщі, зведений у середині XI століття

2

зрозуміти, як гурт друзів може разом вечеряти й називати одне одного, незалежно від статі, *jedzą*. А потім раптом з'ясується, що жінки — *ce jadły*, а чоловіки — *jedli*. Активне вживання зменшувальних форм слів теж здатне спантеличити іноземців. Поляки, щоб трохи потішитися, дають не дрібні гроші (*pieniądze*), а дрібненькі грошенята (*pieniążki*); коли вони п'ють каву, то кажуть *kawkę* замість *kawa*; а прогулянку (*spacer*) неминуче перетворюють на маленьку прогуляночку (*spacerek*).

Мова постає в різних формах і діалектах, які окреслилися внаслідок

географічних і демографічних умов. Два завоювання, що поділили народ у 1772–1918 роках, призвели до германізації й русифікації мови, помітних досі. У Сілезії та Помор'ї дехто й нині твердо вірить, що *sznoka z glancem* — глазурована здобна булочка — автентичний польський термін, хоча насправді він походить із німецької: равлик (*Schnecke*) з глазур'ю (*Glanz*). У Польщі побутує також іще одна офіційно визнана мова — кашубська, якою розмовляють понад 100 000 кашубів, нащадків поморських слов'янських племен, що мешкали в Середньовіччі на балтійському

узбережжі. Вони полюбують називати себе *richtig Polaki*, тобто справжніми поляками.

Польщу століттями вважали толерантною країною, тож різні національні меншини шукали тут прихистку під час історичних потрясінь: від татар до караїмів, лемків, ромів та українців, а нещодавно до них доєднався й голлівудський актор Джессі Айзенберг. У пам'яті й культурі поляків також живе величезна єврейська спадщина. Тому обов'язково варто відвідати Музей історії польських євреїв POLIN у Варшаві, адже там показано захопливу хроніку єврейсько-польського співіснування на цих землях.

Вісла поєднує гірський південь із приморською північчю. Строкаті краєвиди вражають навіть найдосвідченіших туристів, які вже все бачили на власні очі (або в інтернеті). Височезні Татри, чарівливі Низькі Бещади й таємничі Карконоші — це свіже повітря й прегарні пейзажі, завдяки яким ваші фотографії гарантовано

здобудуть хвилю лайків у соцмережах. Аромати риби на грилі розносяться над широкими, піщаними пляжами Балтійського моря, тож хочеться залишитися на березі, щоб скуштувати форель чи камбалу. А Мазурське озеро вдовольнить найвибагливіших шукачів пригод, лісової самотності й комарів. Навіть реклама не здатна зіпсувати чудових краєвидів цього краю. Усюдисущих рекламних табличок, банерів і білбордів з написами на зразок «Сантехніка й сервіс» тут так багато, що навіть найрафінованіші естети перестають їх помічати. Ще легше випустити їх з уваги, коли проїдеш повз них широкими новими системами велодоріжок.

Вісла та її притоки невпинно збагачують землю, сприяючи розвитку сільського господарства. Тож не дивно, що донедавна Польща славилася як здебільшого аграрна країна, де розвивалися й квітнули народна культура та ремесла. Головними експортними товарами були розфарбовані пиванки й гуральські капці з повсті, а також

1. Вербна (у поляків — «Пальмова») неділя в Ліпниці Мурованій. Народні майстри беруть участь у конкурсі великоднівних «пальм» (традиційних букетів)

2. «Відьмак» — один з найпопулярніших серіалів Netflix, створений за мотивами прози Анджея Сапковського

3. Роберт Левандовський представляє Польщу на Євро-2024

культурна екстравагантність народного ансамблю пісні й танцю «Мазовше». Тоді ще також жили Фридерик Шопен і Марія Кюрі-Скłodовська. Але сьогодні молодь Польщі підходить до світу на власних умовах. Це не означає, ніби вони забули про всю цю спадщину, найкращим доказом чого є відеоігри й серіал «Відьмак», які люблять у всьому світі.

Вісла — річка, така само нерегульована й непередбачувана, як і характер поляків. Більшість молоді сходить із проторених шляхів, тому Польща славиться інноваційними рішеннями, оригінальною науковою думкою й багатим культурним життям, що виявляється в напруженому цілорічному графіку фестивалів по всій країні. Знову ж таки, це зумовлено несамоовитою енергією, яка виріє в країні, що перебуває

в постійному розвитку. Попри вроджений песимізм, поляки також є відомими творцями мемів. Чи чули ви колись про «польські посмішки»?

Польща розташована вздовж Вісли. Щоб у цьому переконатися, GPS не потрібен. Просто приїздіть сюди, керуючись своїм (*позначте потрібне) *романтичним духом, *підприємницьким запалом, *добрим здоровим глуздом або *безглуздою цікавістю. Годиться будь-який привід, щоб побачити справжню Польщу тут і зараз. А приводів — чимало •

10 причин відвідати Польщу

Фанні Воше, художниця, авторка блогу *Pilules polonaises*

1 Відкриття, що насправді означає історія. Минуле Польщі таке багате, що тут майже в кожного камінчика є насичена й драматична історія. Здається, кожен район кожного міста має свою бурхливу оповідь і незабутніх героїв. Часом мені паморочиться від того, як минуле постійно залишається частиною сьогодення.

2 Ł і Ą. Діакритичні знаки польського алфавіту є доказом існування краси на землі. Ну ок, я люблю типографіку, і це черговий добрий привід вибратися до Польщі — країни видатних дизайнерів шрифтів і типографів.

3 Зустріч із диким зубром під час літньої прогулянки. Коли більшість європейських зубрів тримають у зоопарках, у Польщі вони вільно живуть у пущах на сході. Тут легко можна побачити ці тихі стада, що пасуться поміж високих дубів, чи виявити заскоченою постаттю величезного зубра, який перетинає засніжений краєвид...

4 Новий вимір релаксу — яблучний сидр. Ви завжди думали, що цей дивний напій з бульбашками — не більш ніж маленька радість дядьків із далекого села, аж раптом у спекотні ночі почали охолоджуватися ним на Бульварі над Віслою. Він смакує, як мільйон солов'ячих яблук із польських садів, і зупинитися можна тільки тоді, коли ваш шунок уже справді не здатен цього витримати.

5 Кохання. Що я можу сказати? Так, ви, звісно, закохаєтеся. Так, безумовно, це буде найромантичніше кохання у вашому житті. Так, звичайно, «Польща» означає «кохання». І так, це назавжди змінить ваше життя. Через кохання ви вивчите польську й замислитеся про триденне весілля. Через кохання переїдете до Радома й житимете довго та щасливо.

6 Скорочення свого імені в шість різних способів. Коли ви з кимось заприязнитесь й він почне вимовляти ваше ім'я в пестливих скороченнях (які часто значно довші за повне ім'я) або коли ваш коханий називатиме вас щоразу по-іншому, ви розтанете. Це втілена насолода.

7 Гриби. Гриби скрізь, будь-якого кольору, будь-якого виду й на будь-який смак. Рай лісових грибів. Маленькі овочеві базарчики, повні кошиків з грибами. Сушені гриби в невеличких пакетах. Полювання на гриби під час недільних прогулянок лісами. Грибні соуси, грибні бургери, грибні млинці, грибний суп, грибний чай. Тобто ні, грибного чаю немає, але ж.

8 Хіп-хоп польською. Відкриття хіп-хопу іншою мовою — це завжди глибоке занурення в культуру, її сучасні аспекти, питання й ідентичність. Польська — найгарніша й найдивніша мова на землі, то як може бути не захопливим польський хіп-хоп?

9 Пікантний огірок. Я віддала б увесь швейцарський шоколад світу за банки маринованих огірків — і кислих, які називають маринованими; і свіжих, із низьким вмістом солі, які величають малосольними. Уперше їх спробувала в супі й подумала, що вони запліснявіли. Але це була любов з першого шматочка. Я навчилася закривати банки малосольних огірків у літньому селі під Ольштином, де всі інгредієнти росли в саду: огірки, часник, кріп, хрін і листя чорної смородини. Я шукала менші та їла їх увесь день. У знайомого була дитина, яка белькотіла й смотала огірки, мов цукерки.

10 Мистецтво іронії. Польське почуття гумору видається мені тонким поєднанням іронії й самоіронії. Зазвичай воно демонструє гостре усвідомлення того, що ж відбувається насправді.

Польська мова

Польська мова належить до західнослов'янської підгрупи, як і чеська та словацька, і є частиною індоєвропейської мовної сім'ї. За оцінками, польська мова є рідною для приблизно 44 мільйонів людей у всьому світі. Вона славиться довгими скупченнями приголосних, що може виявитися проблематичним для іноземців.

1. *Cześć* означає «привіт». Доведеться докласти багато зусиль, щоб вивчити польське привітання. Воно вимовляється як «че-ш-ч». На знімку: шалик бренду «*Pan tu nie stał*» («Вас тут не стояло»)

2. Шрифт *Tor Grotesk* авторства Маріана Місяка, розроблений насамперед для «*Radical Passion*» — книжки про любителів поїздів, насамперед EN57 — електропоїзда, який випускали найдовше у світі

Доброго дня

Dzień dobry
д^же^{нь} д^об^ри

До побачення

Do widzenia
д^о в^ід^зе^ня

Радий / рада знайомству

Miło cię poznać
м^ів^о ч^е п^оз^нач

Дякую

Dziękuję
д^же^{нь}к^ує

Як справи?

Jak się masz?
я^к ш^е м^аш

Будьмо

Na zdrowie!
н^а з^др^ов'є

Польський алфавіт, що складається з 32 знаків,
не містить латинських літер Q, V та X

Aa Ąą Bb Cc Ćć
Dd Ee Ęę Ff Gg
Hh Ii Jj Kk Ll
Łł Mm Nn Ńń
Oo Óó Pp Rr Ss
Śś Tt Uu Ww
Yy Zz Źź Żż

Поляки — романтичні переможці

Поляки — народ переможців. У минулому вони здійснили багато героїчних вчинків задля збереження своєї ідентичності. А тепер виборюють ноу-хау, щоб сповна реалізувати власні пристрасті. Польські науковці, програмісти, підприємці й митці не мусять постійно перейматися, чи історія «дасть Польщі змогу бути Польщею». Вони просто намагаються жити на найбільших можливих висотах, до того ж мало хто страждає від страху висоти. Поляки — народ з величезним потенціалом і винятковою уявою. Мешканці Польщі воліють подорожувати поза звичними шляхами.

А також любляють нешаблонно мислити. Охоче творять нові концепції та, здавалося б, випадково — мов яблуко, що падає з дерева, — натрапляють на свіжі ідеї. Іноді їхні дії можуть здаватись ірраціональними й не завжди закінчуються успіхом. Але вони прагнуть дивувати світ. Колись таку сміливість у Польщі називали «уланською фантазією» — від уланів, яскравих загонів кавалерії давніх часів, озброєних шаблями. Сьогодні поляки — це улани креативного мислення. Вони переконані, що для них немає неможливого •

Полька **Кристина Хойновська-Ліскевич** (1) — перша жінка, яка самотужки обійшла яхтою земну кулю. Інженерка військово-морського флоту й капітанка вирушила в подорож судном «Мазурек» із Лас-Пальмас на Канарських островах 28 березня 1976 року, а завершила мандрівку 20 березня 1978 року. Той час був особливим також тому, що тоді в космос полетів Мірослав Гермашевський — перший (і досі єдиний) поляк-космонавт.

Серце, яке **Філіп Понговський** (3) спроектував для Comme des Garçons, знають в усьому світі. Цей символ, відомий як логотип японської фірми одягу PLAY, можна побачити на сорочках, кросівках і футболках, що підкорюють прихильників моди. Понговський, син видатної художниці Терези Понговської й одного зі співтворців польської школи плакату (1950–1980-ті) Генрика Томашевського, займається переважно графікою.

2

Анджей Баргель (2) народився 1989 року в Лентовні, маленькому селі на півдні Польщі, та був у родині дев'ятою дитиною з одинадцяти. Через 30 років він став першою людиною в історії, яка спустилася лижами з вершини K2 (8611 метрів над рівнем моря) до бази, не знімаючи лиж, за що здобув нагороду National Geographic Adventurer of the Year 2019. У 2023 році Анджей Баргель спустився лижами з двох інших восьмитисячників — Гашербрум I і Гашербрум II. Це досягнення зробило його першою людиною на планеті, яка спустилася лижами з усіх чотирьох восьмитисячників, розташованих у Каракорум: Броуд-пік, K2, Гашербрум I і Гашербрум II •

3

Ген Солідарності

Польський рух «Солідарність» 1980-х років — це міжнародне диво мирного й успішного низового активізму, що призвів до демократичних змін у країні в 1989 році, а пізніше й до падіння залізної завіси в усьому Східному блоці. Тобто «Солідарність» була ключовим чинником змін у регіоні, а Леха Валенсу відзначили Нобелівською премією миру в 1983 році за керівництво цим рухом.

Noblesse oblige, тож відтоді квітне дух громадської активності в польському стилі — блискавичний, об'єднаний у горизонтальні мережі, дещо анархічний, ентузіастичний та плідний. Його можна відчувати в щорічних загальнонаціональних акціях, організованих Великим оркестром святкової допомоги чи локальних культурних ініціативах, а в міжнародному масштабі — у надзвичайно великій допомозі, наданій Україні після російського вторгнення у 2022 році.

Реакція поляків була миттєвою, швидкою за всі дипломатичні рухи. Протягом кількох годин люди організували харчування, логістику й поселення в усій країні для українців, які тікали від війни. Через два роки в Польщі перебував понад мільйон українських біженців. Проте є оцінки, що реальна кількість українців у країні втричі більша, оскільки за останні десятиліття Польща стала популярним місцем праці й навчання для українців. Це означає, що офіційні й неофіційні мережі підтримки широкі та розмаїті. І підтримка поляками української боротьби за незалежність та демократію залишається сильною й досі. Ця допомога та спільні ідеали також важливі в подальшій перспективі: всупереч конфліктному історичному досвіду, обидві країни нині пишуть нову історію руками звичайних громадян, які солідарно борються за краще майбутнє.

Допомагаючи іншим

Польща пройшла довгий шлях, змінюючи свій статус із країни, яка потребує допомоги, на країну, що має можливості й допомагає менш розвинутим державам. Ми допомагаємо через освіту, тренінги, посилення інституцій, розбудову громадянського суспільства та розвиток підприємництва й медичного захисту, а також через надання підтримки суспільствам, які потерпають від стихійних лих, криз і конфліктів. Обсяг польської

допомоги (зокрема й на розвиток гуманітарної) зріс від близько 400 млн доларів у 2010-му й 1 млрд доларів у 2021-му до 2,6 млрд доларів у 2023 році.

Польська допомога вже багато років надходить таким країнам, як Україна, Молдова, Грузія, Ліван, Палестина, Ефіопія, Кенія, Танзанія й Сенегал. Польські неурядові організації допомагають жертвам збройних конфліктів і стихійних лих. Вони перебувають поруч і співпрацюють з місцевими організаціями.

1. Великий оркестр святкової допомоги — найбільша благодійна акція в Польщі. До 2024 року вдалося зібрати майже 2 млрд злотих на медичне устаткування для лікарень
2. У 2022 році тисячі волонтерів активно взяли участь у допомозі українським біженцям
3. Липень 2024 року. Файсаль Ахмед Аль-Саваді та його діти користуються водою з резервуару РАН (Польська гуманітарна акція) у Джиср-аш-Шугурі на північному заході Сирії

Найактивніші неурядові організації у цій сфері:

Фундація РСРМ (Польський центр міжнародної допомоги), що за посередництва Міжнародної групи порятунку підтримує тих, хто постраждав через стихійні лиха; впроваджує гуманітарні проекти в Лівані, Південному Судані й Україні, а також реалізує проекти розвитку, підтримуючи служби порятунку в Кенії, Ефіопії, Танзанії та Палестині.

Польська медична місія організовує медичну допомогу, підтримує локальні служби охорони здоров'я, ремонтує медичні центри та забезпечує доступ до медичного захисту, зокрема в Секторі Газа, Ефіопії, Сенегалі, Україні, Сирії, Іраку.

Карітас Польща займається гуманітарною й медичною допомогою, підтримує освіту та мікропідприємство, надає допомогу жертвам катастроф — і природних, і спричинених діями людини. У цих сферах ініціатива працює в Секторі Газа, на Західному березі, в Лівані, Сирії, Йорданії, Україні та Ємені.

Польська гуманітарна акція (РАН) — найстарша польська гуманітарна організація — сприяє розвитку й надає гуманітарну допомогу в галузі забезпечення харчуванням і доступу до води, а також освіти — зокрема в Ємені, Кенії, Сирії, Іраку, Лівані, Сомалі, Південному Судані, Мадагаскарі, Україні.

Мистецтво міського життя

Флористичний майстер-клас для мешканців району Таргувек у Варшаві в рамках проекту Фондації Puzska («Бляшанка») «Словник для людей і природи», 2024

Поляки зовсім недавно почали вчитися по-справжньому обслуговувати публічний простір — і роблять це зі щирим ентузіазмом та відкритістю. Хоча польські міста й потерпають від багатьох проблем, це результат наших ідей та енергії — ми хочемо його змінити, активізувати, поліпшити.

Дедалі більше часу поляки проводять поза домом, охоче користуються зеленими районами, рекреаційними й гастрономічними закладами. Польські міста приємно вражають широким вибором різноманітних місць, часто з сильним локальним

колеритом: від набережних річок, через квартали культури (як-от Соціально-культурний квартал Емілії Плятер 29–31 у Варшаві) й до переосмислених наново постіндустріальних просторів (наприклад, територія колишньої шахти «Катовіце» або «Старої Шахти» у Валбжиху), кишенькових парків і мистецьких двориків, тематичних ігрових майданчиків або громадських садів. Тут дуже легко натрапити на різноманітні ініціативи на зразок виступів вуличних театрів, сніданкових

ярмарків, спільних занять йогою, концертів або мистецьких фестивалів у громадському просторі (приміром, гданські «Нарацї» чи люблінський Open City). Ми наново починаємо турбуватися про те, що зникло в шестернях капіталізму — наприклад, міські базари (як-от Міський ярмарок у Блоне або Ринок у гданській Оліві) й некомерційні місця зустрічей. Молодші покоління відкрили для себе користь громадських садів і ділянок, на яких можна провести час і обмінятися саджанцями з сусідкою з-за паркану. Ми також перебуваємо в процесі переосмислення того, чим має бути природа в місті, — починаємо облаштовувати зеленіший простір, знімати з площ бетон, захищати права природи, підтримувати міську стійкість і благополуччя всіх істот, що заселяють місто, — і так на практиці реалізуємо «право на місто».

Публічний простір польських міст безперечно чистий. І намагається бути дедалі естетичнішим. З'явилося багато муралів і просторів стріт-арту, більше новітнього

мистецтва, яке не боїться легкості чи кольору. Повернувся в моду неон, що освітлює міста після настання темряви. Дедалі свідомішими стають поняття візуального хаосу, який ми намагаємося приборкати, — більше не хочемо великоформатної реклами й какофонії банерів, вивісок та оголошень. Про збереження особливих об'єктів дбають ентузіасти й ініціативи, що прагнуть захисту та реновації мозаїк, архітектурних деталей, навіть окремих будинків або ландшафтних комплексів (варто згадати такі ініціативи, як «Тут було, тут стало», «Рятуємо мозаїки», Neon Story чи Traffic Design). Ми беремо простір у власні руки або на низовому рівні, або за допомогою створених для цього інструментів на зразок консультацій, локальних ініціатив чи бюджетів участі. Боремися за міста для всіх, а не лише для автомобілів. Молоде покоління дедалі частіше використовує мистецтво в політичному сенсі, висловлюючи свої переконання на вулицях. Ми не залишаємося осторонь!

Горді багнюкою й болотами

«Саме в Польщі я відкрив п'ятий елемент — болото» — щось таке міг би сказати Наполеон, коли під час однієї з військових кампаній його армія буквально застрягла в болоті десь під Пултуськом. Болота, мочарі, торфовища й заплави століттями домінували в ландшафті Польщі. Ще в XIX столітті європейці, зачаровані болотом, вирушали до наших рідних трясовин, які були метою їхніх природничих та етнографічних експедицій, неначе в подорож на віддалені континенти. Сьогодні про «болото як один з основних елементів» мало хто пам'ятає, крім нечисленних науковців та ентузіастів. Воно й не дивно: з погляду краєвидів Польща уподібнилася до Західної Європи, майже щороку потерпаючи від сильних посух. Колись багатий на мочарі ландшафт обмежується клаптиками — за підрахунками, нині збереглося лише 10–15 % боліт. Чому? По-перше, величезної зміни зазнав клімат. Зникли срібно-білі зими, що на багато місяців укривали майже всю країну сніговими шапками. Коли навесні лід починав танути, нерегульовані, дикі річки виходили з берегів, заливаючи та живлячи сусідні болота. Але посуха — це щось більше за глобальні зміни клімату. Зневоднення польського ландшафту є також результатом нашого неефективного водного господарства.

Не було дня, коли не копали б канав. Як наслідок, країна рясніє каналами й ровами. Якби їх усі між собою з'єднати, ними можна було б огорнути екватор п'ять разів. Тож не дивина, що тут запанувала посуха.

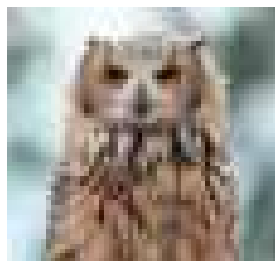
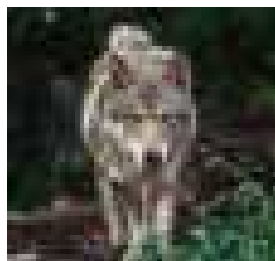
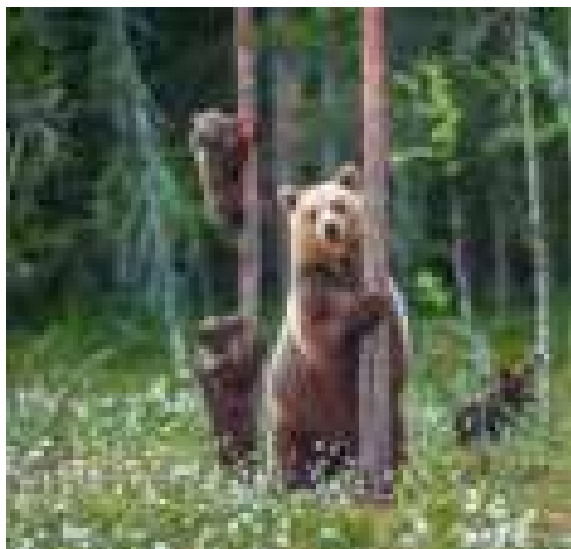

Цецилія Малік і River Sisters, «На порятунок Варти!», спільна ініціатива Фондації Green_mind, River Sisters і Товариства друзів Сілезії, влаштована для охорони гірля річки Варти, частина проекту «Громадяни для води». Липень 2023 року

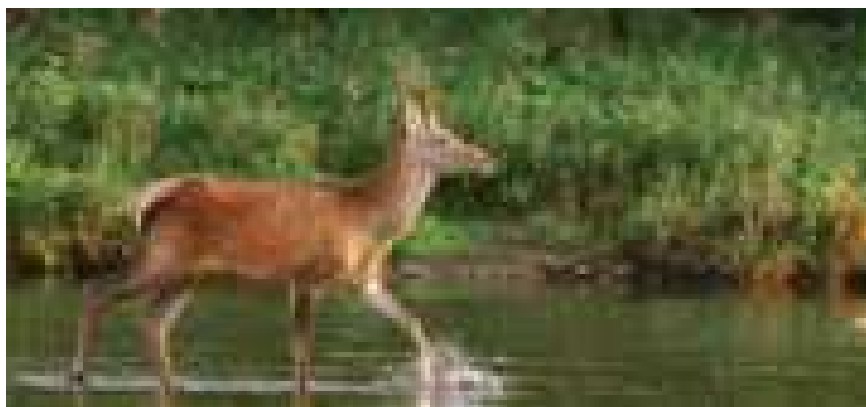
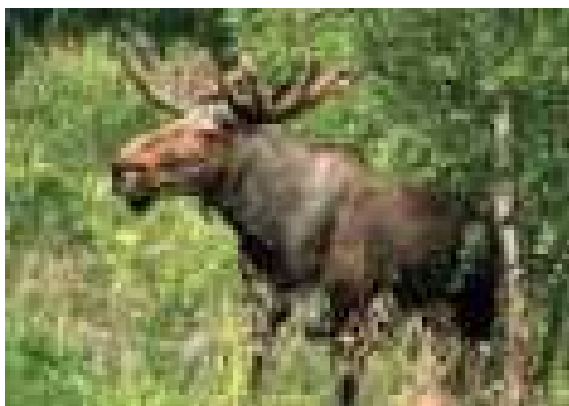

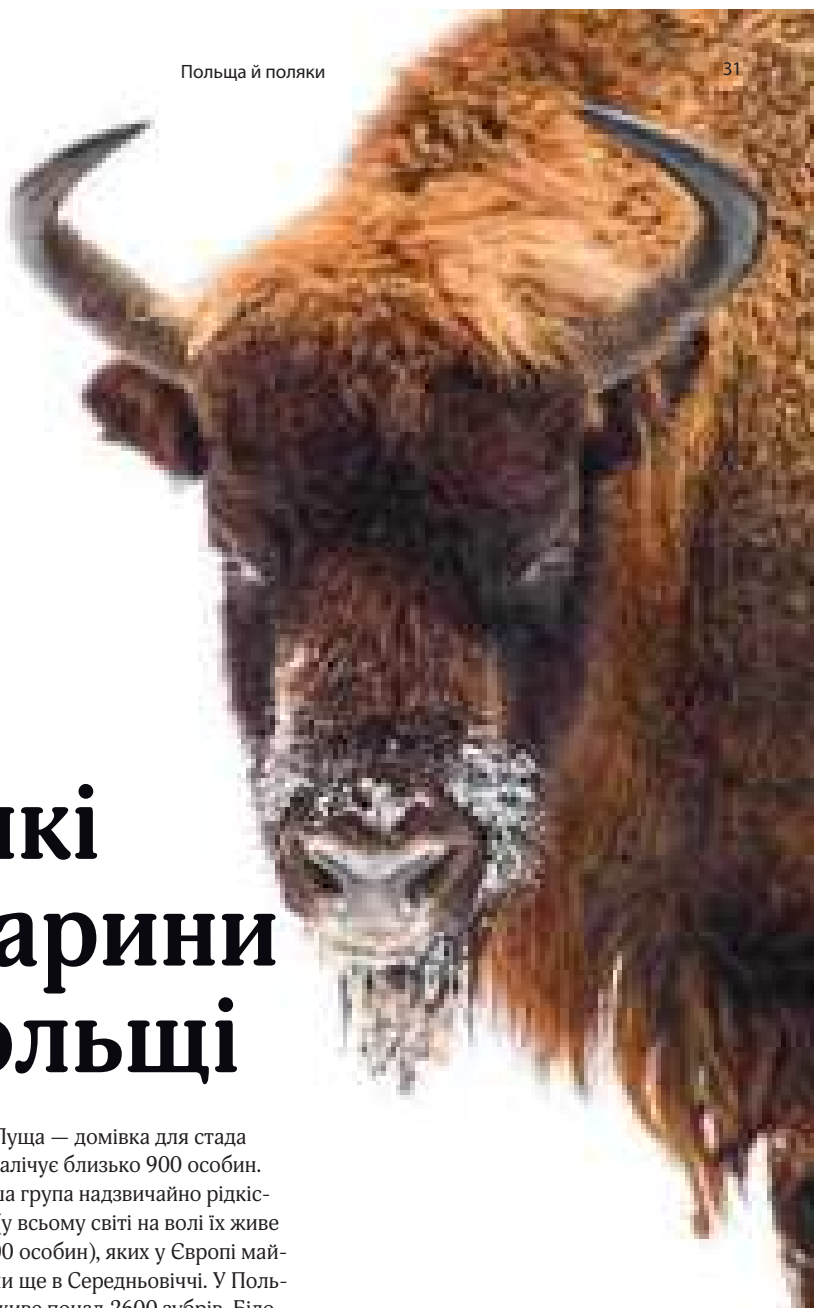
Поволі, але впевнено ситуація починає змінюватись. Болота, дикі річки, заливні луки й інші болотисті місцевості вже сприймаються не лише як корисні, а й як «експортні». У 1990-х роках було створено Бебжанський національний парк — найбільший такого типу в країні, — де великі болота захищають від осушення. Нині він став магнітом для спостерігачів за птахами з усієї Європи. У 2001 році врятували гирло Варти, відоме також як Вартянські болота. Наступні в черзі — Нижня Одра, Долина Баричі, річка Буг, що тече вздовж східного кордону Польщі, а також — мабуть,

найбільша цінність з них усіх — Середня Вісла з її натуральним, незайманим, неторкнутим людиною річищем, сповненим піщаних острівців і мілин. Менші річки відроджуються завдяки бобрам, яких уже століттями не було в цих місцях, а тепер вони переживають свій золотий вік. Поляки дедалі частіше вчаться співпрацювати з ними, що може призвести до справжнього водного ренесансу в усій країні •

Розмаїття тварин у Польщі —
це бурі ведмеді, вовки, сови,
лосі й олені

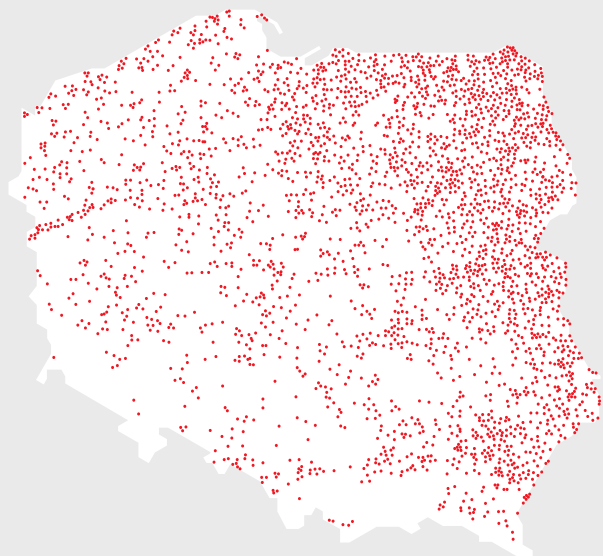

Дикі тварини Польщі

Біловезька Пуца — домівка для стада зубрів, що налічує близько 900 особин. Це найбільша група надзвичайно рідкісних тварин (у всьому світі на волі їх живе близько 8800 особин), яких у Європі майже винищили ще в Середньовіччі. У Польщі загалом живе понад 2600 зубрів. Біловезька Пуца — останній первісний лісовий масив на континенті. Вона є одним з найважливіших природних скарбів не тільки Польщі, а й Європи. Тому в 1979 році Біловезьку Пуцу була внесено до Списку об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО.

Білі лелеки — знамениті й улюблені

46⁰⁰⁰
пар

білих лелек
живе у Польщі

Це близько

20 %

світової
популяції

Міграція

Лелеки проводять у Польщі близько п'яти місяців на рік. У серпні вони розпочинають міграцію. Перед відльотом на південь збираються у великі зграї (їх у Польщі називають «сеймиками»), до яких долучаються всі птахи з прилеглих територій. Місце «сеймику» зграї вибирають інстинктивно.

Залишаючи Польщу, величні птахи летять на південний схід, перетинаючи Босфор, Близький Схід, Півострів Синай на шляху до східної та південної Африки. Їхня мета — Судан, Чад, Кенія, Малаві, Танзанія, Замбія та ПАР •

Під час міграції
лелеки долають

6–11⁰⁰⁰
км

За сприятливих умов лелеки можуть
пролетіти до

250 км
за день

Сувеніри з Польщі

Порцеляновий посуд і фігурки Fenek Studio. Японці вигукнули б: «Кавааааай!». У Fenek є свій впізнаваний стиль і натовпи прихильників. Відвідайте крамничку й майстерню Антоніни Кілісь та Аґати Клімковської у Варшаві.

Піни Марцеліни Ярнушевич. Художниця живе в селі, на лоні природи, й малює з натури з ніжністю і турботою про нелюдських істот. Також працює зі скульптурами та ілюстраціями.

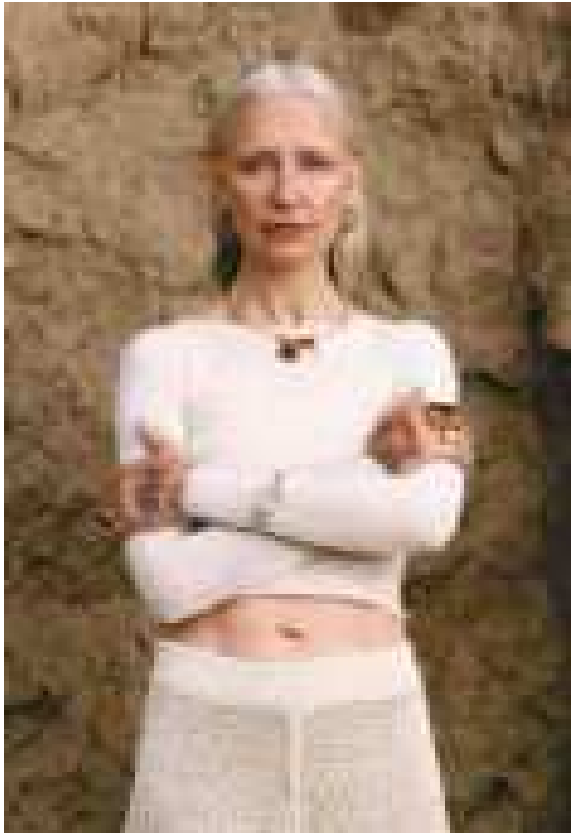

I Believe In Paper — авторський бренд записників, створених дизайнеркою Йоанною Добковською на противагу стрімкому часу, коли люди занурені у свої телефони. Вироблені в сталій спосіб у Варшаві, їхні обкладинки виконано з паперу, що на 100 % походить із вторинної сировини.

Біжутерія з бурштину бренду Orska. Не буває двох однакових візерунків, як не буває двох однакових шматочків бурштину. Переконайтеся в цьому, збираючи їх після шторму на пляжах Балтійського моря.

Парфуми POLISH POTATOES бренду Vohoboco авторства Міхала Гільберта Ляха — це данина землі. Ви відчуєте в них нотки буряка, пшениці, картоплі, трави, троянди, геліотропів і гвоздик.

Варшава

Пізнайте столицю, що пульсує життям. Ключем до розуміння цього еклектичного міста є усвідомлення, як часто Варшава мусила починати з нуля — приблизно як сьогоднішні приїжджі, які шукають нового життя далеко від своїх рідних міст. Варшаву багато разів руйнували у війнах, повстаннях і репресіях. Коли в 1944 році місто майже зникло, а близько 90 % будинків було знищено, це здавалося останнім розділом в історії міста з русалкою з мечем і щитом на гербі.

Туди й сюди

- ✈ Аеропорт імені Шопена, Варшава — 7 км
- ✈ Аеропорт Варшава-Модлін — 34 км
- 🚆 Берлін — 520 км
Прага — 520 км
Вільнюс — 395 км

Загальні відомості

- 🏠 1323
- 👤 1,9 млн
- 📐 517 км²
- 💰 9,25 PLN
- 🎓 238 000

Але вже через рік люди почали повертатися до своєї улюбленої столиці й наполегливо її відбудовувати, цеглина за цеглиною. Сьогоднішній вигляд та атмосфера Варшави характерні для швидко відтвореного простору, пристосованого до різних потреб.

Тут є новітні житлові масиви, які часом стоять поряд зі старовинними будинками. Є багато класичних будівель, що пам'ятають XIX століття. А також соціалістичні залишки радянського домінування на зразок Палацу культури, розташованого в самому центрі міста — так, його не проігнорувати.

Хмарочоси на одній з головних вулиць центру Варшави — алеї Йоана Павла II

Колишню Площу дефіляд, що поряд із Палацом культури, нині видозмінено завдяки нещодавно зведеному Музею сучасного мистецтва. Відтепер цей простір, імовірно, зватиметься Центральною площею з символічною сіткою довоєнних вулиць і пишною зеленню. Варшава будуватиметься 24/7 і не припиняє змінюватися •

1. Неонова реклама салону краси Izis, 1970-ті роки, вул. Маршалковська, 55/73; більше вінтажної світлової реклами можна переглянути в Музеї неону
2. Кафе морозива Lukullus w St-Tropez
3. Виставка Пауліни Оловської «Слов'янські богині» у Фундації галереї Foksal
4. Аня Кучинська у своєму бутику на вул. Розбрат
5. Італійський ресторан Lupo

Столиця стилю

Аня Кучинська,
дизайнерка моди

Варшава — це мій приватний пуп землі, потужна й важлива енергетична точка, рідне місто, де я працюю і творю. Я люблю її позначену історією архітектуру та еклектичну й неординарну атмосферу. Коли перевтомлююся, то відвідаю варшавські парки — ховаюся й дихаю серед зелені. Моя марка підтримує

5

Зелений фонд для Варшави, ми вже купили 6000 рослин.

Я люблю ранки, мої улюблені місця для міських сніданків — це Gessler od rana, пражька пекарня Rano, Aromat i Lukullus. На обід я радо йду до Przegryź («Перекуси») або Peaches на другому боці Вісли, з багатою вегетаріанською кухнею.

Часом також відвідую Mod на вулиці Олеандрів. Увечері обираю Bar Rascal, Lupo й Ale Wino — вони чудові. Варшаву я радила б відвідати під час Warsaw Gallery Weekend і Hotel Warszawa Air Fair — це чудова нагода ознайомитися з сучасним польським мистецтвом і незвичними його за- капелками, до яких не щодня

можна потрапити. Також по- любляю Великий театр, його атмосферу й інтер'єр•

Міжгенераційний показ
вінтажної моди,
Ринок Ружицького.

З Далекої Півночі на Прагу-Північ

Андреас Йонссон,
ІТ-фахівець,
швед за походженням, вар-
шав'янин за вибором

У мене багато років були особливі взаємини з Польщею. Моя дружина походить з цієї країни, а я тут періодично жив, викладаючи шведську й працюючи дистанційно. Переїзд до Варшави був нагодою знов оселитися в Польщі на певний час, знаючи, що ніщо не завадить мені повернутися до Швеції. Минуло вже вісім років від нашого приїзду — отже, щось таки мусить тримати нас у Варшаві. Прагу-Північ ми обрали випадково. Після року оренди квартири нам

хотілося мати постійніше місце для життя. Небагато таких зелених районів, як Прага, де природа одразу за рогом, з унікальним диким східним берегом Вісли — природним явищем і скарбом, якого не зустріти в жодній іншій європейській столиці. Водночас поблизу можна знайти всі належні послуги: супермаркети, медичне обслуговування, сільськогосподарський ринок на вихідних просто неба, кав'ярні, продуктові магазини, мистецькі галереї й навіть публічну бібліотеку.

Це стосується площі Галлера й навколишньої місцини, яка останніми роками пережила значні зміни і стала привабливою й для людей з-поза району, водночас зберігаючи орієнтацію на місцевих мешканців. Архітектура Праги відносно стара, а план міста найближчим часом не передбачає великих змін. Схоже, наші сусіди тішаються такою передбачуваністю, а нові люди, які приїждять до району, здається, часто мають намір тут залишитися і зробити свій внесок у спільне благо •

Молочні бари для всіх

Явище, притаманне не лише Варшаві, але дуже тут популярне, — «молочний бар» (bar mleczny) — один зі слідів егалітарних часів комунізму. По-

при назву, в цих барах є значно більше, ніж молоко: тут пропонують прості польські страви (супи, вареники, млинці тощо) за дуже доступними цінами — завдяки міським дотаціям. Не дивуйтеся, якщо побачите в закладі елегантного бізнесмена, який їсть поряд із людиною, що перебуває у скрутному матеріальному становищі. Деякі молочні бари зберегли свою ретро-атмосферу, інші пройшли ліфтинг. Bar Prasowy («Бар преси») (на фото) на Маршалковській влада міста намагалася закрити. Активісти боролись, окупували заклад і самі готували їжу. Зрештою, дійшло до компромісу й Bar Prasowy вцілів. Актуалізований, з суворішим дизайном, він працює й досі •

Жива пам'ять Варшави

Ян Олдаковський, директор Музею Варшавського повстання, однієї з найшвидше і найактивніших історичних інституцій у столиці, для якої повстання проти німецької окупації в 1944 році є героїчною і трагічною темою

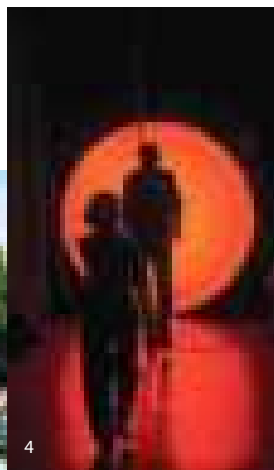
«Чудово бути у Варшаві першого серпня та стати свідком щорічних урочистостей у пам'ять про Варшавське повстання, — каже Ян Олдаковський. — О 17:00 лунають гучні сирени й умиють усе місто завмирає. Картина цього гігантського флешмобу, коли сотні тисяч людей стоять хвилину в тиші, зупиняють автівки та велосипеди на честь полеглих варшав'ян — завжди неймовірно вражає. Варшав'яни відчують зв'язок з історією свого міста. Але це заплутана історія, до якої причетні два тоталітаризми: нацистський і радянський. Історія Другої світової війни впливає на вигляд Варшави сьогодні: візуально хаотичний і часто неупорядкований. Але попри це — а може, й завдяки цьому — місто дуже динамічне, креативне й перебуває в постійному русі» •

1. Plac Zabaw i BarKa над Віслою
2. Фестиваль Warszawskie Jesień, концерт Яна Душинського — Green Grass, yeah!, barStudio

3. Шопенівські концерти в Королівських Лазенках. Одна з найбільших (і безплатних) подій літнього сезону в Варшаві
4. «Гайдеггер? Денатурат», вистава в театрі Komuna Warszawa

Інклюзивно й кумедно

Домініка Шпінда,
культура аніматорка, пов'язана
з клубами Plan B та Plac Zabaw
(«Дитячий майданчик»)

Ключ до вдалої пригоди у Варшаві — це відвідування відкритих місць, які обирають місцеві мешканці, а творять цікаві люди й колективи. Варто завітати до таких закладів, як Klub Plan B, Młodsza Siostra («Молодша сестра»), Turnus na Wolskiej («Зміна на Вольській») чи Między Nami Café (Кафе «Між нами»). У цих дружніх просторах легко зав'язати нові знайомства, а співробітники досконало орієнтуються в міському культурному житті.

Варшава — місто суспільно орієнтованих ініціатив та особливих локацій. Район Яздув з фінськими будиночками, в яких колись жили працівники, що відбудовували місто, став тепер зеленим анклавом у центрі міста, сповненим мистецьких подій. Komuna Warszawa, розташована в будинку колишньої школи, славиться новаторськими театральними й перформативними подіями. Plac Zabaw («Дитячий майданчик») — це сезонний відкритий простір і неформальний центр культури над Віслою, що запрошує й до рефлексії, й до розваг з гарним краєвидом на річку. A barStudio i Café Kulturalna (кафе «Культурна») в Палаці культури — це вже постійні точки на культурній карті столиці, які пропонують багату програму подій. Варшавські клуби, наприклад, Pardon To Tu («Вибачте, тут»), Chmury («Хмери»), Spatif

i Jassmine, регулярно організовують концерти високого рівня. Фестивалі на кшталт Lado w Mieście («Lado [бік платівки — пер.] в місті»), Ephemera, Idealistic, Avant Art чи Warszawskie Jesień («Варшавська осінь») збирають незвичайних місцевих і закордонних митців. Варто також звернути увагу на оригінальні ініціативи на зразок W Brzask чи Radio Lola та стежити за локальними організаторами подій. Кожна зі згаданих локацій — інклюзивна й відкрита до різноманітності. Людям квір та одностатевим рекомендуємо заходимо, які організовують Ciężki Brokat («Важкий глітер») і Kem Warsaw. Неймовірно розповіді з історії варшавського квір-середовища можна почути від завсідників Ramona Bar •

У Варшаві є понад 80 міських парків. Один із них, Поле Mokotowskie, нещодавно було ревіталізовано

Зміна перспективи

Агнешка Ковальська,
журналістка, авторка книжки
«Зелена Варшава. Альтернатив-
ний путівник» (2022)

Варшава — це місто, яке можна майже цілком обійти в оточенні зелені, й саме такий маршрут я люблю показувати знайомим. Він дає змогу побачити всі культові будівлі й робить прогулянку містом набагато приємнішою, ніж заведено вважати.

Стежка на схилах

Варшава народилася завдяки схилам (розташування міста на пагорбі над річкою збільшувало його захисні можливості), а сьогодні користується їхніми рекреаційними можливостями. Варшавські схили — це зелений пояс, що простягається через усе місто вздовж Вісли, від Повсіна до Млоцін. Почати я рекомендую з їх коротшого відтинку: від Королівських Лазенок і парку Агрикола (під Уяздовським замком), через Яздів (район із фінськими будиночками), парк імені Маршалка Едварда Ридза-Сміглого, Марієнштат й аж до садів Королівського замку та Нового міста.

Оаза садівників

Родинні садові ділянки (*Rodzinne Ogrody Działkowe*, ROD) — дуже цікавий простір у місті, який утворює майже окремий організм. Вони не приватні, але й не міські (територія зазвичай належить місту, але керує нею Польська спілка садівників, яка здає в оренду окремі ділянки). Це світ садівничої, мистецько-ремісничої та архітектурної свободи (звісно, в певних рамках, але таки свободи). Лабораторія знань про види трав, плодових дерев та овочів, які не так легко виростити в місті. Місце тестування екологічних рішень — тут є компостери, місткості для дощової води, ставки, пермакультурні грядки, квіткові луки й вулики. Простір, дружній до старших людей, витиснених з публічного простору сучасних міст. Тихий анклав для тварин. Не всі двері тут відчинено, але я рада б ROD Вашингтона та ROD Раковець, де гостей сприймають дуже добре.

Віслянська стежка

Туристи приїждять до Варшави спілкуватися з природою навколо річки в самому серці міста, а для нас, місцевих мешканців, вона щодня на відстані простягнутої руки! Ось кілька приголомшливих місць у Варшаві: природні заповідники, прибережні ліси, піщані мілини й заплави, великі пляжі

1. «Міські бджоли» на одній з терас Палацу культури
2. «Відкритий Яздув» — спільнота варшавського району дерев'яних фінських будиночків, яка влаштовує громадські, культурні й екологічні публічні події

3. Журналістка й авторка Пауліна Рейтер на своїй садовій ділянці на Чернякові

та луки. Річка в межах міста сягає в довжину 30 кілометрів і є частиною мережі природоохоронних територій Natura 2000, спроектованих насамперед задля захисту птахів. Особливо раджу подорож правим берегом, з якого відкривається краєвид на центр міста й Старе місто. Тут є велосипедна й бігова доріжки. На довгих пляжах можна розпалити вогнище або погратися з дітьми на природних дитячих майданчиках. У теплий сезон обидва береги сполучають безплатні міські проми •

4. Варшава — це понад 800 кілометрів велодоріжок, зокрема природна мальовнича стежка над Віслою й новий пішо-велосипедний міст через річку

Історичні будинки в Старому
місті й Архікафедральний собор
св. Іоана Хрестителя

2

Гарніша, кольоровіша, ніж колись...

Ґжегож Пьонтек,
письменник, критик архітекту-
ри, куратор

Ці слова, які в 1950-х роках співав Мечислав Фогт, точно передавали дух доби. Варшава, трагічно знищена під час Другої світової війни, поверталася до життя завдяки зусиллю всього народу. Проте амбітні архітектори й планувальники прагнули й відновити її звичну форму, й водночас зробити зручнішою для життя та гарнішою. Навіть Старе місто тепер нове, попри свою назву, адже його відбудували в 1950-х роках зі значними змінами.

У 1980-му Старе місто було внесено до Списку світової спадщини ЮНЕСКО як винятковий проєкт реконструкції XX століття.

Минуло кілька поколінь, а Варшава й досі змінюється з неконтрольованим запалом. Палац культури й науки, соцреалістичний хмарочос, зведений у 1955 році, може лишитися найбільш разучим елементом панорами столиці, але його домінування тепер під питанням через групу сучасних хмарочосів, яких стає дедалі більше. Власне, відкритий біля підніжжя Палацу білий, мінімалістичний, кубічний Музей сучасного мистецтва, авторства американського

архітектора Томаса Пфайфера, становить виразний контраст з декоративною архітектурою характерної вежі.

Щоб побачити спокійніший бік міста, поїдьте новою лінією метро М2 на Повісле. Це ще зовсім нещодавно був сонний прирічний район, а нині — територія зі змішаним призначенням, що пульсує життям. Така приємна трансформація розпочалася в 1999 році одночасно з завершенням Бібліотеки Варшавського університету, авторства Марека Будзинського та Збігнева Бадовського. Нею захоплюються й фахівці, й звичайні відвідувачі. Останнім особливо подобається сад на даху, з якого відкривається краєвид на місто, 85-метрову вежу Свентокшиського мосту, на Віслу й Національний стадіон (2012). На Повіслі розташовано також найпопулярніший публічний простір Варшави: річкову набережну, відому як Бульвари — її красу й краєвиди довершив у 2024 році пішохідний міст через Віслу.

Набережна поєднує Повісле з Цитаделлю, фортецею XIX століття, переобладнаною в кампус музеїв: Музей історії Польщі й Музей Війська польського (спроєктований архітектурною студією WXCA), а також менший Катинський музей, вплетений в історичну цегляну фортифікацію (проект архітектурної фірми BBGK) та номінований у 2017 році на європейську архітектурну премію Міса ван дер Роє. Варшавська архітектурна сцена здобула черговий великий успіх у 2024 році, коли цю саму премію присудили ринку в місті Блоне під Варшавою. Там проєкт Александри Васильковської вражає гармонійною грою між

білою структурою ринку та його зеленню. Такий тонкий підхід до природи успішно виконано в Парку акції АК «Буря» (нагорі), відкритому в 2023 році на місці, де після Другої світової війни звозили уламки з руїн Варшави. Дизайнери з місцевих майстерень Archigrest і Toposcape замість очищувати територію й засаджувати його наново, зберегли більшість наявних дерев і кущів, щоб дати природі змогу рухатися власним шляхом. Результати принесли Парку акції АК «Буря» численні національні відзнаки й місце в короткому списку Європейської премії для міського публічного простору •

Varso Tower

📏 230 м (310 м
зі шпилем)

🏗️ 2022

👤 Foster and
Partners, HRA
Architekci

**Палац культури
й науки**

📏 231 м

🏗️ 1955

👤 Лев Руднев

Варшава у висотній забудові

У лінії горизонту в Середньовіччі домінувала цегляна дзвіниця костелу Візиток на Новому місті, яку в XVI столітті перевершила вже неіснуюча вежа костелу св. Йона Хрестителя на Старому місті (сьогоднішній кафедральний собор). У XVII столітті Королівський замок із колоною короля Зигмунта III Вази — став символом нової ролі Варшави як королівської столиці. До кінця XIX століття будинки рідко бували вищими за три або чотири поверхи. Власне, до часу після промислової революції — тоді різкий демографічний вибух і стрімке зростання цін на земельні ділянки заохотили будівельників ставити собі вищі цілі, а нові методи будівництва дали їм змогу це зробити

(не кажучи вже про винайдення пасажирських ліфтів). Рекорд установила в 1908 році вежа шведської телефонної фірми Cedergrén (понайменше вона була найвищою будівлею на континенті. У 1933 році 66-метровий будинок страхового товариства Prudential (пізніше перероблений на готель «Варшава») у стилі арт-деко підкорив нові висоти. У середині 1950-х років 231-метровий Палац культури й науки підняв планку значно вище й десятиліттями залишався найвищим будинком у місті, перевищуючи кожен новий хмарочос. Так було до 2022 року, коли добудували 310-метрову Varso Tower, наразі найвищий будинок і в Польщі, й у ЄС •

Cosmopolitan

📏 160 м

🏗️ 2014

👤 Гельмут Ян

Колона**Зигмунта**

📏 22 м

🏗️ 1643

👤 Агостіно
Лоччі,
Константіно
Тенкалла

**Prudential (тепер
готель «Варшава»)**

📏 66 м

🏗️ 1934

👤 Стефан Брила,
Марчін Вайнфельд

**Polish Telephone
Building (Pasta)**

📏 51 м

🏗️ 1908

👤 Броніслав
Брохович-
Рогойський

**Вежа Зигмунта,
Королівський
замок**

📏 40 м

🏗️ 1622

👤 Маттео
Кастеллі,
Гаетано К'явері

**Маріяцький
костел**

📏 32 м

🏗️ 1411

👤 Невідомий

Катовіце й Сілезія

Про зміну. Сілезія скидає свою стару шкіру. Цей регіон було збудовано на вугіллі, але сьогодні він відкривається наново, роблячи відважні кроки в галузі культури й інновацій. Тут можна відвідати мистецький центр у колишніх вугільних шахтах і зустріти натовпи на найкращих музичних фестивалях у Європі. У Катовіце з'являються також виняткові стартапи. У погоні за новим, сілезці, однак, не занедабують того, що робить їх особливими: закоріненості в діалект, який вирізняє їх від решти країни, шахтарських традицій важкої, ефективної праці та постіндустріальної архітектури.

Туди й сюди

- ✈ Аеропорт Катовіце — 24 км
- 🚗 Прага — 330 км
- 🚗 Братислава — 270 км
- 🚗 Відень — 300 км
- 🚗 Будапешт — 310 км

Загальні відомості

- 👤 1865
- 👤 279 000
- 📏 165 км²
- 💰 9, 105 PLN
- 🎓 51 000

Комплекс Spodek Arena в Катовіце (1971) та Міжнародний конгрес-центр, спроектований JEMS Architects (2015)

З погляду міського віку Катовіце можна назвати дитиною, якій ледве виповнилося півтора століття. Місто виросло з важкої промисловості й тепер є серцем Верхньосілезької агломерації (*Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia, GZM*). До неї належить 41 суміжне місто в регіонах Верхньої Сілезії та Заглемб'я, утворюючи цілісну агломерацію (з населенням 2,2 млн

мешканців). Як і ЄС, замість визначатися кордонами, вона пов'язана спільними цінностями, історією та викликами. Постаючи перед переходом від промисловості до пост-індустріального суспільства, зниженням кількості населення та змінами їхньої вікової структури, розлога, проте взаємопов'язна агломерація ставить ці питання спільноті й разом шукає рішень.

1. Шахтарі в традиційних костюмах під час Барбурки, свята їхньої покровительки (св. Варвари) — Нікішовець, Катовіце
2. Книжка «Сілезька мова для дітей» чітко показує, що місцеві традиції живуть і далі

Мала батьківщина

Минуле заховалося в характерних промислово-житлових комплексах Гішовця й Нікішовця, характерних багатоквартирних житлових будинках із червоної цегли, відомих тут як *familoki*. Ці будинки засвідчують багатозарову історію Сілезії як регіону, багатого на копальни, що приваблював сусідні імперії: Росію, Австрію й Німеччину. Вони розділили його й керували ним аж до Першої світової війни. Пізніше ці землі поділили між Польщею та Німеччиною, а потім, у 1945 році, весь регіон увійшов до відновленої польської держави.

Під час усіх цих історичних, економічних і суспільних потрясінь Сілезії щастило з мешканцями, захопленими своєю малою батьківщиною. Сілезці зберегли власну мову й цілісність відповідно до своєї унікальної ідентичності, сформованої взаємними польськими й німецькими впливами. Практика показує, що увага до родини й етики праці — риси, характерні для шахтарської традиції регіону, — дуже сприятливі для проєктування архітектури, відкриття кав'ярень і клубів, а також для організації музичних фестивалів!

Гра!

Щороку на початку весни Катовіце перетворюється на світову столицю комп'ютерних ігор у культовому спорткомплексі Spodek («Блюдце») та приймає всесвітні фінали одного з найбільших е-спортивних

чемпіонатів: Intel Extreme Masters. Останні роки принесли стрімкий розвиток регіональній ігровій галузі з сильним акцентом на залучення до Катовіце цифрової креативної галузі. Стратегічні плани на майбутнє міста передбачають інвестиції в ревіталізацію колишньої шахти «Вечорек», яка має стати «Цифровою долиною». Центр ігор і технологій прагне забезпечити технологічним фірмам, виробникам ігор та е-спортивній спільноті простір для організації ігор, турнірів і трансляції. Зараз у Катовіце працює кільканадцять таких фірм, а в регіоні — кілька десятків. Концепція хабу передбачає об'єднання представників нових технологій в одному місці та залучення чергових фірм, намагаючись відповідати їхнім вимогам і надавати можливість постійного розвитку.

Літо в місті

Літо в GZM сповнене музичних фестивалів. Катовіце співорганізовує дві події великого міжнародного значення. OFF festival (лауреат премії European Festival Award у номінації «Найкращий фестиваль середнього масштабу») збирає близько 40 000 фанів альтернативної музики. Tauron Nowa Muzyka (перемогла в номінації «Найкращий малий фестиваль») має дещо менше публіки, яка надає перевагу електронній та експериментальній музиці, а також авангардному джазу •

3. Майстер-клас із комп'ютерної анімації під час SummerLab, організованої Medialab Katowice

4. Фестиваль Tauron Nowa Muzyka в катовіцькому Просторі культури

Трамваєм через агломерацію

Домінік Токарський,
активіст, засновник
Фундації Silesia Neon

Я став фанатом трамвай-них подорожей. Наприклад, коли ви їхатимете номером 6 чи 19 до Битома, то й не помітите, що вже перетнули адміністративну межу Катовіце та перебуваєте в Хожуві. Варто вибратися на таку довгу мандрівку, бо Катовіце, яке останніми роками дуже змінилося, заражає цими змінами дальші міста Верхньосілезької агломерації. Я сам роками керував клубом у Катовіце, жив у будинку Superjednostka («Супе-

родинаця»), а тепер обрав для життя Битом. Тут я збираю сілезькі неонові вивіски, які моя фундація поступово відновлюватиме. Великий напис БИТОМ, порятований із залізничного вокзалу (на знімку), засвітиться на даху будинку на в'їзді до міста. Це буде неймовірно!

Сілезький парк, що межує з катовіцьким мікрорайоном Тисячоліття, — це вже Хожув. Один з найбільших парків у Європі (понад 600 гектарів) можна розглядати згори, з вагончика канатної дороги. Тут можна побачити безліч цікавих соціомодерністських будинків (починаючи з Сілезького планетарію) й плернерних скульптур. Я люблю приїхати до Тихів і гуляти зведеними в 1950-х районами А, В, С (у Тихах назви районів позначають літерами, а назви вулиць на них починаються на літеру назви району).

Осінніми й зимовими днями я охоче вибираюся до Глівіце, щоб зарядити телефон у пальмовій оранжереї, а також до моїх улюблених тамтешніх кав'ярень Klar, Kafar чи Kafo. На традиційні сілезькі страви я вас запросив би до Café Bufoj (Кафе «Буфет», Сілезькою) на катовіцькому Нікішовці.

Останнім відкриттям для мене є прогулянки греблями ставків на межі катовіцьких Шопеніце й Сосновця-Полудньового. Варто також влаштувати пікнік на шлаковому териконі — це типова сілезька розвага. Відвали шлаку, що залишилися після видобутку вугілля, стали частиною краєвидів сілезьких міст. Рекомендую терикон у Костухні (під ним досі працює шахта «Божі Дари») з краєвидом на далекі Татри. І подорож трамваєм номер 27, маршрут якого нагадує прогулянку в невідомість •

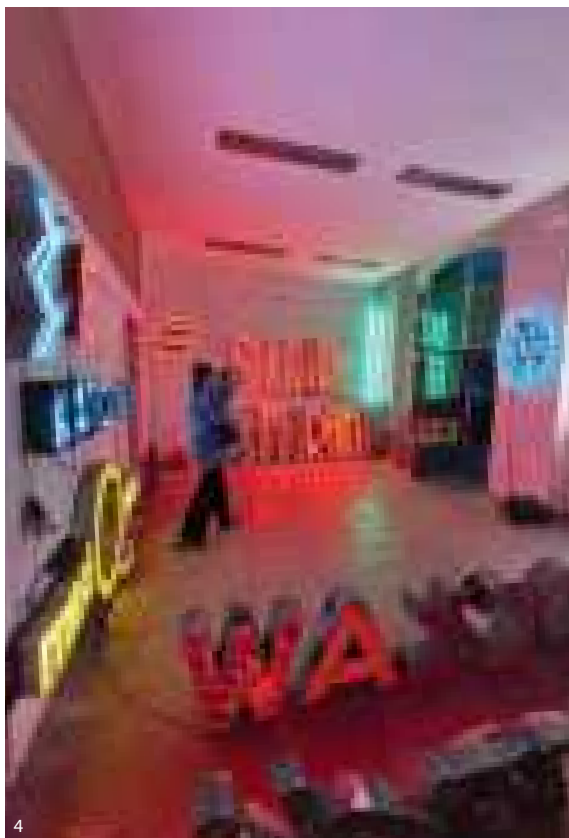
3

2

1. Прогулянка історичним районом Нікішовець у Катовіце (на фото: торба з Gryfnie, магазину, що спеціалізується на сувенірах із Сілезії)
2. «Пікнік на териконі», відео-перформанс Аліції Белявської та Марії Стоклоси
3. Виставковий центр Karolus («Капелюх») у Сілезькому парку в Хожуві, 1968, проєкт Єжи Готтфріда та Влодзімежа Фейферака
4. Офіс Фондації Silesia Neon у Битомі

4

Добре спроектовано

Йоанна Кубенец,
дизайнерка інтер'єрів, архітекторка, мешкає в районі Кошутка в Катовіце

У Катовіце я люблю те, що місто сповнене суперечностей. Модерністська архітектура тут переплітається з сучасними реалізаціями, а тлом і неодмінною частиною краєвиду є сілезькі робітничі райони. Мене ця суміш надихає. Не випадково ж найкращі дизайнерські фірми країни працюють саме тут.

Тут ви побачите найперші в Європі хмарочоси, архітектуру сталі й бетону. «Шлях модерну» — це 17 об'єктів модерністичної забудови міжвоєнного періоду, зокрема й кілька перлин, як ось хмарочос на вул. Жвірки і Вігури, 15, Гарнізонний костел чи житлові будинки на вул. ПЦК, 10.

Післявоєнний модернізм у Катовіцах можна побачити в багатьох будинках часів ПНР. Поміж символів міста є не лише спорткомплекс Spodek, або «летюча тарілка», а й 187-метрова

Superjednostka, взорована на багатоквартирні будинки Ле Корбюзьє, а також мікрорайон Тисячоліття, названий так для вшанування тисячоліття польської державності (неформальна назва — «Тау-зен»). Це пропозиція для тих, кому інноваційні рішення цікавіші за історичні площі.

Новим символом міста стала так звана Зона культури, що з'явилась у самому центрі на території колишньої шахти Катовіце, де домінують об'єкти Міжнародного конгресового центру (проект JEMS Architekci), офісу Національного симфонічного оркестру Польського радіо (проект Konior Studio) та Сілезького музею (проект Riegler Riewe Architekten). Це це я проходжу щодня дорогою до своєї майстерні, яка не випадково розташована на першому поверсі одного з історичних модерністських будинків у центрі Катовіце.

Але не лише великі споруди творять це місто, а й локальні ініціативи. У магазині Gryfnie й книгарні Biksa («Судочок» сілезькою) є чимало одягу, книжок і гаджетів з сілезькими мотивами. Зазирніть також до інтер'єру винного бару Krzywa 9, кав'ярні Słodki Kafej («Солодке кафе» сілезькою), Black Woolf або пекарні Lokal Bakery. Як і до магазину чоловічої моди локальної марки Poszetka (хусточка для кишені — пер.) та Poszetka Concept — крамниці з польською модою та дизайном. Більшість цих інтер'єрів спроектували місцеві майстерні •

1

2

1. Мікрорайон Тисячоліття, Катовіце
2. Александра Місек і Радек Спортиш, господарі Пекарні LOKAL

3

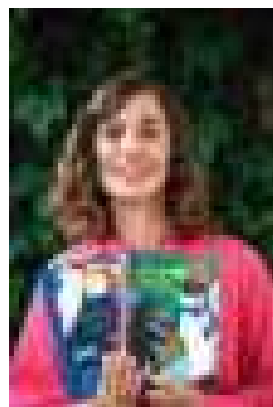
4

3. Кав'ярня Słodki Kafej («Солодке кафе»)
4. Шлях модернізму в Катовіце, вул. Подхоронжих, 3, 1930-ті роки

Цешин: тістечко з сухофруктами

Аґата Романюк,
письменниця, авторка серії
бестселерів для дітей «Котяча
банда»

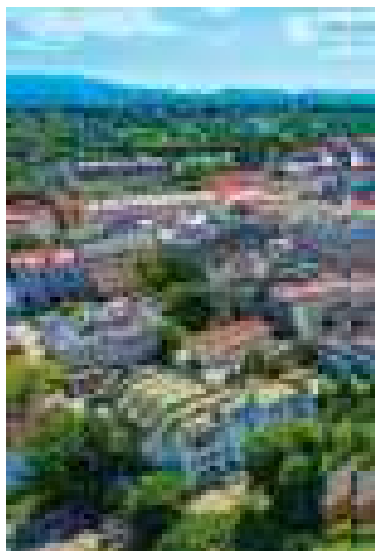
Indunature

Пішмо Лукасік,

архітектор, співвласник майстерні Medusa Group. Автор проекту найвищого будинку в Катовіце — хмарочосу KTW — а також Bolko Loft (нагорі), високо оціненого критиками будинку в Битоні, в переробленій шахтній ламповій колишньої шахти, де він і мешкає з родиною

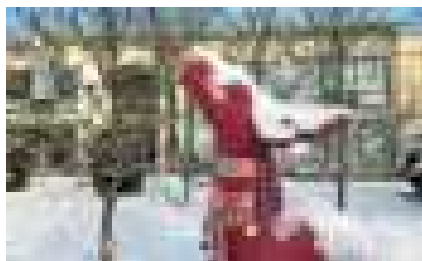
Сілезький термін «Alternatif turistik» народився, коли Центр сучасного мистецтва Kronika («Хроніка») в Битоні видав путівник «Indunature» Марічна Дося й Радека Цвєльонґа постпромисловими територіями. Будинки, які ще нещодавно не можна було фотографувати, стали (неофіційно) доступними для відвідувачів. Ми часто вивчаємо ці місця з групою, що збирається через інтернет-форуми. Рухаємося велосипедрами від одного старого заводу до іншого, граємо там

у турбо-гольф і захоплюємося красою будівель. Сьогодні, через 20 років життя у Bolko Loft, я знаю, що ревіталізація постіндустріальних будинків і надання їм нового життя — це спосіб зберегти їх у краєвиді міста та продовжити історичну тяглість. Перед загрозами кліматичної кризи це також відповідальне використання наявних структур. Я радий позитивному рішення про виділення коштів Євросоюзу на проекти, які стосуються, зокрема, Електростанції Шомберки й Шахти «Кристіна». У цих місць є сентиментальна вагтість і величезний функціональний потенціал. Не може бути майбутнього без поваги до минулого та розуміння нашої спадщини •

У Цешині мене найбільше вабить його подвійність. А також те, що він розкинувся на двох берегах Ользи — польському й чеському, які чудово між собою комунікують. Що це місто не розірване й не розрізане, хоча так бувало багато років у його історії, але нині Цешин дедалі більше переплетений, він проникає. У час пандемії Covid 19 чехи вивісили зі свого боку банер «Скучаємо за тобою, поляку» (бо кордони були закритими). А поляки вивісили банер «Скучаємо за тобою, чеху». Мені подобається в Цешині його мультикультурність і те, що за сотні років там бували поляки, німці, євреї й чехи. Що змішувалися мови, віри — католицизм й євангелізм, — традиції, звичаї, спосіб життя. Що тут можна скуштувати щось сілезьке чи сілезько-цешинське, а також спробувати дієту Кайзера. Таких слідів Австро-Угорщини, сілезьких Пястів, тут всюди багато. Отож, Цешин трохи, як кекс — добре спечене тістечко з багатьма сухофруктами.

Мені також подобається, що це 15-хвилинне місто. У межах чверті години від ринку можна дістатися всього: чудового театру й кіно, лікарні та школи, площі й кав'ярень. У Цешині розташований Центр культури «Замок» (згори) і чудова книгарня «Корнель

і друзі», яка пропонує особливий спосіб спілкування з літературою. Зовсім неподалік міста є гори, тож можна випити на ринку каву по-віденськи й рушити на стежку.

Люди тут при звичаєні до іншості й розмаїтості. І тому відкриті й зацікавлені, але водночас закорінені в місце, яке знають і про яке кажуть «*my sóm z tela*», тобто «ми звідси». Бо приходила Польща, Австро-Угорщина, комунізм, а вони й далі були «звідси», були в себе. Віслава Шимборська, яка часто приїздила до Цешина разом з Корнелем Філіповичем (він жив тут до 18-го року життя), казала про Цешин: «Люди тут якось більше дивляться одне одному в очі» •

1. Новий сілезький музей у Катовіце, спроектований Riegler Riewe Architekten

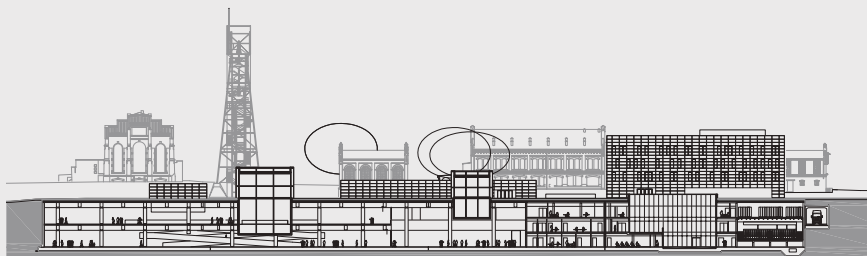
2. Концертну залу Національного симфонічного оркестру Польського радіо, спроектовану Томашем Коньором, визнано однією

з найкращих у Європі з погляду акустики

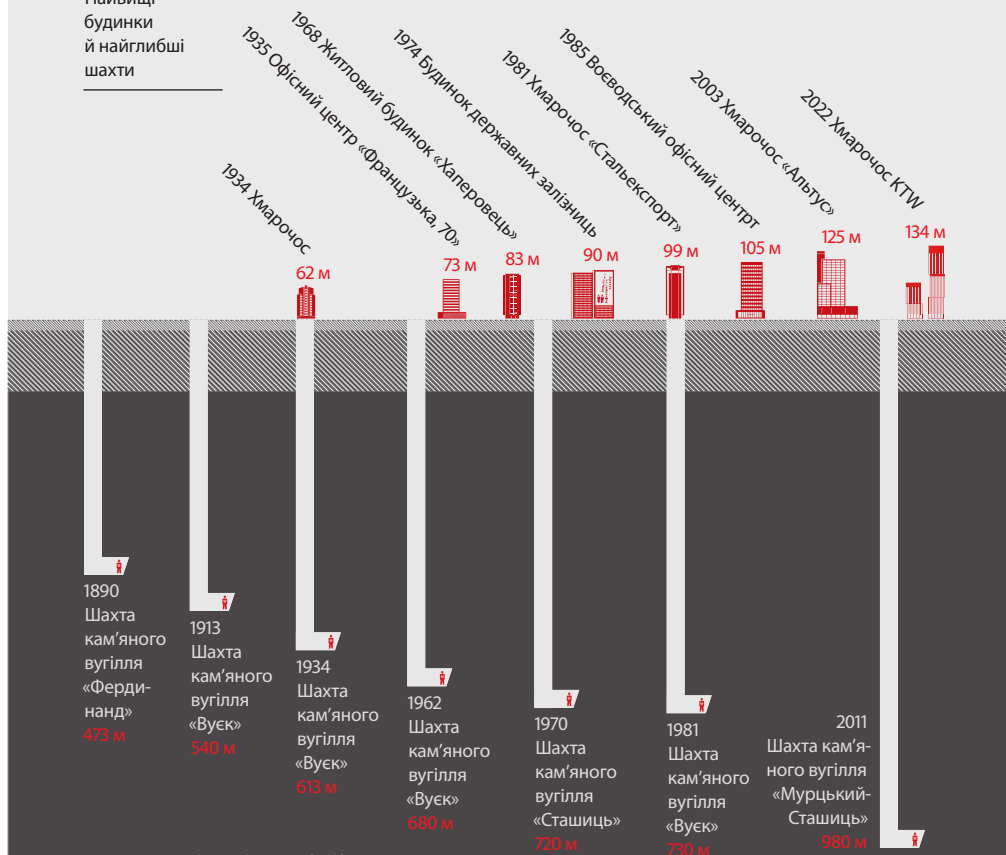
Катовіце над і під землею

Новий комплекс Сілезького музею розташований на території колишньої Шахти кам'яного вугілля Катовіце. Копальню XIX століття поєднали з сучасними виставковими просторами, які перебувають під землею.

Головний будинок Сілезького музею має сім рівнів, три з яких розташовано під землею •

Найвищі
будинки
й найглибші
шахти

Адаптація з інфографіки Medialab Katowice для виставки
«Апетит до радикальної зміни», Катовіце, 1865–2015

Тримісто

Гданськ, Гдиня, Сопот

Море можливостей. Тримісто — це міський феномен. Ponad мільйонна агломерація, згрупована навколо численних комунікаційних вузлів, — це насамперед унікальна система трьох міст, кожне з яких має особливий характер. Гданськ — колыска руху за свободу, який повалив комунізм у Європі. Сопот — квітучий, елегантний морський курорт. І Гдиня, портове місто, в якому пульсує життя і яке вирізняється модерністськими будинками 1930-х років. Їх поєднує система приміської залізниці SKM, що полегшує приїздом і місцевим мешканцям можливість оцінити різні смаки цієї трійці.

Туди й сюди

- Аеропорт Гданськ — 11 км*
- Варшава — 300 км*
- Берлін — 405 км*
- Вільнюс — 430 км*
- Стокгольм — 555 км*

*відстані з Гданська

Загальні відомості — Гданськ

- 1264
- 487 000
- 258 км²
- 8,915 PLN
- 67 000

Загальні відомості — Гдиня

- 1926
- 241 000
- 135 км²
- 7,890 PLN
- 11 000

Загальні відомості — Сопот

- 1901
- 32 000
- 17 км²
- 8,478 PLN
- 3000

Гданськ

Місто свободи

Перша зупинка — це Длугі Тарг («Довгий ринок») у Старому місті в Гданську, з ренесансною ратушею та Двором Артуса, в якому колись зустрічалися купці. Старе місто, значною мірою відбудоване після Другої світової війни, нагадує про купецьку потугу портового осередку з довгою історією, в якому постійно перемішувалися слов'янські й німецькі впливи. Гданськ був королівським містом та учасником Ганзи — групи балтійських і північноморських портів та торговельних осередків, що діяли з часів Середньовіччя. У Гданську також розпочалася Друга світова війна, і саме тут розташовано Музей Другої світової війни, який нагадує про цю подію.

Легендарна Гданська корабельня була місцем страйку, який очолив харизматичний електрик, лауреат Нобелівської премії

миру, Президент Польщі у 1990–1995 роках Лех Валенса. Страйк, що призвів до створення незалежної профспілки «Солідарність», був початком кінця комунізму в цій частині Європи. Відвідуючи Європейський центр «Солідарності», варто побувати на старій корабельні й побачити, як у Тримісті, відомому також як «*Młode Miasto*» («Молоде місто»), розвиваються громадські та мистецькі ініціативи •

1

1. Спроектований фірмою Fort Architekci **Європейський центр «Солідарності»** розташований на території колишньої Гданської корабельні

2. Порт Гданськ — найбільший польський порт і водночас один з головних європейських вантажних портів. Його річний вантажообіг становить 36 мільйо-

нів тонн нафти й 4 мільйони тонн нафтопродуктів. Порт планують перебудувати й розширити

2

Нічні купання в Балтійському морі

Лукаш L.U.C. Ростковський,
композитор, продюсер, артди-
ректор BrassWOOD Fest й Rebel
Babel Film Orchestra, автор музи-
ки до фільму «Селяни»
(в українському прокаті
«Кріпачка» — пер.), польський
кандидат на премію «Оскар»

Тримісто — це справжній
магічний край унікальних
місцин. У мене є ритуал про-
гулянки з Орлово (нижче)
до Сопота й повернення ста-
родавнім лісом, який поєднує
все Тримісто. Власне, в цих лі-
сах, у захований Лісовій опері,
ми робимо наш BrassWOOD
Fest. У них також сховано
десятки велосипедних до-
ріжок для змагань з ендуро,
створених Big Foot Works.
Ці ліси з їхнім різноманіт-
тям, біосистемою й річками
Свеліна чи Кача — справжня
перлина світового масштабу.
А поза тим, звісно, ресторан
«Minga» в Гдині, «100cznia»
в Гданську, сауни й нічні ку-
пання на Балтійському морі
біля M15 у Сопоті. І десятки
інших атмосферних місць, як-
от Piaskownica («Пісочниця»)
поміж квітів, Diuna («Дюна»),
Bulaj («Люмінатор»), Café
Gaweł («Справжній Гавел») чи
Dworek Sierakowskich («Сади-
ба Сераковських»). Це тема
для окремої книжки, а не кіль-
кох речень •

Гдинський фільмовий центр (1) — характерний будинок, що вирізняється монолітним об'ємом і білим скляним фасадом. Важливе місце культурних подій у центрі Гдині. У Фільмовому центрі розташовано офіс Гдинської школи кіно. Тут також осередок щорічного Гдинського кінофестивалю — найбільшої й найпрестижнішої кіноподії в Польщі •

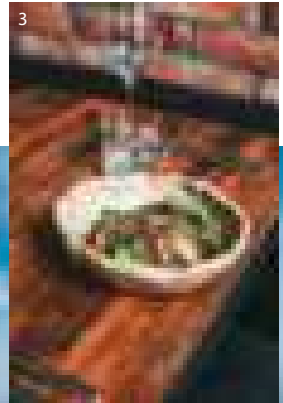
Складальний цех (2) — один з найбільш разючих ревіталізаційних проєктів останніх років у Гданську. Легенда твердить, що тут складали U-Boot, німецькі військові підводні човни. Будівля була зовсім маленькою, у ній містився склад. Тепер тут розташовано гастрономічну зону з широким вибором ресторанів, барів і мистецьких інсталяцій, а також готельно-конференційний простір •

На рибку й не тільки

Малгожата Мурашко,
кулінарна та культурна журна-
лістка,
@miejscowka_trojmiasto

Тримісто сповнене апетитних шматочків. Локальні, польсько-приморські, подають у рекомендованих путівником Michelin Tygle Gdańskie (Гданськ — 2) ресторани Maniera («Манера») (Гданськ), концепт із польськими тарілочками Masło Maślane («Масло Масляне») (Гданськ — 1), культовий ресторан Kubicki (Гданськ) із понад столітньою історією або Oberża 86 («Корчма 86») (Гдиня), де польська й кашубська кухні поєднано з французькою. Чудові місця, що задовольнять усіх фудіс, позначені зірочкою Michelin, як-от Arco (Гданськ) на 33-му поверсі офісного центру Olivia Star, маркований зеленою зірочкою Elixir (Гданськ) чи рекомендовані Michelin ресторани, які поєднують польську кухню з сучасною європейською: Fino (Гданськ), Fisherman (Сопот), Niesztuka («Дрібниця») (Гданськ — 3). Кухня Триміста — це також риба. Найкраще її шукати біля самого моря, в барі Przysań («Пристань») (Сопот — 4), у Centrali Rybnej («Рибний конторі») (Сопот), Piaskownicy («Пісочниці») (Сопот) та в ресторані Diuna («Дюна») (Сопот). Неможливо не з'їсти вафлі й трубочки з вершками, перебуваючи біля моря. Найкращі вафлі в Pod Arkadami (Сопот), Małe Molo («Маленький пірс») (Сопот), Bosko (Гдиня), а трубочки — у Słonym Karmelu («Солона карамель») (Гданськ і Гдиня), у цукерні Paradowski (Гданськ) і кафе морозива Ruszczyk (Гдиня) •

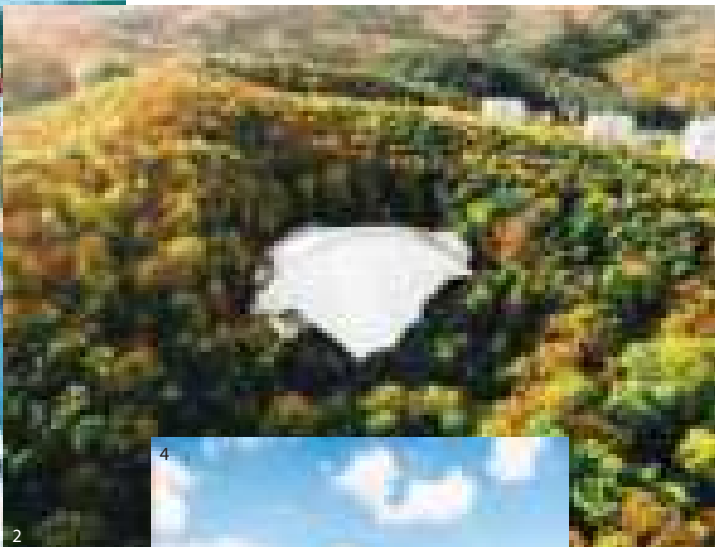
Сопот

Курорт з характером

Друга зупинка — Сопот. Характерне курортне місто, найвідоміше з цього боку Балтійського моря, яке зберегло свою атмосферу зелених парків і впізнаваних вілл. Найдовший дерев'яний пірс у Європі, пристань для яхт і білі піщані пляжі роблять Сопот відомою туристичною атракцією. Місто також славиться безтурботним кав'ярняним життям, що квітне весь рік уздовж головної пішохідної вулиці міста — Героїв Монте-Кассіно, яку неформально називають «Монцяк». Від натовпів відпочивальників можна втекти бічними вуличками з добре збереженою архітектурою XIX–XX століть та оздоровниць, що потопують у пишній зелені. У Сопоті також буває культурне життя — зокрема відбувається Sopot Jazz Festival •

1. Сопотський пірс — найдовша конструкція свого типу на балтійському узбережжі. Протягом історії його функція змінювалася: від місцевої пристані через елемент терміналу для гідропланів, пасажирського містка для трансатлантичних рейсів і аж до сьогоденньої ролі променади з пристанню для яхт у кінці

2. Лісова опера — концерти й інші події в такому особливому місці набувають додаткового виміру, стаючи по-справжньому винятковими

3. Сопот — курортне місто з історичними віллами, в яких полюбують зупинятися туристи. На найдальшій частині сопотського пірсу концентрація йоду вдвічі більша, ніж на суші

4. У Сопоті розташовано єдиний у Польщі приморський іподром, у якому працюють школи й відбуваються турніри верхової їзди

Гдиня

Польський баугаус

Наймолодше з трьох міст, Гдиня, виросло на місці старого рибальського села в 1920–1930-х роках і характеризується модерністськими структурами, зведеними в дусі баугаусу того періоду (Будинок Головної пошти, вул. 10 лютого — 1, Офіс BGK, вул. 3 травня — 3). Місто будували як величезний проєкт відродженої польської держави, що потребувала порту, вільного від німецьких впливів, які переважали у Гданську. Приблизно протягом десятиліття Гдиня стала сучасним портово-промисловим комплексом, що функціонує й досі. Тут також відбувається кілька знаменитих культурних фестивалів, зокрема Open'er Festival (4, 5), один із найкращих у Європі, Ladies' Jazz Festival і Globaltica World Cultures Festival •

2. Корабель-музей «Дар Помор'я». Збудований у 1909 році трищогловий вітрильник служив у Польському торговельному флоті від 1930-х до 1980-х років. Нині його використовують як навчальне судно для Морської школи у Гдині і як музейний експонат, пришвартований біля Поморської набереж-

ної у Гдині. Один з головних скарбів польської морської спадщини XX століття
6. Сучасна будівля Музею міста Гдині — світлий, сучасний будинок з пісковика, розташований на межі моря й суходолу. На знімку: виставка праць Якуба Щенсного, одного з найцікавіших сучасних архітекторів

Гель і балтійське узбережжя

Балтійське море є північним кордоном Польщі (683 км) і забезпечує країні доступ до Атлантичного океану. На його піщані пляжі щоліта приїждять натовпи туристів.

Характерною частиною узбережжя є Гельський півострів, завдовжки 34 км (і 175 м завширшки в найвужчому місці), розташований поміж Ястарнею та Кузницею. Вздовж усього півострова тягнеться залізнична колія й велодоріжка. Гель, найпівнічніше місто Польщі, зручно пов'язаний поромним сполученням із Гдинею, Гданськом і Сопотом. Ідеальне місце для серфінгу.

Краків

Місто, яке ніколи не спить.

Краків — гідне готичне й ренесансне королівське місто, горде своїми традиціями й увінчане Королівським замком на Вавелі, де давні володарі Польщі спочивали з миром. Стратегічно розташований на важливих торговельних шляхах, які полегшували обмін товарами й ідеями, Краків завжди був місцем, де ще від Середньовіччя зустрічалися різні культури. Також він знаний як центр науки й мистецтва, що притягає інтелектуалів і митців із різних регіонів. Тому не дивує, що чверть мешканців тут — іноземці, які долучаються до бурхливої та строкатої культури міста. Але Краків — ще й столиця веселощів Польщі, місто, яке ніколи не спить, притягаючи юрми міжнародних туристів, що жадають ознайомитися з його чудовими пам'ятками й прагнуть розваг.

Туди й сюди

- Аеропорт Краків — 11 км
- Варшава — 255 км
- Братислава — 295 км
- Відень — 330 км
- Будапешт — 295 км

Загальні відомості

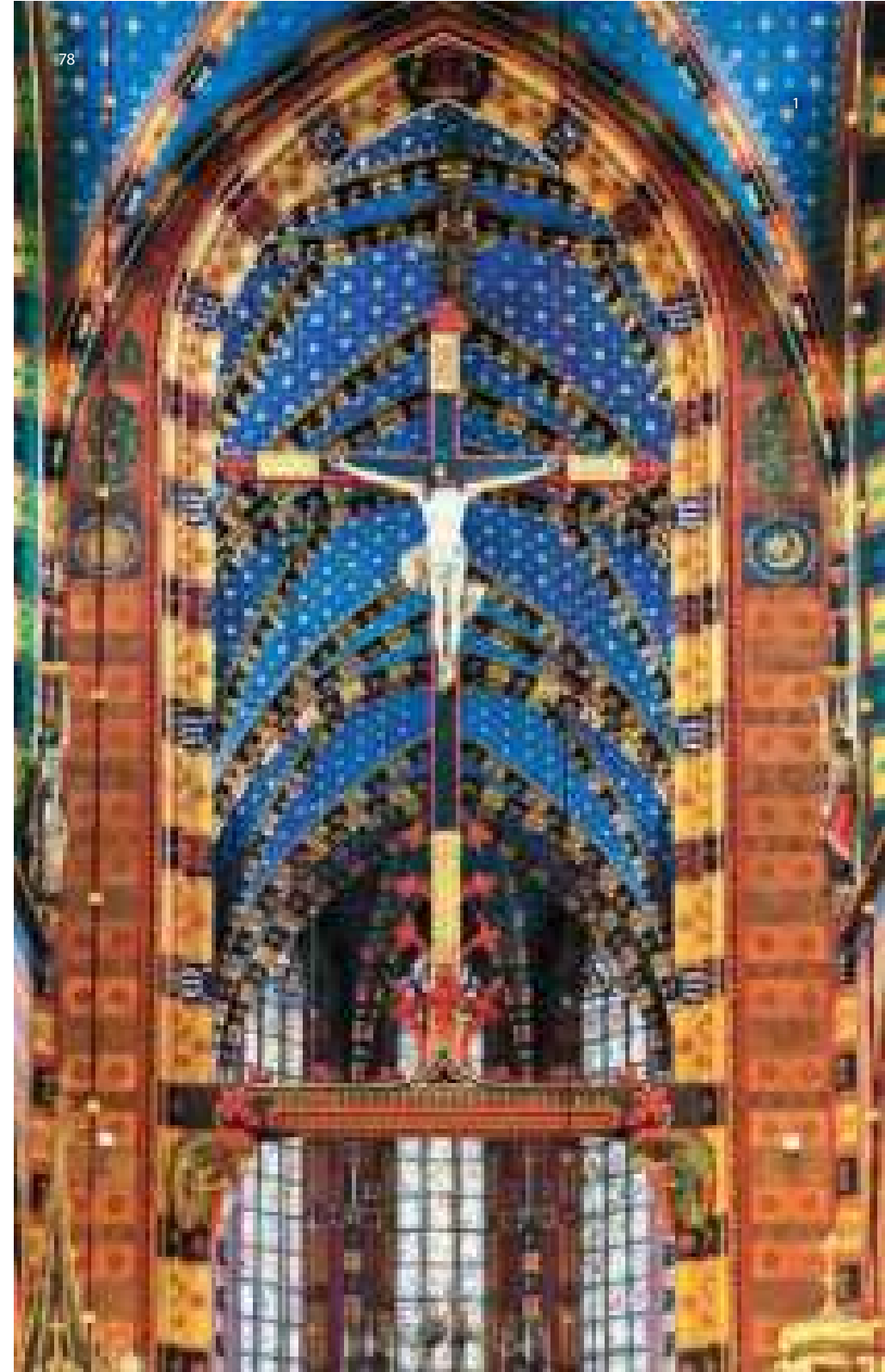
- 1257
- 806 000
- 327 км²
- 9,223 PLN
- 123 000

Головний ринок у Кракові
з Маріяцьким костелом

Традиційне обличчя Кракова можна пізнати, прогулюючись Королівським шляхом, який пролягає від Барбакану, через Маріяцький костел, у якому розташований готичний вітар Віта Ствоша, до ренесансного Королівського замку на Вавелі. Цілковито інше враження справляє колишній єврейський район Казімеж. Після років занепаду він став осередком

модних і атмосферних гастрономічних закладів, що нагадують про настрій і характер району до Голокосту. Модним районом стало також постіндустріальне Зблочче, де в колишній фабриці емальованого посуду Оскара Шиндлера відкрив Музей сучасного мистецтва МОСак, який започаткував ревіталізацію району •

2

Символічна пам'ять

Краків у 1978 році було внесено до Списку світової спадщини ЮНЕСКО — і як колишня столиця він завжди був дуже важливим для польської традиції, культури й пам'яті — особливо символічної, пов'язаної з національною ідентичністю. Вавельський кафедральний собор (вище з ансамблем Королівського

замку на Вавелі) став першим національним пантеоном, де поховано майже всіх королів та їхні родини. Першим коронованим владарем, який тут спочив, був Владислав Локєтек (помер у 1333 році). У наступні століття Краків став місцем поховання видатних діячів культури й науки, національних пророків і лідерів.

Роль національного мавзолею у XIX століття перейняла розташована неподалік Крипта заслужених поляків на Скалці — місце спочинку Кароля Шимановського, Станіслава Виспянського, Чеслава Мілоша й інших.

На знімках: готичний поліхромний інтер'єр Маріяцького костелу (1); ансамбль Королівського замку на Вавелі (2), Музей підземелля Ринку під Головним ринком (3) і Лайконік (4) — один із символів Кракова, пам'ятка легенди про порятунок міста під час монгольської навали в 1287 році

3

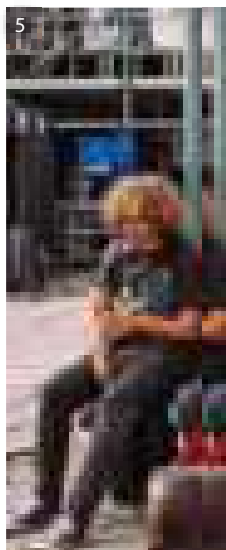

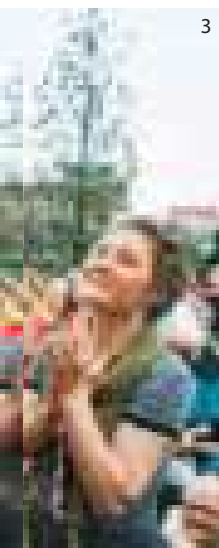
4

Столиця мистецтва й нічного життя

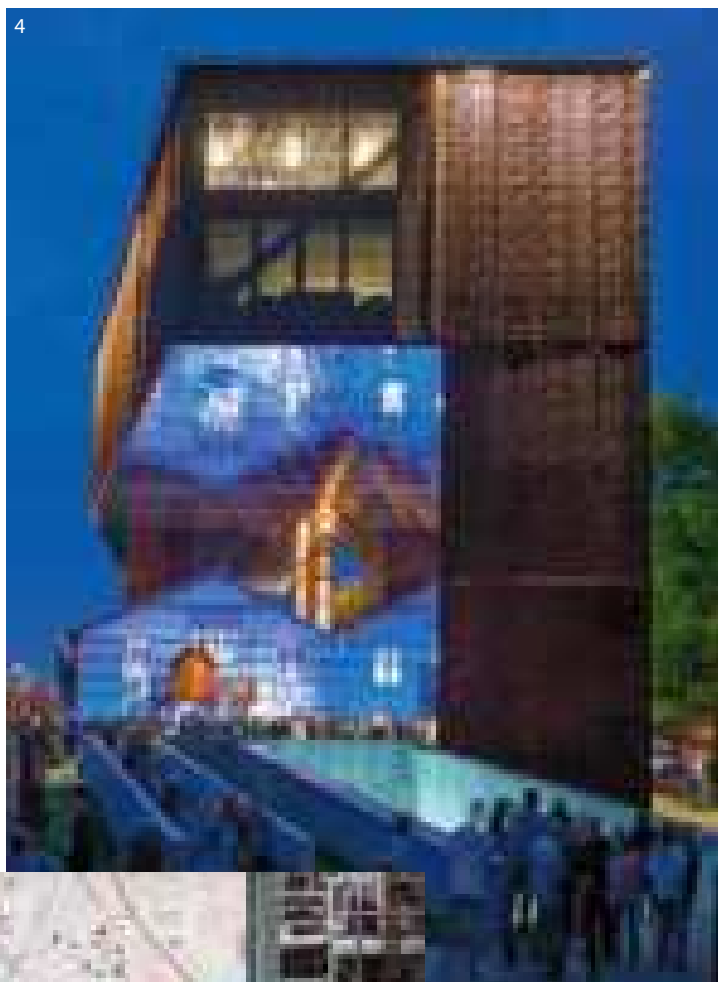

Ми їздимо до Кракова насолоджуватися нічним життям міста — у барах і ресторанах, на вулицях і культурних фестивалях. І сприймати мистецтво та культуру в усьому її розмаїтті — від готики через сецесію до сучасності. Неможливо згадати всі події, які пропонує місто, проте деякі фестивалі таки варто вписати до свого календаря: Фестиваль єврейської культури, Краківський кінофестиваль, що спеціалізується на документальному кіно та анімації, Краківський фестиваль музики кіно. Для поціновувачів музики — Sacrum Profanum та Unsound. А також Місяць фотографії в Кракові — як видно з самої назви, це циклічна подія, присвячена фотографії. Варто перейти Віслу пішохідним Мостом отця Бернатєка й відвідати два новітні центри культури — Крікотеку й Музей сучасного мистецтва MOCAK. І неодмінно повернутися до Кракова в грудні, щоб насолодитися Різдвяним ярмарком на Голловому ринку •

3

4

1. Музей сучасного мистецтва МОСАК у колишній фабриці Оскара Шиндлера
2. Targowa2 бістро, краківський район Старе Подгіуже
3. Фестиваль Wianki («Вінки»)
4. Cricoteka на вулиці Надвісянській — музей Тадеуша Кантора й інституція сучасної культури, спроектована IQ2 Konsorcjum
5. Фестиваль єврейської культури виходить на вулиці та площі Кракова

Спокійна оаза

Закшувек — мальовниче озеро, розташоване між скель Твардовського, на невеликій відстані від Вісли та приблизно за 20 хвилин від центру міста. Ця спокійна оаза пропонує особливе поєднання природної краси й рекреаційних можливостей. Історично ця територія була каменоломнею, але після її закриття кар'єр заповнився водою — й так утворилося чудове озеро, яке стало раєм для любителів активностей просто неба. Сьогодні Закшувек славиться кришталеву чистою водою, ідеальною для дайвінгу та вивчення підводного світу. Довколишні скелі — драматичне тло для скелелазіння й пішохідних прогулянок, а тому це місце популярне поміж шукачів пригод.

Останніми роками Краків інвестував у розвиток території навколо Закшувка, збільшуючи його привабливість як рекреаційної й туристичної місцини. Місто побудувало новітні басейни та аквапарк і пропонує різноманітні водні розваги для гостей будь-якого віку.

Більше, ніж Ринок

Розташований у самому серці Кракова Старий Клепаж — це жвавий базар, який століттями залишається основою життя міста. Його історія сягає Середньовіччя, коли він з'явився як центр торгівлі й ремісництва. Роками ринок був свідком незліченних трансформацій, що відбивали зміни в долі міста та його мешканців. Від звичайного місця зустрічей місцевих селян до квітучого — але спокійного й автентичного — торговельного центру, Старий Клепаж століттями відіграв істотну роль для суспільства.

Окрім суто торговельного значення, Старий Клепаж посідає особливе місце й у серцях краків'ян. Він є чимось більшим, ніж лише ринком, — це сповнений життя громадський центр, де люди зустрічаються, щоб купувати, розмовляти, налагоджувати контакти. Строкатий

асортимент базару — від свіжих місцевих продуктів і закордонних смаколиків, квітів до горщиків і кухонних аксесуарів — задовольняє якнайширшу палітру смаків і вподобань. Ранкові

суботні закупки на Клепажі стали неофіційною традицією, місцеві мешканці та приїжджі зустрічаються тут на каву й ходять, розглядаючи ряди.

Що робить Краків Краковом?

Краків — єдине велике польське місто, яке не зазнало руйнувань ані під час Першої, ні під час Другої світових воєн, а отже, тут цілком збереглася історична субстанція, що, зважаючи на особливості нашого минулого, трапляється нечасто. І хоча зараз місто перебуває в Європейському Союзі, щоб краще зрозуміти тожсамість Кракова, треба пам'ятати, що він уже кілька разів був у різноманітних спілках. По-перше, Краків входив до Ганзи, союзу купців і торговельних міст Європи часів Середньовіччя. І це попри те, що він не розташований біля моря, але мав зв'язок із морем через Віслу — річку, яка була «середньовічною автострадою». Краків також належав до Польсько-Литовської унії в тій славетній співдружності, яка зробила Польщу та Литву імперією, однією з найпотужніших держав Європи XVI

Роберт Малкович,
журналіст,
кулінарний
критик

століття. Ось чому це місто має ментальні сліди тодішньої потуги й відкритості. Ясна річ, у сьогоdnішньому Кракові живуть не тільки ті, хто пустив тут 500-річне коріння, але це ще одна перевага Кракова: він є значною мірою містом молоді, сфери IT. Тобто це не зашкарубле міщанське місто, а пружний, динамічний мегаполіс із надзвичайно міцним історичним корінням, що постійно впливає на старих і нових мешканців. Що ж до відкритості Кракова, то його першим

міським головою став Юзеф Дієтл, полонізований австрієць, другим — Миколай Зиблікевич, який був, кажучи тодішніми категоріями, русином, тобто українцем. Це місто асимілювало різні нації. І хоча Краків має імідж консервативного — що не надто підтверджують електоральні переваги його мешканців, — це консерватизм, усвідомлений як прив'язаність до минулого й водночас спрямований у майбутнє •

Нова Гута

Нинішній район було зведено у сталінські часи як окреме робітничє місто з величезним металургійним комплексом, щоб стати своєрідною протиположністю традиціям інтелігентського Кракова. Це мало бути перше цілком соціалістичне місто в Польщі, гарне й зручне, а також символічна твердиня пролетаріату, дороговказ на шляху советизації, яким планувала рушити вся країна. Така стратегія влади не досягла успіху, а Нова Гута стала головним осередком опозиційної «Солідарності». Сьогодні це цікавинка для фанів утопійної архітектури й урбаністики •

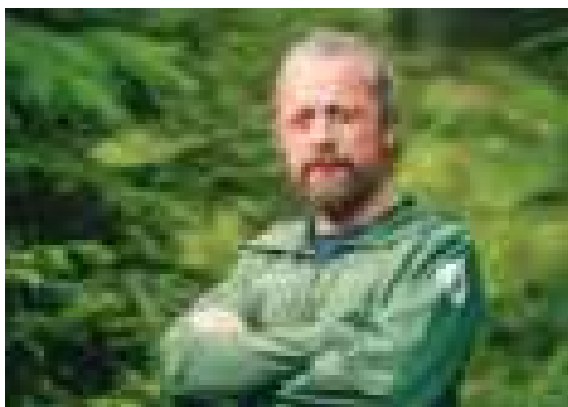
Татри

2499 м

Найвища точка Польщі —
гора Риси в Татрах.

Татри утворюють природний
кордон між Польщею й Сло-
ващиною та займають близь-
ко 785 км², з яких 175 км²
перебувають із польського
боку •

Краса і здоровий клімат гір приваблює туристів від кінця XIX століття, коли Закопане стало популярним курортом. Це місто й досі вважають «зимовою столицею» Польщі.

Татри — феномен на природній карті Польщі. Тут розташовані її найвищі вершини й найглибші печери. І це єдине місце, де нікого не здивує сніг посеред літа. Глибокі льодовикові озера лише тут замерзають на шість місяців. Тому в Татрах можна знайти багато скарбів, яких немає деінде. Це єдине місце, де ростуть соснові ліси й рясно квітнуть едельвейси, ломикамінь, тирлич і анемона. І живуть сарни, бабаки й полівки. Поза дикими Беждами нашим предкам так і не вдалося винищити ведмедів лише в Татрах. Більше ніде беркути так не вражають своєю величчю, як на тлі недоступних гірських вершин. А ще тут можна виявити багато слідів самотньої культури підгалянських гуралів, що виростала з багатовікової пастушої традиції та боротьби за виживання на скелястій землі •

Край дикої природи під нашою охороною

Шимон Зьобровський,
виконавчий директор
Татранського національного парку

Татри — найбільші й найвеличніші гори в Польщі, які заохочують відкривати красу природи та близькості диких осередків. Це гірське пасмо вирізняється

особливим краєвидом, а також багатим різноманіттям флори й фауни, що поколіннями надихає туристів, науковців і любителів природи. Татранський національний парк береже ці природні скарби й утримує туристичні маршрути, що перетинають мальовничі долини та здійснюються на найвищій вершині.

Гірські походи — це досвід, який надовго залишається в пам'яті. Проте не забуваймо, що їхня винятковість накладає на нас відповідальність. Татри — це не тільки простір

для дослідження, а й домівка для багатьох рідкісних видів рослин і тварин, великих і малих. Зберігаючи цю складну, вразливу екосистему, ми можемо насолоджуватися її красою, водночас передаючи її прийдешнім поколінням. Охоче запрошуємо відвідати Татри та дослухатися до нашого заклику захищати й поважати цей неприборканий світ. Милуймося ним усі з визначених маршрутів і намагаймося не залишати після себе жодних слідів•

Величка

Копальня солі у Величці біля Кракова. Один із перших дванадцяти об'єктів, внесених до Списку світової спадщини ЮНЕСКО в 1978 році. Дев'ятирівневе підземне місто має власну добре розвинену інфраструктуру, якій уже понад 700 років

Місто літератури ЮНЕСКО

У 2013 році Краків був сьомим містом у світі, що здобуло звання Міста літератури ЮНЕСКО, яке призначає Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки й культури. Надання престижного звання свідчило про визнання спадщини та сучасного літературного потенціалу Кракова, але також стало сильним імпульсом для подальшого розвитку й посилення місцевого книжкового ринку. Відтоді в Кракові відбувалися численні фестивалі та події за участі знаменитих прозаїків і поетів, а також літературних інфлюенсерів та активістів з усього світу. Але Краків також славиться як місто польських нобелівських лауреатів. Генрик Сенкевич (здобув Нобеля в 1905 році) опублікував свій знаменитий роман «Камо грядеши» на шпальтах краківської газети Czas. Владислав Станіслав Реймонт (лауреат Нобелівської премії 1924 року) автор «Обіцяної землі» (1899) та «Селян» (1904–1909), був постійним гостем Кракова. Чеслав Мілош (лауреат 1980 року), видатний поет, прозаїк та есеїст, автор «Поневолено-го розуму» (1953) та «Родиної Європи» (1959), вирішив провести в нашому місті останнє десятиліття свого життя. Віслава Шимборська, авторка таких поетичних книжок, як «Воляння до Єсі» (1957) та «Люди на мосту» (1986), прожила в Кракові більшу частину життя (у 1986 році вона здобула літературного Нобеля). Краків також був першим містом Польщі, в якому працювали скрипторії, бібліотеки й друкарня. Тепер тут діють десятки бібліотек і видавництв •

Найважливіші літературні фестивалі

Фестиваль Конрада — найбільша міжнародна літературна подія в Польщі, під час якої відбуваються дискусії, майстер-класи й читання всесвітньо знаменитих авторів.

Фестиваль Мілоша вшановує спадщину нобелівського лауреата Чеслава Мілоша, присвячений головно поезії та сучасній літературі. Відбувається серія подій, до яких долучається й місцеві, й міжнародні літературні спільноти.

Фестиваль літератури привертає увагу до дитячої літератури та пропонує майстер-класи, авторські зустрічі й інші активності, що мають на меті розвивати любов до книжки в юних читачів.

Футурологічний конгрес досліджує майбутні тренди в літературі та культурі, збираючи письменників, науковців і футурологів, щоб обговорити мінливий краєвид літературної експресії •

Краків пропонує різноманітні літературні стипендії та резиденції, покликані підтримувати нові літературні імена й розвивати креативність. Програма «Краків місто літератури ЮНЕСКО», координувана Краківським фестивалним бюро у співпраці з Інститутом

культури Willa Decjusza («Вілла Децјуша»), пропонує двомісячну резиденцію для прозаїків, поетів, драматургів і перекладачів. Учасникам забезпечують проживання й роботу в старовинній Віллі Децјуша, де можна зосередитися на своїх літературних проєктах •

Краків живе з туризму

8,5 млн туристів

з Польщі та з-за кордону щороку відвідують Краків

6,7 млрд злотих

щороку залишають туристи в місті

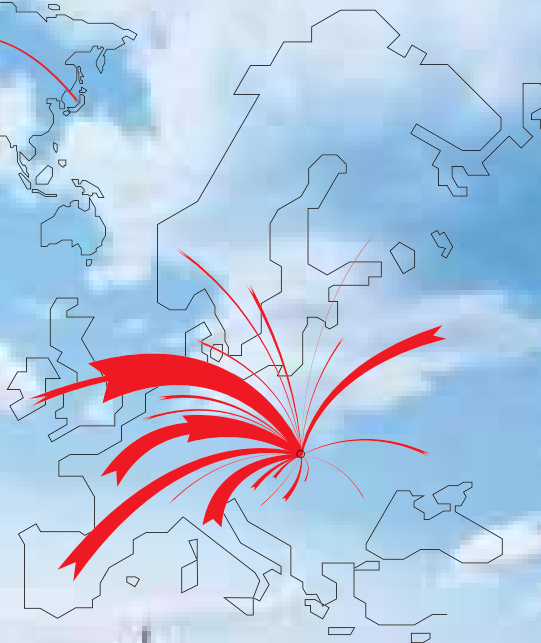
20 %

краків'ян працюють у туристичній сфері

З яких країн приїждять до Кракова туристи

Англійці 27 %	Чехи 1,8 %
Німці 10,3 %	Ірландці 1,5 %
Італійці 8,6 %	Фіни 1,5 %
Іспанці 7,6 %	Греки 1,5 %
Французи 6,3 %	Словенці 1,3 %
Американці 3,5 %	Канадці 1 %
Шведи 2,8 %	Бельгійці 1 %
Українці 2,8 %	Турки 1 %
Норвежці 2,8 %	Данці 1 %
Угорці 2,3 %	Ізраїльтяни 0,5 %
Нідерландці 2,3 %	Японці 0,3 %
Австрійці 2,3 %	

Лодзь

Креативна Лодзь. Порівняно з іншими містами, історія Лодзі доволі нетипова. Хоча ще в Середньовіччі вона офіційно здобула статус міста, її населення різко зросло лише в XIX столітті. Перед початком Першої світової війни кількість мешканців Лодзі збільшилася від кількохсот осіб до пів мільйона. Причиною цього стала промислова революція, що перетворила Лодзь на один із провідних європейських центрів текстильної промисловості. Це зробили одночасно поляки, німці, євреї та росіяни.

Туди й сюди

- ✈ Аеропорт Лодзь — 7 км
- 🚆 Варшава — 120 км
- Берлін — 425 км
- Прага — 400 км

Загальні відомості

- 🏰 1423
- 👤 652 000
- 🌐 293 км²
- 💰 7,428 PLN
- 🎓 69 000

OFF Piotrkowska Center у ревіталізованій фабриці на головній вулиці Лодзі — Пьотковській. Популярне місце з вуличною їжею, магазинами й офісами

У комуністичні часи в місті відкрили Лодзьку кіношколу. Відтоді цей освітній заклад випустив багато відомих польських діячів кіно, зокрема Анджея Вайду, Романа Поланського та Кшиштофа Кесльовського.

Однак політичні зміни в 1989-му призвели до занепаду текстильної промисловості, через що збідніло й місто. Та останнім часом Лодзь охопила своєрідна ревіталізація й місто починає наново відкривати свій креативний та інноваційний дух. Тут відбуваються різноманітні масштабні події, що приваблюють креативних людей із різних галузей, як-от Лодзький фестиваль багатьох культур,

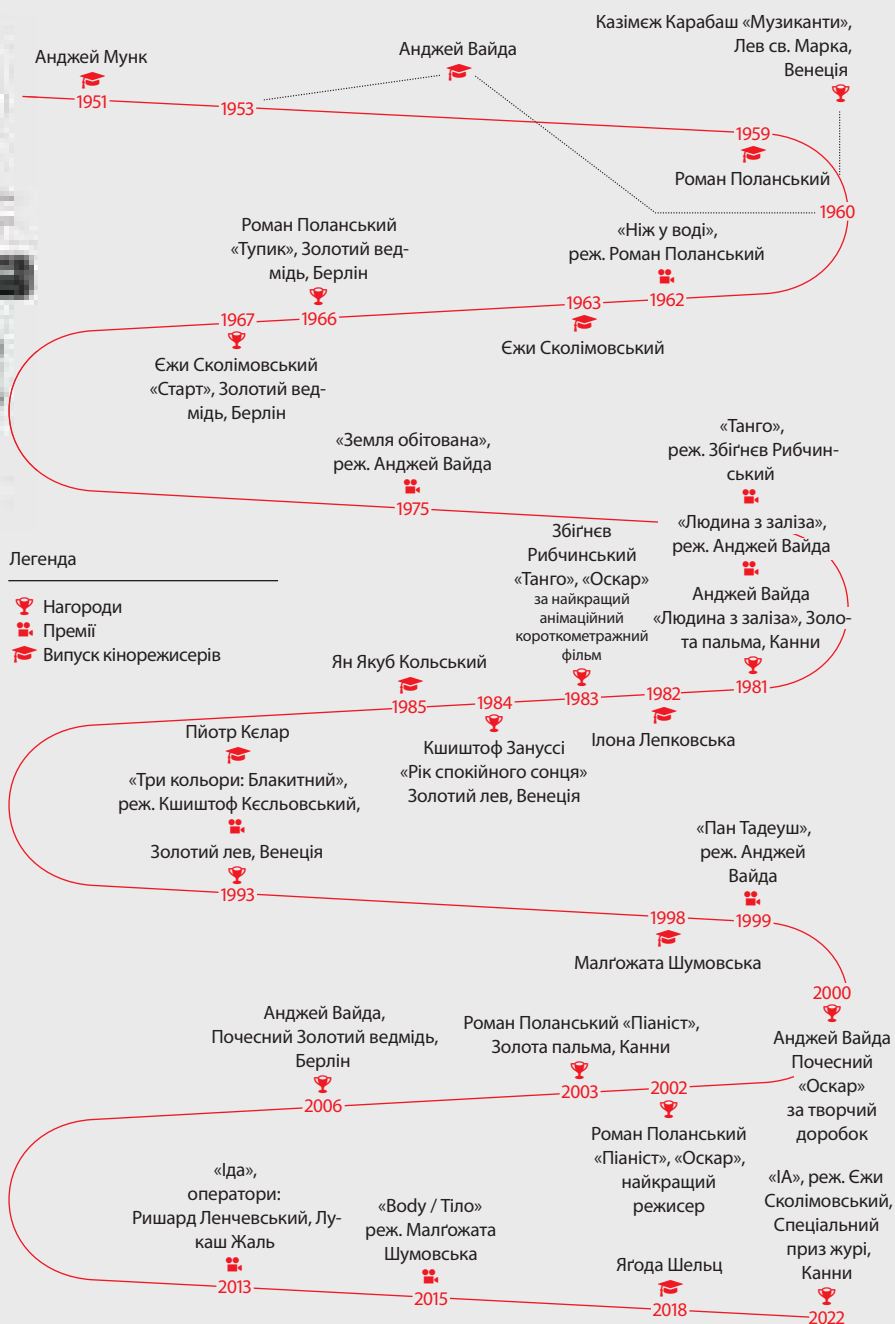
Фотофестиваль, Soundedit, Ravekyavik і Міжнародний фестиваль коміксу та ігор. Останній як найбільша й найстарша коміксну подію в Польщі й Центрально-Східній Європі розташовано в постіндустріальному комплексі EC1 першої електростанції міста, переобладнаної на чільний у регіоні центр кіно, поп-культури, ігор та інтерактивних наративів.

1. Dzień Dobry, bo w Łodzi («День добрий, бо в Лодзі») — мурал Катажини Богуцької, вокзал Лодзь-Фабрична
2. EC1 — комплекс споруд, до яких належить Центр науки і техніки, Планетарій, а також Центр коміксу та інтерактивних наративів

Земля обітована польського кіно

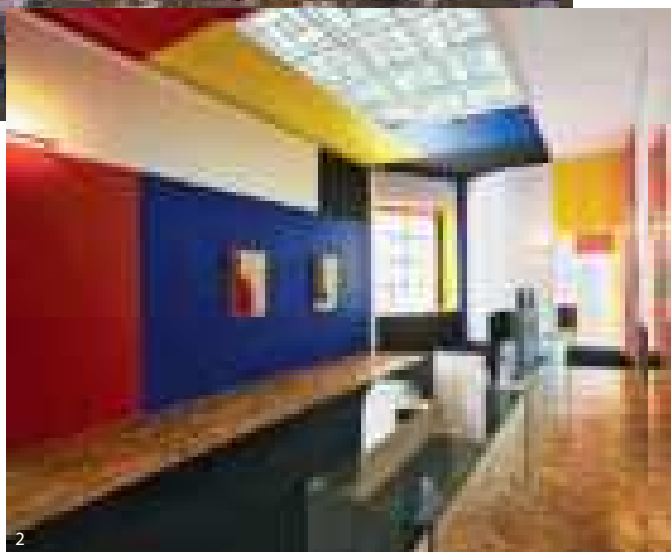

Місто авангарду

Лодзь уже багато років тому стала особливим місцем для кінематографістів. Урбаністична тканина міста складається здебільшого з будівель колишніх фабрик, які досконало надаються до реалізації мистецьких ініціатив. Хоч слоган «місто кіно» певною мірою втратив актуальність, Лодзь підтримує свої кіно-традиції. Окрім регулярних кінопоказів у Кіношколі та цілорічних безплатних показів просто неба **Półówka** («Половинка») (1), варто відвідати **Tatru** («Татри») — один з найстаріших чинних кінотеатрів у Польщі (відкритий у 1907 році).

Немає сумнівів, що авангардна спадщина міста дуже відчутна й досі. Лодзь пишається найстаршим у Польщі та другим найстаршим у світі, відразу після нью-йоркського МоМА, музеєм мистецтва — Музеєм мистецтв. У трьох місцях (ms1, ms2, Палац Гербста) можна ознайомитися з польськими й європейськими сучасними художниками, а також побачити виставки,

в яких поєднано твори мистецтва XX століття з сучасними творами, заангажованими в сучасні суспільні проблеми. Прогуляйтеся вулицею Гданською між двома відділеннями музею: розпочніть у ms2, розташованому у Мануфактурі, торговельному центрі в колишньому промисловому комплексі, відкритому текстильним магнатом Ізраелем Познанським, а завершіть прогулянку в Палаці Мавриція Познанського — сучасному відділенні ms1. Головна цікавинка ms1 — **Неопластична зала** (2), спроектована Валдиславом Штемінінським, піонером

конструктивістського авангарду 1920–1930-х років, творцем теорії унізму й співзасновником групи а.р. Його мистецьку колекцію було передано в дарунок музеєві. Фактично, музей постав на підґрунті цієї колекції. Характерною виставкою музею, присвяченою темі простору, є скульптури видатної візуальної мисткині Катажини Кобро. Те, що культурна інституція працює в палаці, — не виняток для цього міста. В іншому палаці, який колись належав родині Шейблерів, тепер розташовано Музей кінематографії в Лодзі •

Справжній Дух

Юстина Банашик,
мисткиня,
звучка
мисткиня,
менеджерка
культури, спів-
засновниця
Радіо Капітал

Скидається на те, що Лодзь (як і багато сучасних міст) живе власною легендою. Перші в Польщі рейви, міфічні клуби, активна музична сцена й широко репрезентована контркультура (індастріал, хардкор панк чи EBM) — це вже минуле. Від легенди залишилося небагато, крім «духу», який постійно ширяє над містом. Низова культурна тканина Лодзі нищить-

ся через агресивну джентрифікацію та помилкову міську політику, яка замість ревіталізувати (читай: омолоджувати) місто, виснажує його. Проте й досі є кілька бастионів органічної, низової культури, які я радила б відвідати та підтримати. Варті уваги незалежні мистецькі галереї, як-от Czupna («Відкрита»), WY, Pracownia Portretu («Майстерня портрету»), S35 чи легендарна Wschodnia («Східна») (одна з найстаріших незалежних галерей у Польщі, яка досі працює). Рекомендую зазирнути в Cynk Pod Zielonym Xieżusem («Цирк під зеленим Місяцем») — простір, яким опікуються митці і який слугує майстернею, місцем публічних подій, концертів і незалежною театральною сценою.

Ще одне цікаве місце — Ignorantka (на фото), розташована в неконвенційному місці на Старому Поліссі. Це «пристань» для митців, які займаються експериментальною музикою, мистецтвом звуку та соціальним підходом до мистецтва й культури •

Лодзькі закапелки

Лодзький район Балуты, що має сумнівну репутацію, відіграє ключову роль у творчості сценариста коміксів Роберта Попелецького та місцевого фотографа Лукаша з Балут. Деякі закапелки тут дивують розкішшю, інші — наче машина часу — переносять в історію індустріальних часів (на Балутах і досі можна побачити дерев'яні будинки) чи посттрансформаційного початку 1990-х років. Не важливо, в який бік ви підете, прогулянка лодзькими закапелками дасть змогу відчутти дух міста. Обов'язково зайдіть на Балутський ринок, щоб купити продуктів просто в селян та якусь дрібничку на блошиному ринку! •

Модне місто

Лодзь, народжена з торгівлі текстилем, продовжує свої традиції одягу, але тепер радше творчі, ніж промислові. Щоб ознайомитися з місцевою сценою моди, відвідайте шоурум Томаша Армади на Ксенжому Млині. Американський *Vogue* вніс його до списку 27 найцікавіших молодих дизайнерів світу. Його проекти інспіровані польськістю та зшиті лише з уживаних матеріалів, які він бере на секонд-хендах або на занехаяних фабриках тих часів, коли Лодзь була текстильною імперією. Тогочасний дух відтворено в Центральному музеї текстилю, розташованому в колишній фабриці Людвіка Геєра, де можна побачити старовинні

прядильні й ткацькі верстати, а також виставки сучасних митців, які працюють з тканиною. Тут відбуваються Міжнародні триєннале тканин — як зрозуміло з назви, раз на три роки. Це найстаріший і найважливіший показ явищ, пов'язаних з тканиною як медіа. Центральний музей текстилю також є місцем, де перебувають «абакани» — величезні, подібні до скульптур, текстильні композиції Магдалени Абаканович. Вони нещодавно здобули міжнародне визнання, коли їх додали до показу Александра МакКвіна під час Паризького тижня моди 2023 року •

1

2

1. Виставка праць Аркадіуса — одного з найвідоміших польських дизайнерів моди, Центральный музей текстилю

2. Pan tu nie stał («Вас тут не стояло») — лодзька фірма, що займається одягом і текстилем. У 2024 році марка PTNS відкрила магазин, поєднаний з кав'ярнею, в нововідремонтваній частині колишньої фабрики Раміша (нинішня Off Piotrkowska). Пропонує широку палітру модного одягу й аксесуарів, інспірованих естетикою ПНР

3

5

3. Томаш Армада — один з найцікавіших молодих модних дизайнерів світу, за версією американського Vogue (2021). Його апсайклінговий одяг нагадує про історію та культуру Лодзі

4. Лодзький міський парк культури — етнографічна виставка просто неба неподалік Центрального музею текстилю; на фото: нещодавно відреставрований дачний будинок початку XX ст.

5. Центральный музей текстилю організує покази роботи текстильних машин XIX ст.

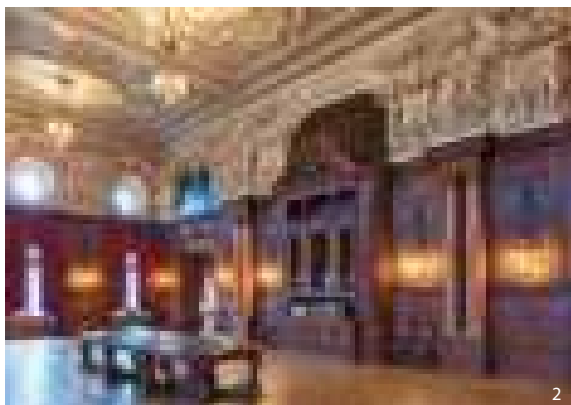
1. Ксенжий Млин — великий район, який зберігся фактично неторкнутим від часу промислового розквіту міста. Кароль В. Шайблер, один із видатних фабрикантів XIX ст., побудував цей фабрично-житловий комплекс як місто в місті. Тепер тут розташовано обсмажувальню кави, ресторан, майстерні художників і незалежну мистецьку галерею Pracownia Portretu («Майстерня портрету»).
2. Процесія Трьох королів на Пьотрковській, головній вулиці Лодзі. Це одна з найдовших торговельних вулиць у Європі (4,2 км), частково закрита для транспорту •

Імперія Познанського

Великі текстильні роди, як-от Познанські, Шайблери, Гайнци, Гербсти чи Бедерманни, залишили після себе монументальні палаці. Найважливіший із них — той, що належав родині Познанських (1). Через вишукані архітектурні деталі його називають «лодзьким Лувром». Саме тут розташовано Музей міста Лодзі (2). Ізраеля Познанського поховано на міському єврейському кладовищі. Заснований у 1892 році, це один з найбільших єврейських некрополів у Європі. На майже 40 га, посеред понад 8000 дерев міститься 160 000 позначених могил, а також масові поховання жертв гетто Літцманштадт і Голокосту. Більшість надгробків — мацеви, але вздовж головної алеї розташовано багаті родинні склепи. Один із них, сецесійний мавзолей Ізраеля Познанського (3), — ймовірно, найбільший єврейський надгробок у світі та єдиний, оздоблений декоративною мозаїкою •

Ольштин

і Вармія

Екомісто. Ольштин постав на землях, колись заселених язичницькими пруськими племенами, які поклонялися деревам, і місто зберегло близький зв'язок із природою. Більше ніде в Європі немає міста зі стількома озерами й міським лісом площею понад 1000 гектарів, до яких нещодавно додали найбільший у Польщі міський пляж поза морським узбережжям. Усе це в поєднанні зі складною мультикультурною спадщиною регіону утворює суміш, здатну заінтригувати.

Туди й сюди

- Аеропорт Ольштин — 56 км
- Варшава — 175 км
- Стокгольм — 635 км
- Мінськ — 470 км
- Вільнюс — 330 км
- Калінінград — 105 км

Загальні відомості

- 1353
- 167 000
- 88 км²
- 7,386 PLN
- 17 000

Озеро Укель — найбільше озеро в ольштинському регіоні (загалом їх тут аж 11). Узимку не прогавте сауну або джакузі з видом на озеро, а влітку обов'язково поплавайте на каяку або вітрильнику

Ці пам'ятки нагадують про заплутану історію Вармії, де перетиналися католицтво й протестантство, а також слов'янські й германські культури. Перед Другою світовою війною Вармія й Ольштин (тоді

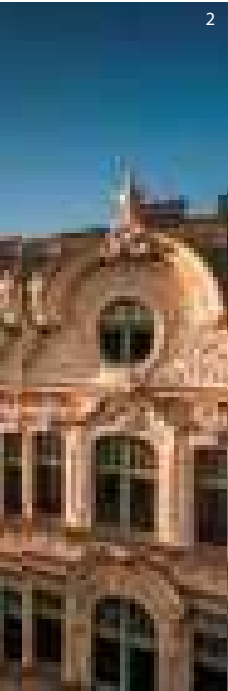
відомий як Алленштайн) були частиною німецької Пруссії, проте від 1945 року вони належать Польщі. Ольштин з його природною красою добре приготований для того, щоб бути містом, дружнім до довкілля, — тут дедалі частіше звертаються до зелених технологій, відновлюваної енергії та низьковикидного громадського транспорту, як-от розбудована трамвайна мережа. Ольштин також вважають столицею польського буєрного спорту — звідси походить багато чемпіонів світу. Тут відбувається Olsztyn Green Festival, один із найбільш екологічних музичних фестивалів Польщі •

Перше враження після приїзду до Ольштина — це мальовничий краєвид червоних дахів, що виростають у морі зелені, якого не здатні затулити навіть сучасні багатопверхівки в центрі міста. Місто увінчує середньовічний замок Вармінського єпископства, зведений хрестоносцями, а потім зайнятий польськими єпископами. Цей замок, сьогодні частину Європейського шляху цегляної готики, захищав у XVI столітті Миколай Коперник, який тоді працював вармінським каноніком. Незвичайним артефактом замку є таблиця споглядання Сонця, накреслена Коперником на одній зі стін.

2

1. Olsztyn Green Festival відбувається щоліта біля озера Укель
2. Будинок на площі Бема
3. Ранньосередньовічна статуя, так звана пруська баба з села Барцяни, дитинець замку Вармінського єпископства
4. Середньовічний замок Вармінського єпископства
5. У 2015 році було відновлено міську трамвайну систему

5

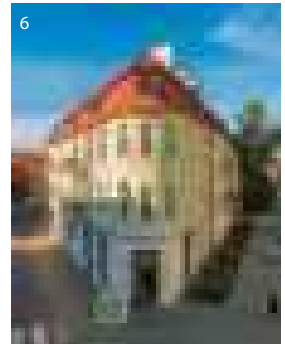
4

Район Затоже

Окрім мальовничих озер Укель і Длуге та чудового Старого міста, тут також є два мальовничі райони з ностальгійним, старосвітським чаром: Добровщакув і Затоже (6). Вулиці Домбровщаків і Міцкевича забудовано красивими будинками, багато з яких пережили Другу світову війну. Затоже досить унікальне: спокійний район з історичними будинками, парками й зеленню, де час немовби вповільнюється. Головна перлина Затоже — комплекс Драгунських казарм, вартій уваги шматочок історії XIX століття. Гуляючи вздовж казарм у бік озера Длугого, можна дістатися відновленого простору з популярними ресторанами, в яких зручно пообідати •

6

Вармія

Втікачі з міста

Ольштин — осердя приголомшливого природного середовища Вармії. Рельєф місцевості ідеально личить гномам: невисокі пагорби, маленькі озера й безкраї ліси. Тут багата природа й збережена німецька архітектура з культовими «пруськими мурами» з червоної цегли та дерев'яна місцева версія цих мурів. Туристична інфраструктура

регіону — це насамперед затишні пансіонати й малі традиційні господарства. Шукаєте біорізноманіття? Тут його вдосталь. Ця місцина завжди славилася мозаїкою культур: ось поле зернових, он ріпак, кілька овочевих ділянок і кілька садів. Вармія — чудове місце для відпочинку на селі; взаємодію з неприборканою природою тут гарантовано, тому дедалі більше виснажених мешканців міст вирішують перебратися сюди назавсім.

Warming — ініціатива, покликана налагодити зв'язки між мешканцями Вармії,

1. Lawendowe Pole (Лавандове поле) — перша лавандова плантація в Польщі. Тут також пропонують сільський туристичний відпочинок і майстер-клас.
2. Йоанна Барчетто-Сойка — засновниця «Warming», агентства кулінарних турів
3. Kwaśne Jabłko (Кисле яблуко) — екологічний мініготель у долині річки Пасленка, виробники сидру

підтримати місцевих селян і створити більше можливостей для туристів, які відвідують регіон, ознайомитися з екологічними господарствами й місцевими митцями. Група організує різні події — наприклад, малі недільні ярмарки з місцевими продуктами, які відбуваються щоразу в іншому господарстві, або камерні концерти в садах. Особлива подія — Tomato Cup, конкурс на звання найсмачнішого й найбільшого помідора. Йоанна Барчетто, лідерка Warming, пропонує ексклюзивні дегустаційні екскурсії, під час яких відвідувачі

можуть скуштувати сири, овочі або сидр із маловідомих локальних господарств.

Марчін Веховський, який кілька років тому переїхав до Влодова, дійшов висновку, що вармінські кислі яблука ідеальні для виготовлення сидру. Він заснував *Kwaśne Jabłko* («Кисле яблуко») — сидроварню, що здобула багато нагород. Його сидр тепер подають у найкращих ресторанах, а господарство пропонує агротуризм, традиційну архітектуру, сучасний дизайн і ресторан Niwa, розташований у саду •

Театр Węgały (Венгайти), заснований 30 років тому, займає легендарне місце в культурному ландшафті Вармії. Надихаючись творчістю піонера польського театру Єжи Гротовського, театр оживлює старі вармінські ритуали й щороку приймає фестиваль Wioska Teatralna («Театральне село») — обов'язкову подію для поціновувачів перформативних мистецтв •

Павел Добровський, директор Театру ім. Стефана Ярача в Ольштині, рекомендує мальовничий велосипедно-пішохідний шлях Ły노strada («Линострада») через Вармію від Нідзіци до Лідзбарка Вармінського. В Ольштині маршрут проходить через Парк Подзамче й Міський ліс (найбільший міський ліс у Європі). Більшу частину року річкою Лина (яка й дала назву маршруту) можна плавати на каяку або сапборді, споглядаючи Ольштин з води •

Озеро Укель площею

412 га

одне зі ста найбільших
озер у Польщі

Ліси займають 1900 га,
що становить

21 %

території міста

Ольштин

Річки в Ольштині мають загаль-
ну довжину 24 км,

13 км

з яких річка Ліна в межах міста

Місто —
домівка для

17

видів рослин під охороною,
зокрема зозульок травневих
(*Dactylorhiza majalis*)

200

видів птахів,
що тут гніздуються,
зокрема деркача

Вроцлав

Місто зустрічей. Тут постійно щось відбувається! Місто зачаровує гостей своєю безмежною, юнацькою енергією, хоча його офіційна історія триває понад тисячу років і сягає часів Римської імперії, коли поселення на цьому місці було головним транзитним пунктом на Бурштиновому шляху. Кількість тутешніх пам'яток, від готичних костелів до перлин модернізму (зокрема внесена до Списку ЮНЕСКО Зала століття), може видатися надмірною.

Туди й сюди

- Аеропорт Вроцлав — 11 км
- Варшава — 300 км
- Берлін — 295 км
- Прага — 215 км

Overview

- 1214
- 674 000
- 293 км²
- 8,334 PLN
- 105 000

1

2

1. Скульптура-лавка WRO (від Wrocław — Вроцлав) на бульварі Марії та Леха Качинських, установлена в рамках Вроцлавського громадського бюджету
2. Пізньоготична ратуша на Голловному ринку

Але до Вроцлава варто приїхати не тільки заради пам'яток, адже календар міста весь рік аж тріщить від фестивалів та інших культурних подій, присвячених класичній музиці (Wratislavia Cantans), експериментальній музиці (Avant Art Festival) чи джазу (Jazztopad, Jazz nad Odrą), авторському кіно (Міжнародний кінофестиваль від mBank Nowe Horizonty, American

Film Festival), загрозеним культурам (Brave Festival), незалежному мистецтву (Wrocław Off Gallery Weekend) тощо. Є навіть щорічна спроба побиття гіннесівського рекорду в груповій грі на гітарі (тисячі людей грають разом Hey Joe на Thanks Jimi Festival). Не дивно, що таке відкрите місто, де століттями змішуються чеські, німецькі, єврейські та польські впливи, було

проголошено Європейською столицею культури 2016 року. Особливість Вроцлава полягає також у тому, що він має в собі ядро зовсім іншого міста: колишнього польського Львова. Після Другої світової війни, коли Львів увійшов до складу України, його інтелектуальну еліту, зокрема математиків, письменників, журналістів і юристів, було переселено до Вроцлава. Дехто твердить, що вони привезли з собою генія міста Львова до столиці Нижньої Сілезії, що й пояснює мультикультурний дух Вроцлава •

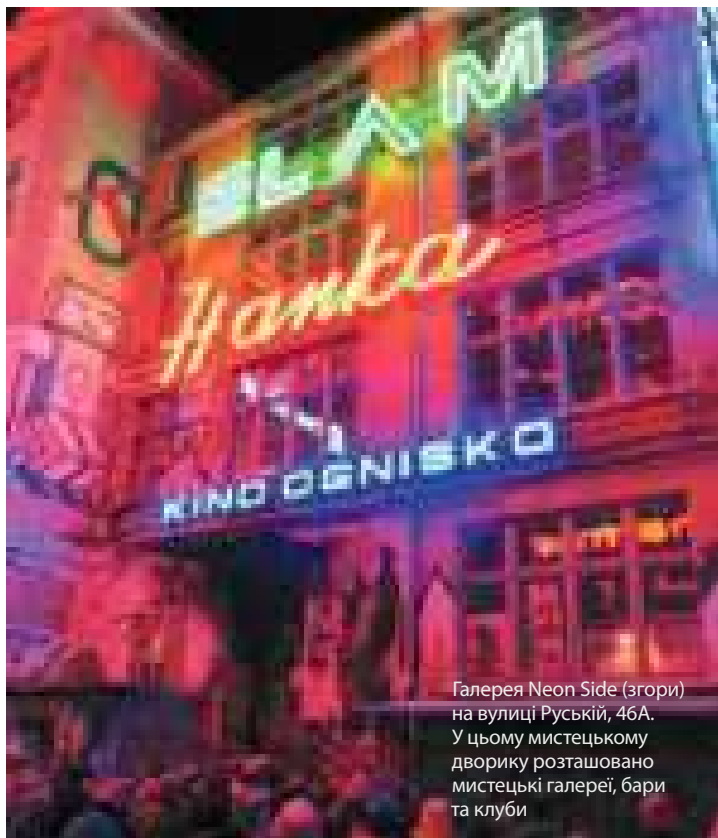
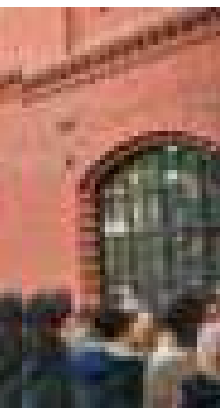
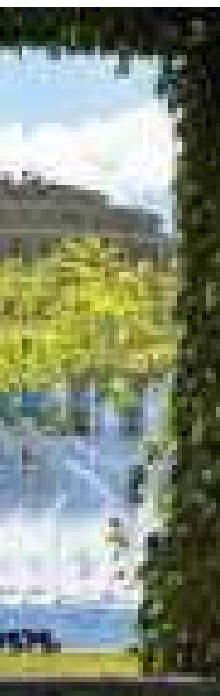

1. Найвища готична вежа в Польщі та одна з найвищих у Європі прикрашає костел святої Єльжбети, розташований на розі Ринку. Пройшовши далі, вздовж вулиці Келбаснічої над Одрою, можна побачити приховане місце: вулицю Старі Ятки, тепер переобладнану в мистецький закарпелок

2. Зала століття, спроектована Максом Бергом, є одним із визначних досягнень архітектури XX століття. Її внесено до Списку світової спадщини ЮНЕСКО як піонерський витвір інженерії й архітектури. Поблизу розташована одна з чотирьох локацій Національної галереї у Вроцлаві — її відділення сучасного мистецтва, Павільйон чотирьох куполів

3. 66Р, розташована в будинку колишньої гарнізонної пекарні, — одна з багатьох галерей сучасного мистецтва у Вроцлаві. Інші мистецькі місцини, які варто відвідати, — це OP ENHEIM, Krupa Art Foundation та BWA Вроцлав

Галерея Neon Side (згори)
на вулиці Руській, 46А.
У цьому мистецькому
дворику розташовано
мистецькі галереї, бари
та клуби

Без дистанції

**Лукаш
Рушніца,**
фотограф,
куратор фо-
товиставок,
директор га-
лерей Miejsce
przy Miejscu
(«Місце біля
Місця»)

Досконалим, хай і нетипо-
вим, місцем, яке варто відві-
дати у Вроцлаві, є книгар-
ня Tajne Komplety («Таємні
заняття»). Це чудова нагода:
місце, в якому продають
чудові книжки, та яким керу-
ють відкриті, приємні люди,
що знаються на справі. Не-
ймовірна місцина, щоб від-
почити з тістечком і кавою.
Недооцінене Надодр'я — це,
на мою думку, найцікавіша
частина Вроцлава. Донеда-
на тут не було аж так багато
місць, що приваблюють ту-
ристів, але тепер на кожному
повороті виростають нові

кав'ярні й бари, перемішую-
чись із локальним щоденним
життям. Поміж маленьких
яток і далі можна побачити
шевців і пекарні. Посеред
багатьох цікавих місць для
релаксу і цікавої розваги
раджу Karavan Bar. Не можна
помилитися з неаполітан-
ською піцою в Iggy Pizza. На
відміну від багатьох рестора-
нів, пасток для туристів, вони
пропонують їжу високої яко-
сті та вільну атмосферу. Якщо
ви шукаєте сучасну кухню,
зарезервуйте столик у за-
кладі BABA або Młoda Polska
(«Молода Польща») •

Бруталістичний житло-сервісний комплекс на Грюнвальдській площі (неформально його називають «sedesowcy», тобто «унітази», або «вrocławським

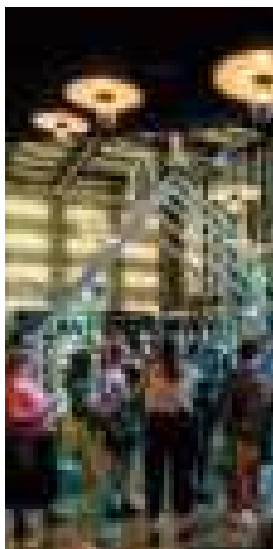
Мангеттеном») спроектувала Ядвіґа Грабовська-Гавриляк у 1967–1970 роках. Район внесено до Списку культурної спадщини Нижньосілезького воєводства. Для тих, хто ці-

кавиться архітектурою (історичною й сучасною), Музей архітектури — обов'язковий пункт!

Фото: Кріс Ніденталь, 1982 рік.

Дух міста

Міхал Зигмунт,
письменник, музикант

Бунтівні міщани

Пйотр Черкавський,
кінокритик

Вроцлав нагадує дитину з доброї родини, яка ввійшла у бунтівний вік. Він хоче бути непокірним, але насправді залишається собою — статечним і міщанським. І тут є свої обмеження, бо в будні всі порядні клуби зачиняються до другої години ночі. Але надолужують це у вікенди. Місту постійно чогось бракує, щоб здобути статус сучасного мегаполісу, проте мешканці й гості Вроцлава мають справді широкий вибір мистецьких подій. Завдяки липневому фестивалю Nowe Horyzonty («Нові горизонти») та листопадовому American Film Festival Вроцлав став найудатнішим містом для перегляду новаторських фільмів. Ці події тривають кілька днів, а весь рік тут працює мультиплекс, що не має рівних собі у Східній Європі •

Вистачить короткого візиту до Берліна, щоб молодий вроцлав'янин оцінив німецький колорит свого міста. Усе навколо різуче знайоме: фасади старих будинків, архітектура передвоєнних вокзалів, розміщення парків, навіть тип бруківки. Район Семпольно розташовано посеред Великого острова, що займає східну частину центру Вроцлава (а загалом місто лежить на 20 різних островах). План Семпольна наслідує німецького орла, але оскільки орел — це й символ Польщі, то так само легко думати про нього як про польський акцент у постнімецькому місті. Семпольно будували як дешеве місто-сад для працівників, але тепер це дорогий район для еліти. А поблизу розташувалося чарівне Заціше, що нагадує берлінський Целендорф — район монументальних вілл, де живе буржуазія.

Зразковий район Вува ігнорує більшість туристів, а полюбляють насамперед студенти архітектури, які здійснюють сюди паломництво з усього світу. Можливо, це найкраща частина німецької архітек-

турної спадщини у Вроцлаві, поряд із універмагами в центрі міста: Renoma (знизу), Feniks та Kameleon («Хамелеон»). Інший модельний модерністський район, Поповіце, досі вражає на фотографіях, але його вже немає в реальності, оскільки район безглуздо відбудували в час комунізму. Німецька спадщина у Вроцлаві збереглася в різних неочікуваних формах. Наприклад, невдовзі після війни польські геї почали зустрічатися в тих самих місцях, у яких призначали зустрічі до облоги Festung Breslau («фортеці Бреслау»; Бреслау — німецька назва Вроцлава — прим. пер.) геї німецькі. Таке враження, наче дух міста лишився тим самим, незалежно від походження його мешканців •

Нижня Сілезія

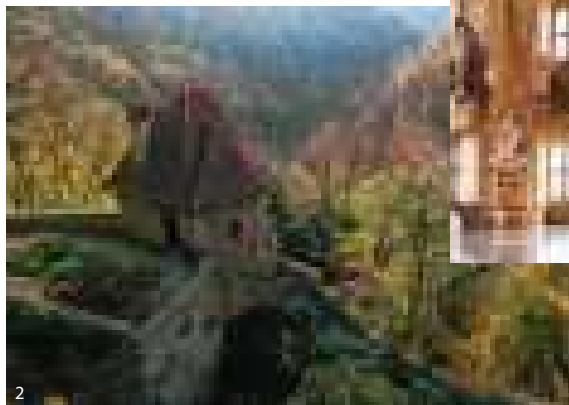
Замки й вино

Цей багатий на пам'ятки регіон дуже мальовничий, а його 760 замків і палаців можуть конкурувати з Долиною Луари. Чверть замків і палаців Польщі розташовано в Нижній Сілезії. Такі місця, як Ксьонж (2), Чоха, Хойнік, Болькув, Каменець-Зомбковіцький або Гродзець, ваблять туристів не лише старою архітектурою та лицарськими звичаями. Уже понад 20 років у замку Болькув відбувається найбільший у Європі фестиваль готичної музики Castle Party. Шукаєте цікавинок поза протоптаними стежками? Відвідайте замок у Сарнах, одну з локацій фестивалю Góry Literatury («Гори літератури»), або палац у Гожанові, неповторний у своїй суворій красі. Нижня Сілезія також славиться відродженням місцевих виноробних традицій. Винарні в околицях Свідниці, Шленжі та Беяви — помітні зупинки на маршрутах винного туризму.

Соколовсько (1) називають найкрасивішим селом Нижньої Сілезії. І багато років у цьому місці вирує культурне життя. Саме тут відбувається кінофестиваль Hommage à Kieślowski, а також Фестиваль експериментальної музики Sanatorium Dźwięku («Санаторій звуку»). Колись Соколовсько прославилося інноваційними методами

лікування туберкульозу, розробленими доктором Германном Бремером. За зразком Соколовська розбудували центр лікування туберкульозу в Давосі. Сьогодні місцевість, розташована за пів години шляху від Валбжиха, здобуває популярність завдяки книжці «Емпусіон: фітотерапевтичний роман жажів» — найновішому роману нобелівської лауреатки Ольги Токарчук •

3. Перлина сілезького бароко — Княжа зала в Цистеріанському абатстві в Любйонжі

Карпач

1

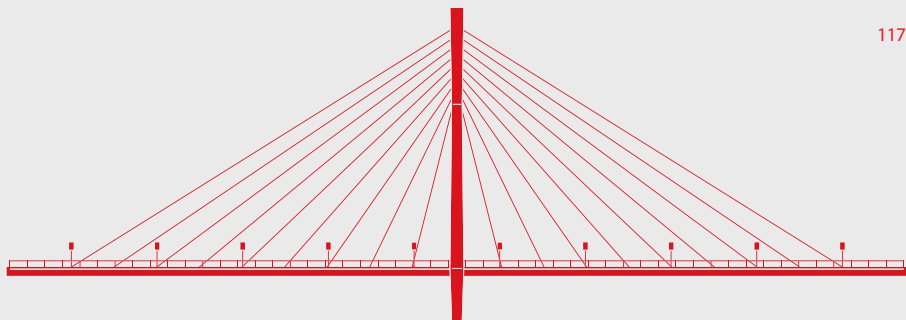
Магічна гора

Карпач, розташований біля підніжжя Снежки, найвищої вершини Судетів, — це чарівне курортне місто з пансіонатами XIX століття, а також важливий центр зимових видів спорту з добре розвинутою сучасною інфраструктурою. Тут є широкий вибір розваг: від гірських прогулянок до літнього санного треку. Найоригінальніший об'єкт у Карпачі — середньовічний дерев'яний «храм вікінгів». Дерев'яну церквичку Ванг (2) було споруджено в Норвегії в XII столітті, але 1842 року її розібрали (процес полегшувало те, що при будівництві не використовували цвяхів) і перевезли через Щецин до Берліна (за первісним задумом, вона мала стояти на Павичевому острові), а потім у Карконоші. Від 1844 року храм належить місцевій лютеранській парафії та вважається найстарішим молитовним домом у Польщі. У Музеї іграшок зберігається колекція іграшок і ляльок з усього світу — понад 2000 експонатів з приватної колекції Генрика Томашевського, засновника Вроцлавського театру пантоміми. Останнім обов'язковим пунктом відвідин є вершина

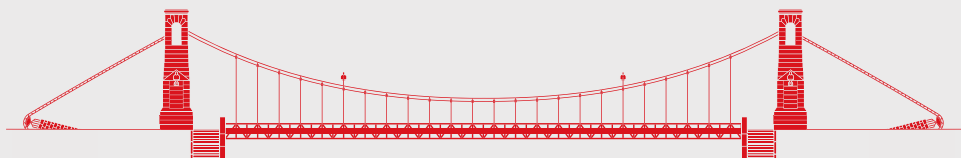

Снежка, на якій розташовано метеорологічну обсерваторію у формі трьох летючих тарілок з виставками метеорологічних приладів і фотографій. З оглядового майданчика відкривається панорама Карконошів. За сприятливої погоди можна спостерігати чудовий краєвид регіону навіть на відстані 200 кілометрів •

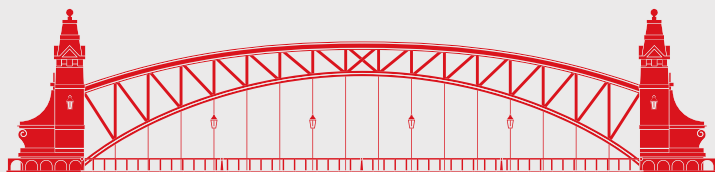

Рендзінський міст на Окружній трасі Вроцлава 🏗️ 2011 🧑 Ян Білішук 📏 122 м 📏 612 м

Грюнвальдський міст 🏗️ 1910 🧑 Ріхард Плюддеманн, Альфред фон Шольц 📏 20 м 📏 112,5 м

Звежинецький міст 🏗️ 1897 🧑 Ріхард Плюддеманн, Карл Клімм 📏 62 м

Тумський міст 🏗️ 1889 🧑 Альфред фон Шольц 📏 6,90 м 📏 52,19 м

П'ясковий міст 🏗️ 1861 (на цьому місці дерев'яний міст існував від XII століття)
🧑 Ернст Убер 📏 12,02 м 📏 31,74 м

Місто ста мостів

У Вроцлаві найбільше мостів у Польщі. До Другої світової війни у межах сьогодинського міста налічувалося

303 мости і кладки. Сьогоднішні підрахунки (засновані на дещо інших критеріях) налічують 117 (зокрема й 27 пі-

шохідних) мостів. Найбільші, найважливіші мости перетинають головні та другорядні рукава Одри •

Познань

Центр здорового глузду. Мешканців Познані, цієї колиски польської держави, вважають уособленням ділового розуму та взірцем міщанської стабільності. Проте ці міщанські, комерційні традиції постають перед міською контркультурою й ініціативами міських активістів, генеруючи невпинний творчий фермент. У будинку, де базується найстаріший у країні ярмарок, також розташовано міжнародні фірми, тут відбуваються культурні фестивалі та наявний простір для різноманіття.

Туди й сюди

- Аеропорт Познань — 7 км
- Варшава — 280 км
- Берлін — 240 км
- Прага — 310 км
- Відень — 470 км

Загальні відомості

- 1253
- 538 000
- 262 км²
- 8,303 PLN
- 101 000

Коли проб'є полудень, під звук сурми з вежі ратуші XVI століття на Старому Ринку з'являються два механічні козлики й буцають одне одного ріжками. Ця щоденна сценка — візитка Познані. Ренесансна башта символічно врівноважує високий металевий шпиль, що височить над Міжнародним познанським ярмарком. Один із найстаріших і найбільших ярмарків у Європі, який працює від 1921 року, втілює підприємницький дух міста. Сьогодні тут відбувається, зокрема, Конгрес IMPACT CEE — конференція про майбутнє економіки. Познань — друге після Варшави найбагатше місто країни, в якому розташовано офіси багатьох польських і міжнародних фірм. Отже, союз грошей і культури в Познані — явище не нове.

За найбільшим культурним фестивалем міста, Malta Festival, нині стоїть Домініка Кульчик і керована нею Kulczyk Foundation. Міжнародна подія перейшла в руки жінок і організаційно, й програмово.

Площа Свободи
під час Malta Festival Poznań

Їм і плачу

Еліза Муравська-Кміта,
авторка кулінарних книжок
(White Plate)

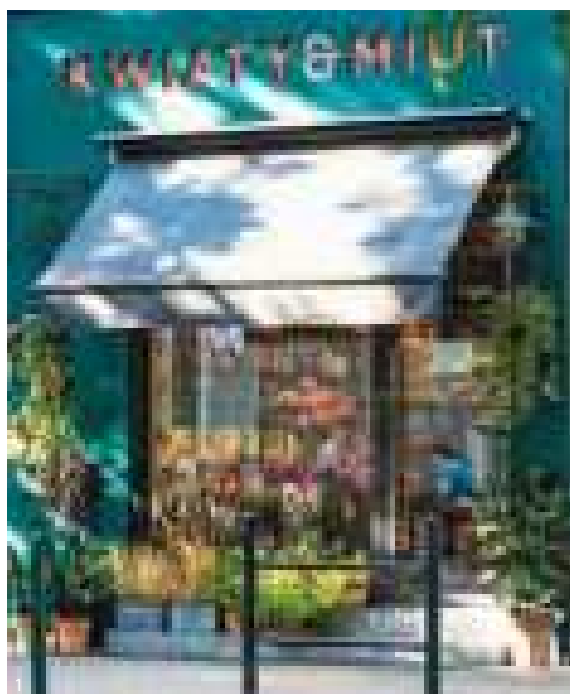
Познань — це місто, яке я обрала собі для життя. Воно компактне й зелене, тут багато парків, міс-то оточене лісами і має доступ до озер. Великополяни (мешканці регіону Великопольща — прим. пер.) — гордовиті, ощадливі, працьовиті та пунктуальні. Прив'язані до традиції, вони рухаються в ногу з часом. І якщо ви любите старовинні будинки з історією, то неодмінно будете в такому самому захваті від Познані, як і я.

Почніть із купівлі квитка на міський транспорт — із Познанню найкраще ознайомлюватися трамваем і пішки. Рекомендую Сьрудку — прогулянку її невеличкими вуличками, каву в Ghiacci Cafe у старому, гарно відновленому будинку навпроти музичної школи. Міст Йордана з видом на Брату Познані. Дорогою можна зайти на азійські страви до непримітного на вигляд закладу Gotuyam — ох, як там пахне! Потрапити туди — не проблема. Потім трамвай 8 і поїздка, що спокійно могла б бути екскурсійним маршрутом. Вийдіть на зупинці Plac Wielkopolski (Площа Великопольська) (2), пройдіться продають місцеву їжу ком, де в продавців є місцева їжа: від овочів до медів, молочних і м'ясних продуктів. Також тут можна купити квіти. Я радо купую теплі булочки з картоплею в грузина (кіоск біля квітів), сідаю на лавочку й дивлюся на красиві старі будинки, притулені до маленької площі. А ще тут можна з'їсти найдешевшу в місті піцу, а при нагоді почитати й наснажитися атмосферою міста.

Потім — знову трамвай у бік Єжице. Там найкращий заклад із великопольською кухнею: Restauracja Modra (ресторан «Синій») (3) Шимона Славінського та Дороти Надольської (коли я там їм, то аж плачу, так мені добре). І місце з солодощами — Smazone Mleko («Смажене молоко»). Зазирніть до атмосферної книгарні Skład Kulturalny («Склад культури»), купіть квіти в Kwiaty i MIUT («Квіти і MIUT» — mebli, inspiracji, upominków i tekstyliów — прим. пер.) (1), з'їжте піцу в Roberto (вона справді чудова!). Прогулянку можна закінчити на знаменитому Єжицькому ринку.

Познанська ратуша,
нещодавно
відреставрована
перлина ренесансної
архітектури

Квір-столиця Польщі

Майк Урбаняк,

журналіст, автор книжок, головний редактор познанського журналу Dypnks

«Польща — це одне, Познань — інше», — каже один з героїв моєї книжки «Інша Познань. Розмови з особами LGBT+». З цим важко посперечатися, хоч Познань, а ширше — Великопольща — є колискою польської держави. Гнєзно, розташоване в серці Великопольщі, було першою столицею країни.

Але тут не йдеться про жоден сепаратизм, а лише про переконаність, що за останнє десятиліття Познань пережила велику зміну, яка вирізила її на тлі всієї країни. Ця грандіозна суспільно-звичаєва метаморфоза перетворила давню фортецю міщанського консерватизму на місто, незвично відкрите для різноманітності, що дало підставу багатьом казати: «Познань — це наш Берлін».

Близькість Берліна явно відіграє свою роль, але еволюція Познані — виразно польська, закорінена в місцевій органічній праці та в умінні взяти справи у свої руки. Це також стосується місцевої спільноти LGBT+, найжвавішої, найдинамічнішої та найкраще організованої в Польщі. Познань Прайд, яким кожного червня займається Grupa Stonewall (флагманська познанська організація LGBT+) за великої підтримки міської влади міста, сьогодні є найбільшим квір-фестивалем у країні. A Lokum Stonewall — клуб, розташований у колишньому Імператорському замку, теперішньому центрі культури Zamek («Замок») — одна з головних точок на карті познанського суспільного й культурного життя •

Місто-сад Солач

Пйотр Кордуба, історик мистецтва, автор книжок, викладач в Університеті Адама Міцкевича, знавець і колекціонер дизайну

Найкраще розпочати прогулянку в районі старих елегантних вілл, розташованому за Оперою — Великим театром, і далі йти алеєю Великопольською. Властиво, це проспект із бульваром посередині, між двох рядів каштанів. Під каштанами ми дістанемося Солача — унікального в масштабах країни комплексу, створеного на початку XX століття. Його спланував видатний німецький урбаніст Йозеф Штюббен, автор познанського Імператорського (або Замкового, Університетського) району.

У Солачі він утілює у життя ідею міста-саду, сконцентрованого навколо мальовничого парку зі став-

ками, містками й потічком. Проте тут можна погуляти не лише парком, а й не менш мальовничими вуличками та площами з парками, при яких розташувалися стильні вілли з віконницями, еркерами й зимовими садами, що тонуть у вже понад столітній зелені. Посеред парку, поміж ставками, є ресторанный павільйон з розлогою терасою. У кількох віллах можна відвідати менші заклади, тобто є де відпочити й перекусити. Більшість солацьких вілл має незвичайну історію, в якій, мов у дзеркалі, відбивається історія Познані XX століття. У кількох із них і досі живуть нащадки довоєнних власників •

1. Марш рівності, найбільший у Польщі після маршу в Варшаві, відбувається щороку в червні в рамках Poznań Pride, фестивалю LGBT+, що триває місяць
2. Арек Ключ, власник клубу Lokum Stonewall

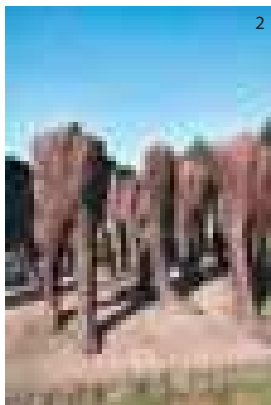

Велосипедом по дизайн

Ева Фьолькель-Крокович,
власниця та CEO Concordia
Design, першого в Польщі приватного центру креативності й бізнесу

1

2

3

4

Познань — це місто, де я народилась і до якого на різних етапах свого життя мала різні почуття: від захвату площею Свободи в 1990-х роках, коли я їздила там скейтом, і до розчарування після 2000-го, коли почала бувати за кордоном. Сьогодні я ціную Познань за її зручність для життя масштабу, за доступність, зелені зони й парки, у яких я регулярно бігаю, а також за чисте повітря й розвинену велосипедну інфраструктуру.

Моя улюблена архітектурна студія — modelina Єжи Возняка й Павла Ґаруса. Гляньте на спроектований ними інтер'єр Bajgle etc. або Gusta Jewellery. А неподалік культової будівлі Bałtyk

проекту MVRDV відвідайте наш офіс Concordia Design (3), розташований у ревіталізованій старовинній друкарні. Одна з польських IT-фірм, що найактивніше розвиваються, — це Netguru з офісом у Познані. Вони проєктують і створюють цифрові продукти для найбільших брендів США, Великої Британії, Німеччини, Близького Сходу та Польщі. Четверо познанців заснували один з найкучніших стартапів у світі — фірму StethoMe, яка виробляє електронні стетоскопи. Познань — це також осередок ювелірів: три найбільші ювелірні фірми, пов'язані з нашим містом — W.Kruk, Apart i Yes, — контролюють у країні близько 40 % ринку обсягом у кілька мільярдів злотих. Звідси також походить Аня Орська.

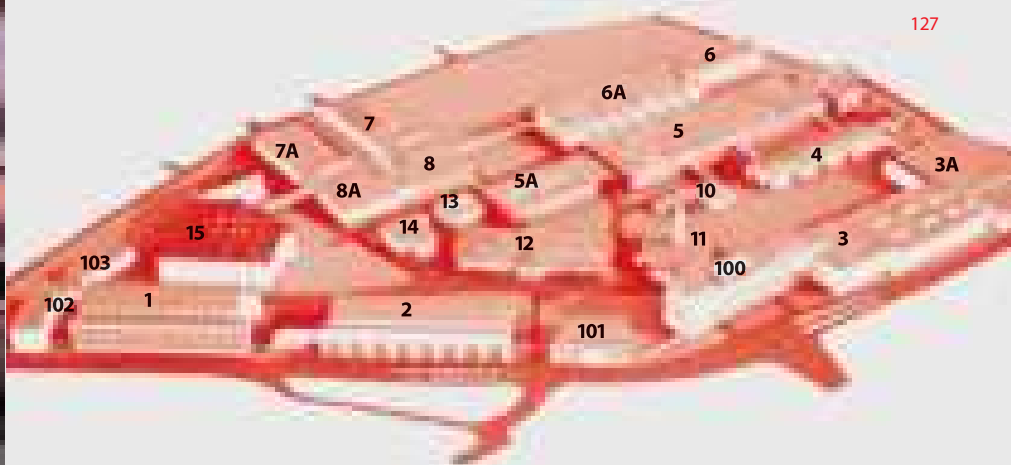
Інші мої улюблені познанські дизайнерки — Аліція Патановська, яка робить справжні дива мистецтва з кераміки й скла, а також Магдалена Кухарська та її бренд Hadaki (1).

Можна також відкривати для себе Познань через маршрут «Мистецтво в місті» (ідея фундації родини Фолькель), який реалізував разом з містом багато скульптур у публічному просторі. Найвідоміша з них група «Нерозпізнані» Магдалени Абаканович у Парку Цитадель (2) та «Голем» чеського художника Давіда Черні.

Улюблені ресторани й кав'ярні — Inna Piekarnia, Strag, Sanszajn, Nadzieja, Mitte, піцерія Winogratka та моя Concordia Taste, до якої запрошую вас на широкий вибір

польських вин і на місцеві «пири з гзіком» («пири» — картопля місцевим діалектом, «гзік» — характерна для великопольської кухні намазка з сиру, сметани та овочів — прим. пер.), яких ви ще ніколи не куштували. Теплого літнього вечора варто вибратися на велосипедну прогулянку Варто-страдою вздовж річки Варта в напрямку громадського саду Шеляг (4). Це приклад суспільно відповідальної архітектури: невеличкий дерев'яний павільйон, спроектований Wierciński Studio, а біля нього сад, кав'ярня, простір для відпочинку, керамічна майстерня — і все це добре вписано в гарний краєвид біля річки •

Міжнародний познанський ярмарок

Міжнародний познанський ярмарок засновано в 1921 року, тобто він належить до тих, що працюють у Європі найдовше. Зараз він відбувається на 110000 м² виставкової зали та 35000 м² виставкової площі просто неба.

Павільйон 1

Промисловий зал

1947–1948

Станіслав Кіркін і Луціян Балленшtedт

Ширина головної нави — 32 м

Ширина бічних нав — 10 м
Залізнична гілка з Головного вокзалу в Познані для транспортування великих експонатів

Павільйон 2

Зал важкої промисловості

1928

Роджер Славський

Перебудований Станіславом Кіркіним і Луціяном Балленшtedтом, 1947

Павільйон 3A

Концертний зал (ліворуч)

1929

Роджер Славський

Вежа 35 м
Залишки англійського павільйону, збудованого для Загальної національної виставки 1929 року

Павільйон 4

Зал

1954–1955

Болеслав Шмідт

Павільйон 5

Найбільша крита споруда завдовжки 216 м та площею 14500 м²

Павільйон 6A

2010

Студія ADS
(Пйотр Барелковський)

Павільйони 7, 7A, 8, 8A

«Упаковка» на чотири павільйони

1958–1977

Павільйон 9

Італійський зал

1971–1972

Зигмунт Скупневич

Павільйон 10

Павільйон Міністерства транспорту

1949

Болеслав Шмідт

Павільйон 11

Шпиль

(див. фото на лівій сторінці)

1955

Болеслав Шмідт

Павільйон 12

Торговельний палац
(павільйон металургії)

1925, 1947

Павільйон 14

1978

Зигмунт Лютомський

Павільйон 15

1994

Войцех Ткачик

Павільйон 100

Торговельний центр

1971–1972

Генрик Ярош

Павільйон 101

Адміністративний корпус

1925

Стефан Цибіховський

Павільйон 102/103

Павільйон торговельного центру деревообробної промисловості

1951

Ян Велленгер

Знесений

Павільйон США

1957

Бакмінстер Фуллер

Щецин

Плавучий сад. Вода, зелень і відкритий простір — три домінантні риси краєвиду Щецина. Хоча місто не виходить безпосередньо на балтійське узбережжя (як це думає більшість поляків), його оточує вода.

Туди й сюди

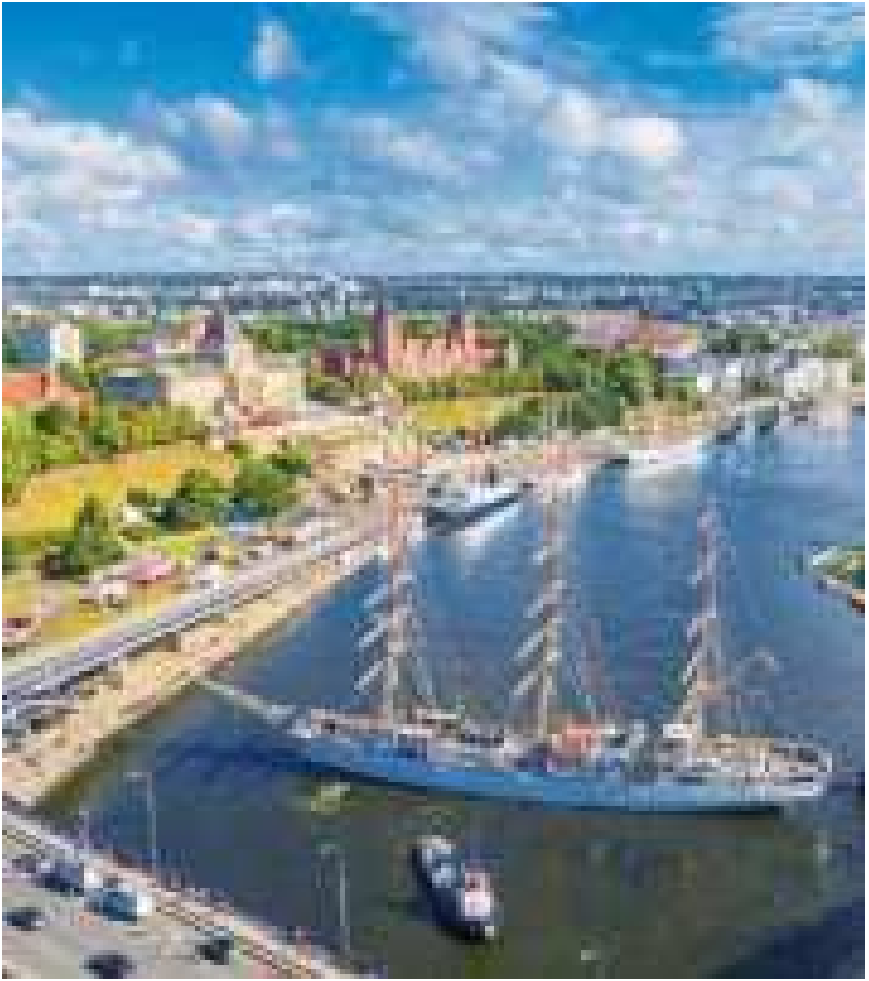
- Аеропорт Щецин — 29 км
- Варшава — 455 км
- Берлін — 125 км
- Копенгаген — 281 км
- Прага — 370 км

Загальні відомості

- 1243
- 389 000
- 301 км²
- 7,933 PLN
- 30 000

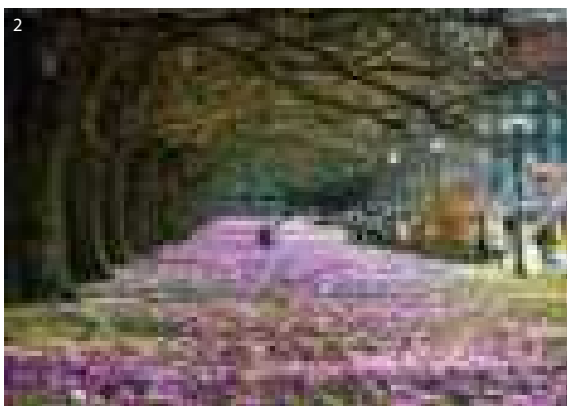
Щосерпня на Валах Хороброго з'являється нагода помилуватися вітрильними кораблями — учасниками перегонів The Tall Ship Races

Щецин, розташований на північно-західному кордоні Польщі, до 1945 року був німецьким містом, сліди чого можна знайти на його зореподібних площах, широких бульварах і будинках межі XIX і XX століть. У цьому місті, оточеному водою й зеленими просторами, справді можна полегшено зітхнути. Понад 40 % його площі становлять зелені зони, а понад 20 % — вода, зокрема озеро Домб'є, де можна побачити, мабуть, найособливіший місцевий об'єкт — залізобетонні уламки корабля. Варто сісти в каяк, щоб відкрити для себе меандри річки Одра, яка перетинає місто, й ознайомитися з незайманою

природою Міжодр'я, розташованого між східним і західним рукавами Одри. А ті, хто воліє мати справу з приборканою водою, можуть обрати аквапарк Fabryka Wody з найбільшим у Польщі комплексом саун або Морський центр науки, візуально схожий на корабель-контейнеровоз.

Під час візиту до Щецина варто побувати в районі Погодно, схожому на сад з довоєнними віллами. Також слід скуштувати місцевий делікатес — щецинський паштетик (*pasztecik szczeciński*) — смажене у фритюрі тісто з м'ясною начинкою або квашеною капустою — й вирушити

на прогулянку містом у пошуку численних мозаїк (7). У Щецині розташовано найбільший у Польщі (і третій за розміром у Європі) цвинтар — чудове Центральне кладовище з парковим комплексом. Неодмінно потрібно побачити Вали Хороброго, оглядовий майданчик, а також Філармонію імені Мечислава Карловича (1), єдиний будинок у Польщі, що здобув премію Міса ван дер Роє — «архітектурного Оскара». Щецин найпрезентабельніший навесні, коли квітнуть магнолії та крокуси, або восени, коли широкі алеї парку на Ясних Блонях (2) устелені золотим листям понад 200 платанів кленолистяних, загальноновизначених пам'яток природи.

Місто будинків

Моніка Шиманік,
письменниця, власниця книгарні Kamienica w Lesie («Будинок у лісі»)

Будинки XIX століття, що досі формують міську сполучну тканину в центрі Щецина, займають особливе місце в моєму серці. Якщо ви любите такого типу архітектуру, то обов'язково маєте побачити найгарніший будинок у місті на вулиці Поштовій, 19, де міститься наша невеличка книгарня Kamienica w Lesie. Обожаю це місце, де історія оприявнюється, коли з-під штукатурки визирає кахельна плитка довоєнної м'ясної крамнички. Мене вабить безлад вулиці Колумба, «щещинської Венеції», яку тепер переробляють, — можливо, вона стане новим серцем міста. Музей оповідок пічників і Музей Щецина в ПНР (5) — це дві невеликі інституції, керовані

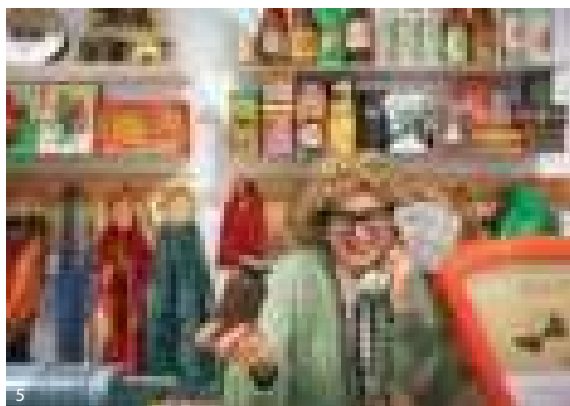

3

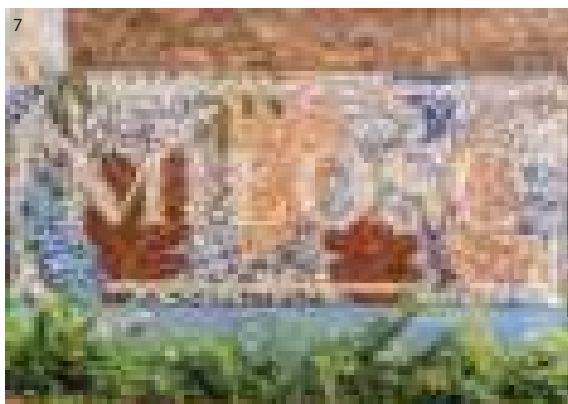

4

ентузіастами. Щецин також добре облаштовано щодо гастрономічних точок. *Hania Beza* (8) на вулиці Сікорського може похвалитися найкращим безе в Польщі та, звісно, вона розташована в старому будинку •

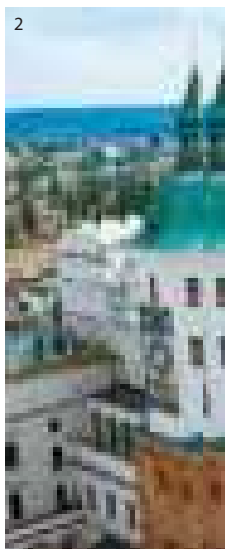
5

7

8

Артистична атмосфера

Пауліна Колачек,
власниця бренду одягу Girls
Watch Porn, дизайнерка

Я потрапила до Щецина зовсім випадково, і в мене зайняла трохи часу підготовка до його магії. Це місто, яке може багато запропонувати й водночас додає бадьорості, справляє враження знайомого, затишного місця. Пізньої ночі всі дороги ведуть до нічного клубу Ног-

мон (в народі його називають менш чемно — Szmata, тобто «Шльондра») — це культове місце, яке розважало цілі покоління мешканців Щецина. Дев'ять із десяти знайомих мені пар познайомилися саме там. Шукаєте кохання? Не морочте собі голову встановленням Тіндера — просто йдіть провести час до «Шльондри». На холодніші вечори раджу Český film, водночас паб і камерний кінотеатр. Якщо ж потрібен справжній кінозал, то немає кращого вибору, ніж кінотеатр Pionier 1907. Він — найстарший у Польщі; тут показують свіжіші

фільми, ніж у багатьох місцевих мультіплексах, а публіка значно менш некерована. Якщо немає місць, то варто спробувати кінотеатр Zamek у Княжому замку (2) — одному з найгарніших історичних будинків Щецина. Поціновувачам сучасного мистецтва захочеться відвідати Центр сучасного мистецтва Trafo або Музей сучасного мистецтва — відділ Національного музею. Щецин — досконале місто для митців не лише через наявність Академії мистецтва. Він просто має спокійну та натхненну атмосферу.

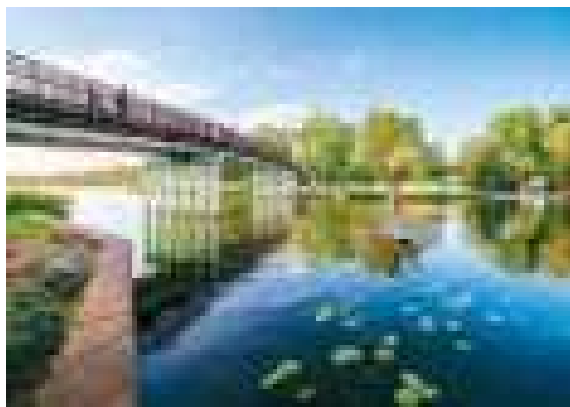
1. Виставка дуету музикантів і візуальних митців Nagrobki («Надгробки»), TRAFO
2. Мурал на кінцевій трамвайній зупинці Голенцин, що представляє історію Paprykarza Szczecińskiego («Щецинського паприкажа») — культової місцевой страви

Slow -city-life

Анджей «Vebber» Мікош,
композитор, продюсер, залеж-
ний від плавання в озери

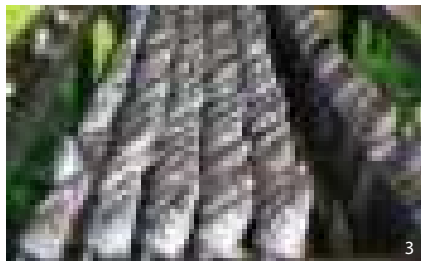
Для мене Щецин означає певний темп. Та це не темп кардіотренування, а ближчий до подиху під час медитації — спокійніший, тиший і глибший. Обожаю близькість до природи в цьому місті: парків, лісів і озер. Парк Каспровича й Центральний цвинтар (4) належать до найкрасивіших. Якщо ви так само, як і я, ви шукаєте відпочинку, пропоную відкрити ліси, що оточують місто (Вкшанська й Букова пущі). Міське життя гарно відроджується вздовж обох берегів Одри й центральної частини алеї Війська Польського, яку наповнюють кав'ярні й бари. Ще одна рекомендація — прогулянка до району Поможани, де можна побачити кілька хороших муралів і заховану в дворик стрітарту Galerię Wolności (Галерею Свободи). Мої щоденні ласощі — візит на базар, відомий як Мангеттен (ця назва дещо іронічна, зважаючи на його висоту). Там можна придбати свіжу зелень, фрукти та овочі, а також купити пару шкарпеток чи випити кави. Ще я люблю відкривати старіші райони, в яких збереглася довоєнна міська тканина. Мандрую ними без карти; кожен дворик і кожен район пропонує історію, що інтригує •

Західне Помор'я

Каяк, велосипед, учта

3

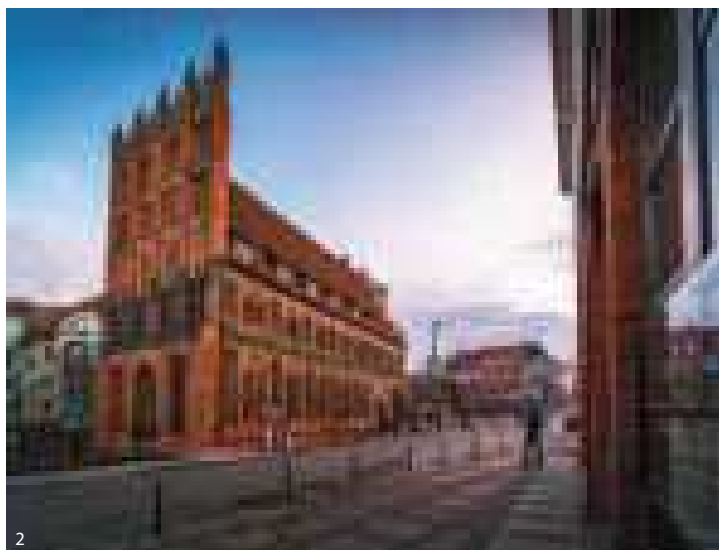
Щецин — столиця Західного Помор'я, ідеальне місце для подорожі й поціновувачам історії, й тим, хто віддає перевагу лону природи. До послуг перших — численні туристичні маршрути. Одним із них є Європейський маршрут цегляної готики (2), що простягнувся в цих краях. Маршрут поєднує балтійські міста, об'єднані в Ганзу, які своє багатство прикрашали величезними будівлями з червоної цегли. Варто також побувати у Воліні на Фестивалі слов'ян і вікінгів, найбільшому в цій частині

Європи, щоб відчутти смак раннього Середньовіччя.

Є на що подивитися й любителям природи. На Західному Помор'ї розташовано два національні й сім ландшафтних парків. Окремої уваги варта нижня течія Одри, де річка ділиться на кілька менших рукавів із меандрами, утворюючи лабіринт водяних шляхів та островів. Це Міждор'я — територія, значно змінена людьми у XIX та XX століттях. Уже кілька років і з польського, і з німецького боку відбувається її ревіталізація, а цей терен, з ве-

ликою кількістю цінних видів рослин і птахів, нині перебуває під особливою охороною як транскордонний парк Долина Нижньої Одри (національний парк у Німеччині та ландшафтний парк у Польщі). Це місце обожнюють любителі каяків, яких притягають дикі краєвиди й доступність туристичної інфраструктури. Але треба бути уважними — складна мережа водяних шляхів посилює ризик загубитися.

Розлогі (та рівні) зелені території й чудова природа роблять особливо привабли-

вими велосипедні мандрівки. Популярною опцією та одним із найцікавіших у регіоні веломаршрутів є Velo Baltica — частина міжнародного маршруту EuroVelo 10. Він веде велосипедистів уздовж узбережжя, забезпечуючи приголомшливі краєвиди.

Західне Помор'я — це також добрий напрямок для смаку!

Більшість поляків знають місцеві делікатеси, як-от *pasztecik* («паштетик», смажене тісто, начинене м'ясом, овочами на зразок квашеної капусти) чи *rarzykarz* («паприкаж», м'яко приправлена консервована риба намазка з помідорами, рисом, меленою рибою та рослинною олією). Варто спробувати й інші локальні

смаколики: копчену ряпушку з Дравського Поозер'я (3), огірки з Каліша-Поморського, солоні в затоплених в озери бочках, пивний суп з Белчної чи гриби, мариновані в зелених соснових шишках — це справжня учта для ласунів!

Бидґош і Торунь

Конфлікт між містами Бидґош і Торунь, розташованими менш ніж за 50 кілометрів одне від одного, сягає ще Середньовіччя. Торунь заснував Герман фон Зальц — Великий магістр Тевтонського ордену, що керував містом 221 рік. А Бидґош, яка здобула міські права від короля Казимира Великого, відіграла головну роль у війні польської Корони з Тевтонським орденом. Сьогодні Бидґош і Торунь — сучасні міста, які ваблять студентів і туристів.

Бидґош

Туди й сюди

- ✈ Аеропорт Бидґош — 4 км
- 🚆 Варшава — 225 км
- Торунь — 46 км
- Берлін — 315 км

Загальні відомості

- 👤 1346
- 👥 326 000
- 📏 176 км²
- 💰 7,478 PLN
- 🎓 26 000

Торунь

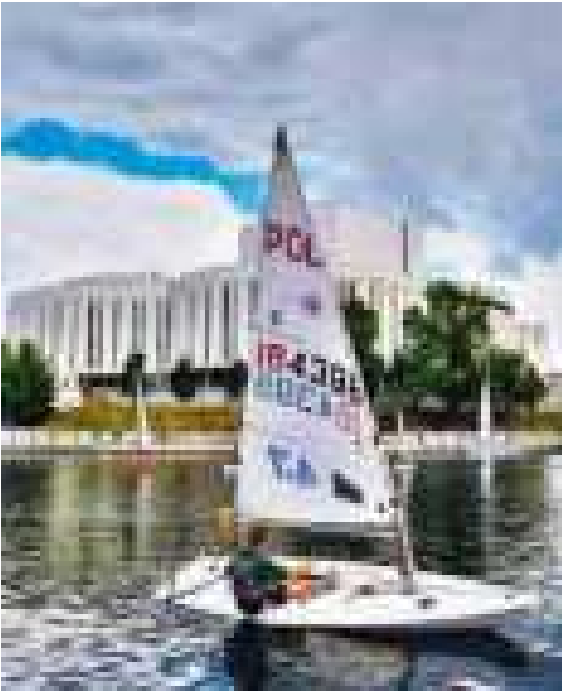
Туди й сюди

- ✈ Аеропорт Бидґош — 44 км
- 🚆 Варшава — 185 км
- Бидґош — 46 км
- Берлін — 360 км

Загальні відомості

- 👤 1233
- 👥 195 000
- 📏 116 км²
- 💰 7,308 PLN
- 🎓 26 000

Бидгощ — музичне місто. Opera Nova на березі річки Брди — один з найсучасніших і найбільш багатофункціональних музичних театрів у Польщі. В атмосферному музичному районі міста розташовано Поморську філармонію імені Ігнація Яна Падеревського. Її концертний зал славиться досконалою акустикою. Тут виступали видатні музиканти з усього світу, зокрема Рафал Блехач, випускник Музичної академії в Бидгощі, переможець XV Міжнародного конкурсу піаністів імені Фредерика Шопена у 2005 році •

Вид на торунське середньовічне місто — найстаріша частина історичного простору (до складу якого належить також Нове місто й замок хрестоносців). Уже на само-

му початку свого існування **Торунь** був торговельним містом, важливим осередком міжнародної торгівлі. У Середньовіччі Торунь був одним з найбільших мис-

тецьких центрів у Середній Європі. Сьогодні численні збережені історичні будівлі й артефакти свідчать про колишній статус міста •

Бидґош

Бидґош розташована на річці Брда й Бидґоському каналі, тож природно пов'язана з водою. Шерег будинків XIX століття вздовж рукава Млинувки навпроти Млинського острова — це серце міста. Амбари, збудовані вздовж річки наприкінці XVIII століття купцем Самуелем Ґотлібом Енгельманном, утворюють характерний краєвид, представлений у логотипі міста. А одна з розваг — прогулянки річковим трамваем, що дає туристам змогу глянути на місто з річки.

Млини Ротера — особливий архітектурний об'єкт на карті Бидґоші. Його історія сягає початку XIX століття. Розміщений у самому центрі міста — на Млинському острові, — цей комплекс будинків колись був

промисловим об'єктом, а після нещодавньої ревіталізації функціонує як Центр науки й культури зі строкатою програмою подій. На знімку: скульптура Єжи

Кендзьори 2004 року «Людина, що переправляється через річку», присвячена вступі Польщі до ЄС, підвішена на канаті, що поєднує обидва береги Брди •

Місто фестивалів

Анна Корнелія Єнджеєвська,
директорка регіонального Музею імені Леона Вичулковського в Бидгощі

Чи чули ви колись про Музей мила й історії бруду? Він розташований саме в Бидгощі! Тут можна не тільки зробити власне мило чи воскову свічку, а й ознайомитися з історією гігієни (досить смердючою). Якщо ви обожнюєте класичну музику, то Бидгощ також не розчарує. Весна тут завжди розпочинається Бидгоським оперним фестивалем, що відбувається в Opera Nova — одному з найсучасніших і найгарніших оперних театрів Польщі. Від 1963 року в Поморській філармонії відбувається один з найстаріших музичних фестивалів у Польщі — Бидгоський музичний фестиваль. Раз на три роки музичний профіль міста

також збагачується завдяки Міжнародному конкурсу піаністів імені Падеревського. А охочих довідатися більше про історію Бидгощі й регіону я радо запрошую до нашої регіонального музею,

до якого належить Explouseum, колишня німецька фабрика вибухових матеріалів DAG, а тепер — скансен промислової архітектури й військової техніки з підземним туристичним маршрутом •

Один з найвідоміших бидгоських фестивалів — Міжнародний фестиваль анімаційних фільмів Анімосје («Анімоції») — щорічна подія, присвячена анімації, що від 2011 року дає можливість ознайомитися з найновішими мультфільмами з усього світу. Так само Бидгоський фестиваль науки є популярною подією, що відбувається від 2010 року та в простий і доступний спосіб презентує найновіші досягнення науки й техніки •

Торунь

3

Торкнися готичного Торуня

Готичні мури торунських пам'яток, зокрема внесеного до Списку світової спадщини ЮНЕСКО ансамблю Старого міста (1), надихають на подорожі в часі. Тут неважко побачити сліди далекого минулого, зокрема історії, пов'язаної зі знаменитим астрономом Миколаєм Коперником (2), чиє відкриття перевернуло догори дригом уявлення про всесвіт. Стежка, що веде від пізньоготичного будинку, де народився Коперник (3), до сучасного Планетарію, поєднує середньовічну думку з сучасною популярною наукою.

Пізнаючи місто

Анна Ламерс,
локальна активістка,
екскурсоводка по Торуню

Одним з найхарактерніших місць у Торуні є міські фортифікації XIX століття, збудовані для зміцнення східного кордону Пруссії. Це одне з найкраще збережених кілець оборонних стін і валів у Європі, що складається з 18 фортів та аж 200 різноманітних об'єктів. Варто відвідати Музей фортеці Торунь, присвячений історії мілітарної архітектури. Також хочу згадати про Бидгоське передмістя — чудово збережений район Торуня XIX століття, в якому можна побачити різні архітектурні стилі цього періоду: історизм, сецесію й модернізм. Ці стилі також помітні й у місцевих фахверкових будинках. Увесь район перебуває в офіційному реєстрі пам'яток •

Праця, презентована під час **Bella Skyway Festival**, однієї з найпопулярніших подій у Торуні. Увесь тиждень учасники можуть споглядати кільканад-

цять інсталяцій на території Старого міста й брати участь у подіях, головним спільним мотивом яких є світло. Світлові шоу влаштовують на будин-

ках і вулицях. Інституції, що популяризують науку, як-от Центр науки Młyn Wiedzy («Млин знань»), запрошуюють на свої шоу •

Місто, сповнене креативності

Альдона Макцевич,
власниця
магазину
антикваріату
в Торуні

Торунський центр сучасного мистецтва Znaki Czasu («Знаки часу») (згори) — це місце не лише із захопливими артвиставками, а й із затишною кав'ярнею, мінікінотеатром та добре укомплектованою книгарнею. Там також є оглядовий майданчик з чудовим краєвидом на Старе місто! Одне з улюблених місць моєї родини — це Живий музей пряника (1, 2, 3). Немає кращого сувеніра з Торуня, ніж власноруч випечений пряник. Це чудовий делікатес і для дітей, і для дорослих.

Торунські пряники

Торунські пряники славляться ще з кінця XIV століття, коли їх почав випікати цех пекарів. Торунь як член Ганзи мав порівняно легкий доступ до прянощів — незамінних інгредієнтів пряникового тіста. Під рукою був також найвищої якості місцевий мед та імпортоване борошно. Довгий час Торунь змагався за пряникові лаври з німецьким Нюрнбергом. Цехи обох

міст досягли порозуміння в 1556 році й обмінялися рецептами. Проте торунський пряник і досі славиться тим, що містить значно більше чорного перцю, ніж його німецький відповідник.

Є два типи торунських пряників:

- **солодкий, пряний і м'який** різновид, схожий на торт, — ідеальне частвування в будь-яку пору;

- **твердий, оздоблений** (внизу), виготовлений за допомогою ретельно вирізаних дерев'яних (або воскових) форм. Останні бувають різного вигляду, їх зазвичай зберігають як сувеніри чи обмінюють як подарунки. Звісно, пряники у формі серця дарують як знак кохання •

Риба — популярна форма, оскільки в Торуні була велика рибальська спільнота

Серце з рослинними мотивами. Горюдяни активно вживали трави і прянощі

Миколай Коперник — народився в Торуні

Панорама Торуня з силуетами головних будинків

Карета — транспортний засіб шляхти

Кінь — лівова доля форм зображує коня

Вершник — лише багатії могли дозволити собі мати коня, більшість людей пересувалася пішки

Люблін

Європейська столиця культури Люблін 2029. Люблін RE:UNION. Розташований на перехресті Сходу й Заходу, Люблін — приклад мультикультуралізму та спорідненості європейських культур. Люблін був першим польським містом, яке стало Європейською столицею молоді (2023), — і це дивно, зважаючи на факт, що кожен четвертий мешканець тут — студент. Молоді люди натовпами відвідують музичні й театральні фестивалі, сучасний цирк, студійні кінотеатри та різноманітні клуби.

Тлом для всіх цих розваг є добре збережене Старе місто у формі серця, з багатьма культурними інституціями, з Коронним трибуналом, із якого розпочинається 300-метровий Підземний туристичний маршрут, а також із захопливими кам'яницями — ренесансними, бароковими й неокласицистичними •

Туди й сюди

- ✈ Аеропорт Люблін — 10 км
- 🚆 Варшава — 155 км
- 🚆 Будапешт — 490 км
- 🚆 Мінськ — 450 км
- 🚆 Вільнюс — 425 км
- 🚆 Калінінград — 410 км

Загальні відомості

- 🛡 1317
- 🌿 330 000
- 📶 147 км²
- 💰 7,443 PLN
- 🎓 58 000

Каплиця Святої Трійці та акустична захристія

Зведена в XIV столітті Каплиця Святої Трійці, розташована на Замковому пагорбі з видом на Старе Місто, — унікальний приклад поєднання готичної архітектури з русько-візантійськими поліхромами. Це одна з найцінніших пам'яток середньовічного мистецтва у Польщі та в Європі.

Собор Йоанна Хрестителя та Йоанна Богослова — най-

більша святиня у Любліні, що виконує функції архікафедри люблінської архідієцезії з кількома місцями для відвідин під одним дахом: Скарбниця, Крипти й на-самперед Акустична Захристія, де слово, промовлене пошепки в одному кутку, ідеально чути навпроти, з другого боку будинку. При кафедрі також височіє Тринітарська вежа — найвища панорамна точка в Любліні •

Жінка-павук

Міхал Цвєк,
художник,
графічний ди-
зайнер

На мій мурал мене надихнула постать Александри Мірослави з Любліна — золотої медалістки олімпіади в Парижі 2024 року, найкращої в світі у спортивному скелелазінні. Основою праці є поєднання традиційної техніки малювання муралу з технологією доповненої реальності. Він змальовує маршрут підйому Александри в реальному розмірі. Після сканування QR-коду, вміщеного на стіні, можна подивитися 3D-анімацію скелелазіння, ідеально допасовану до поверхні муралу •

Зелені мережі

Система річкових долин і сухих ярів в'ється через більшість районів Любліна, що є феноменом європейського масштабу. Головна вісь зеленої мережі — долина річки Бистшиці, що поєднує центр Любліна з районами Броновіце й Татари. Є різні підходи до ревіталізації зелених зон: з одного боку — Народний парк, найбільша зелена інвестиція міста, що відповідає на потреби суспільства у сфері рекреації та активного відпочинку просто неба. А з іншого — наново натуралізований Дикий прирічковий парк •

Автовокзал (праворуч), спроектований фірмою Tremend, — володар нагороди World Architecture Festival Award у категорії «Транспорт»

Цебуляж

Люблінська кухня — синтез багатокультурних впливів. Зрештою, саме тут століттями зустрічалися Схід і Захід, католики, юдеї та православні. Сліди цього можна виявити в багатьох місцях, зокрема в ресторанах. Поряд із традиційними польськими та литовськими стравами, як от чепеліни або зав'язи насутовські, можна також скуштувати фаршировані гусячі ший, єврейську ікру, халку або всесвітньо відомий байгель

єврейського походження. А найбільш специфічний для Любліна — цебуляж: коржик із пшеничного тіста з нарізаною кубиками цибулею і ма-

ком. У нього в місті є навіть свій регіональний музей •

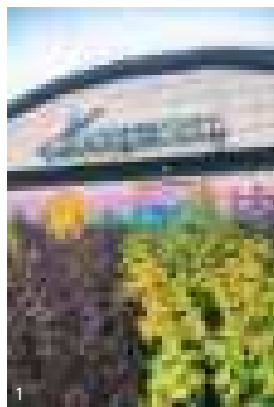
Культурна сцена

Люблін добре відомий своєю яскравою культурною сценою з різноманітними інституціями та організаціями, що реалізують проєкти, властиві саме цьому місту — такі, що могли виникнути лише тут. Це осередок контркультурного альтернативного театру, сміливих галерей, фестивалів, які популяризують літературу східних сусідів, а також міжнародний центр сучасного танцю. Центр зустрічі культур (2) — найбільша у цьому регіоні Європи культурна установа зі складною історією, місце великих мистецьких подій не лише однойменної інституції, а й Люблінської філармонії, Люблінської опери та Театру Андерсена. Простір оснащено унікальною оперною залом, виставковими просторами, кінотеатром, внутрішніми майданчиками, присвяченими музиці, літературі, дизайну та моді, а також зонами відпочинку серед природи в багаторівневих садах, розташованих на дахах.

Центр культури в Любліні — це відкрита, інклюзивна інституція, що представляє цілий спектр мистецьких подій і організовує театральні, музичні та кінофестивалі, поміж яких

найважливіші такі: Театральні конфронтації, Міжнародні зустрічі театрів танцю, Lublin Jazz Festival, Demakijaž («Демакіаж»), Wielokulturowy Lublin («Багатокультурний Люблін»). Галерея Labirynt (1) представляє сучасне мистецтво, що постійно реагує на динамічні суспільні зміни. Вона також має колекцію сучасного мистецтва, яка охоплює кілька десятиліть (починаючи від початку 1960-х років), і провадить широку освітню програму, спрямовану на іноземних студентів, мігрантів, людей похилого віку та осіб з різними потребами •

Постіндустріальна спадщина й нічне життя

Люблінська тютюнова фабрика, яка протягом десятиліть була символом промислової спадщини Любліна, нині змінюється завдяки процесу ревіталізації. Відомий своєю архітектурою просторий і монументальний комплекс перетворюється на центр, де переплітаються бізнес, мистецтво й розваги. Він має стати серцем Люблінського району креативних індустрій. Tobacco Art проводить різноманітні культурні та освітні заходи, працює як архітектурна студія, організовує літній кінотеатр, творчу зону для дітей, а також Meeting of Styles — міський фестиваль вуличного мистецтва •

Пам'ять як твір у процесі

Осередок «Брама Гродська — Театр NN» працює задля збереження культурної спадщини й розвитку освіти. **Брама Гродська** (1) розташована саме на тому місці, де колись був єврейський квартал Любліна. Тепер вона стала місцем, схожим на ковчег пам'яті — старі фотографії, документи та свідчення було збережено для нащадків. Усі ці матеріали можна побачити на внутрішній виставці, присвяченій багатокультурному довоєнному Любліну. Ще однією локацією осередку є Дім слів. Державний музей у Майданеку — найстаріша в Європі музейна установа, що вшановує пам'ять жертв Другої світової війни. Його було створено восени 1944 року на території колишнього німецького нацистського концентраційного табору. На його території збереглося 70 історичних об'єктів 1941–1944 років, Пам'ятник боротьби й мучеництва та **Мавзолей** (2). Місією музею є вшанування пам'яті та розвиток історичної освіти про гітлерівську окупацію Люблінщини під час Другої світової війни •

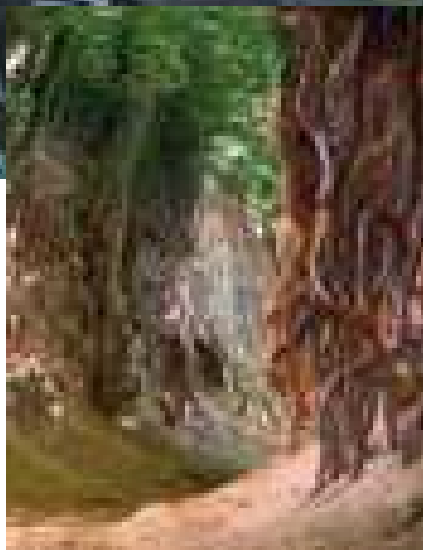

Казімеж

Місто митців і ярів

Розташований лише за 44 кілометри від Любліна, Казімеж Дольний є одним із найкрасивіших і найунікальніших міст Польщі. Завдяки численним пам'яткам його вважають ренесансною перлиною Люблінщини. Це центральна точка Казімезького ландшафтного парку та Краю лесових ярів, де налічуються тисячі зразків таких геологічних утворень. Завдяки своєму мальовничому характеру Казімеж став улюбленим містом митців, особливо живописців. Панорами, що відкриваються зі схилів на місто й на Малопольський прорив Вісли, перехоплюють подих. Тут нескінченно можна насолоджуватися сонячними ваннами, пішими прогулянками, велопоїздками чи катанням на човнах. Узимку поблизу працює кілька лижних станцій, а місцевість ідеально годиться для лижних перегонів,

катання на санях і зимових кінних прогулянок. Улітку в Казімежі відбувається безліч фестивалів, зокрема Фестиваль капел і народних співаків, Kazimiernikejszyn, який поєднує концерти з активним відпочинком, а також кінофестиваль Dwa Brzegi («Два береги»).

Білосток

і Підляшшя

Білосток на Новому Сході — місто на східному кордоні країни та столиця культурного розмаїття свого регіону, багатого на традиції. Водночас Білосток із довірою дивиться в майбутнє, розвиваючи свій інноваційний науковий потенціал і зберігаючи чарівність, що поєднує урбаністичні амбіції з атмосферою міста, розташованого серед зелені. Новітня споруда опери, зведена зі скла, бетону й живих рослин, разуче це підкреслює.

Туди й сюди

✈ Аеропорт Ольштина — 150 км
 🚆 Варшава — 175 км
 Мінськ — 305 км
 Вільнюс — 220 км
 Калінінград — 245 км

Загальні відомості

🏠 1691
 🍷 291 000
 🌳 102 км²
 💰 7,089 PLN
 🎓 24 000

У Білостоку можна немовби мандрувати прямо з XIX у XXI століття. Багатонаціональна історія міста оживлює його прагнення стати сучасним центром північно-східної Польщі. Побачити цю трансформацію можна на власні очі, прогулюючись центром міста й зупиняючись на вулиці Ліповій — головній артерії Білостока. Тут розташовано сміливу

модерністську церкву Святого Роха, сецесійні вілли, православну церкву Святого Миколая XIX століття, а також новий символ Білостока — Підляську оперу й філармонію, Європейський центр мистецтв. Також саме тут, у серці міста, стоїть Палац Браницьких XVIII століття, оточений чарівними бароковими садами у французькому стилі. Колись це була аристократична

1. Бароковий палац Бра-ницьких кінця XVII століття
2. Підляська опера й оркестр, проєкт Марека Будзинського

резиденція родини Браницьких, а тепер — резиденція Медичного університету в Білостоку, а також Арсеналу — провідної в регіоні галереї сучасного мистецтва, розташованій у колишній зброярні.

Від барокових палаців до невеличких дерев'яних будинків із розписаними віконницями — Білосток упевнено крокує в майбутнє. Неймовірний Центр сучасної

освіти Білостоцької політехніки реалізував багато студентських проєктів, зокрема марсохід, відзначений нагородою NASA. Ще одним джерелом розвитку, що спрощує перетворення міста на Новий Схід, є Білостоцький інкубатор підприємництва — Науково-технологічний парк •

Мозаїка різноманіття

У Білостоку відбувається багато міжнародних фестивалів. Короткометражні фільми з усього світу демонструють на фестивалі Żubroffka, а що два роки відбуваються Białystok Interphoto та Lalkanielalka («Ляльканелялька»), які вшановують майстерність лялькарів з усього світу (Білостоцький театр ляльок, 1). Театральна сцена постійно вирує життям, пропонуючи натхненні події — від літнього LasFest, який організовує група Coincidentia, до Театру Wolność («Свобода») та незалежної трупі Nie Teatr («Не театр»). Концерти музики ембієнт, що відбуваються в бароковій Auli Magna Палацу Браницьких під час Electrum Up To Date Festival (2), плавно поєднують історичну архітектуру з сучасними електронними звуковими пейзажами. Платформа New Hope, яка заохочує молодь до творчості та виступів у нетрадиційних просторах, також збирає шанувальників електронної музики.

Ілона Карпюк,
аніматорка культури,
мисткиня,
журналістка,
співзасновниця Halfway Festival

The Place — простір інтимного зв'язку з єврейською історією Білостока — випромінює людську енергію та історії людей. Разом з прибуттям нових мешканців виникають нові оповіді: Білосток тепер став домом для тисяч білорусів. Фестиваль пробуджених Tutaka є одним із символів їхнього культурного внеску — він відбувається у липні поблизу польсько-білоруського кордону •

1

2

Місцевий туризм

Моніка Шевчик,

директорка галереї мистецтв «Арсенал» у Білостоку

Однією з найбільших принад Білостока є чудово доглянуті парки, зокрема той, що поруч із нашою галереєю біля Палацу Браницьких. Також рекомендую відвідати друге відділення галереї «Арсенал», розташоване в атмосферному, постіндустріальному просторі Старої електростанції. Її характерне планування дає нам змогу організовувати масштабні виставки. Ще одним місцем, яке варто побачити, є Цикларіум Слобода (на фото вище), розташований у зеленій зоні Білостоцької політехніки. Цей чарівний простір поєднує людей, тварин і росли-

ни в гармонійному співіснуванні, багатофункціональному середовищі, що охоплює природне оточення завдяки особливостям архітектурного проекту. Підляшшя вирізняється багатством фестивалів, глибоко вкорінених у місцевих спільнотах. На півночі нашого регіону варто взяти участь у Літературному фестивалі *Patrzac na Wschód* («Дивлячись на Схід»), який відбувається у Буді Руській поблизу озера Ханьча — найглибшого в Польщі. Фестиваль організовано в господарстві старообрядців, яке живе там уже понад століття і приваблює

шанувальників східноєвропейської культури. Театр *Latarnia*, незалежна трупa, також дає тут високоякісні мистецькі вистави. Хоча нещодавно *Latarnia* втратила своє приміщення через пожежу, я переконана, що невдовзі вони знову вийдуть на сцену. Широко рекомендую відвідати фундацію *Mochkarte* в Подгайнові, яка презентує твори білоруських митців у межах резиденційної програми, а також багатокультурні осередки фундації *Pogranicze* («Пограниччя») — Двір Мілоша в Красногруді — та Академію Супрасльську в Супраслі.

Міжнародна мова

Винахідником мови есперанто, яка здобула найбільший успіх у світі, був польсько-єврейський лікар Людвік Лазар

Заменгоф. Він народився у 1859 році в Білостоку — в місті, де розмовляли чотирма основними мовами: польською, російською, німецькою та їдишем. Ще в дитинстві він помітив, що це є причиною підозр і непорозумінь між

мешканцями, і вирішив створити міжнародну мову, щоб зменшити напруження. Першу книжку з граматики есперанто було опубліковано у Варшаві в 1887 році.

Підляшшя

Кораловий риф

Адам Вайрак,
журналіст, екологічний активіст, мешканець
підляського села Тереміски

Біловезьку пущу було внесе-
но до Списку світової спад-
щини ЮНЕСКО у 1979 році

Гордістю та радістю Підляшшя є Біловезька пушта — ліс, унікальний, порівняно з будь-яким іншим у ЄС. Навіть у регіонах Північної Америки з помірним кліматом немає так добре збереженого низинного лісу (якщо зробити віддалене порівняння, це було б схоже на Великий Бар'єрний риф). Найкраще збереженою частиною пушти є Біловезький національний парк, де можна зустріти вовків, рисей, оленів і, звичайно, зубрів. Світова популяція зубрів вдвічі менша за кількість полярних ведмедів, яких уже вважають видом під загрозою. Спостерегати за зубрами в дикій природі — це як повернутися на тисячоліття назад. Бібрзанські болота й навколишній Бібрзанський національний парк — це широкі відкриті простори, які навесні стають домівкою для лосів, журавлів і багатьох інших видів птахів. Найкращі оглядові точки — насип поблизу Стенкової Гури або прогулянка річкою Бебжа на традиційних довгих човнах, які називають польськими каяками. Рекомендую також екскурсії на пошуки бобрів у Нарвянському національному парку, де річка Нарев розгалужується на багато проток, нагадуючи місцеву версію Амазонки •

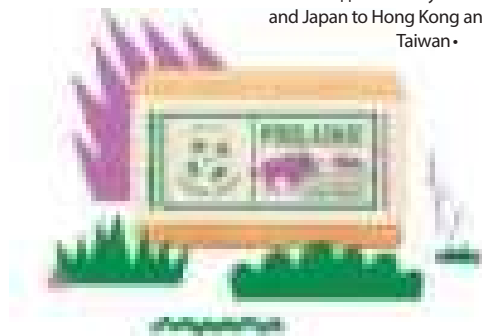
Трав'яний куточок

Трави на 20 гектарах — це пристрасть Мірослава Ангелічика, власника Трав'яного куточка (на фото вище) та бренду Dary Natury. Трав'яний куточок у чарівний спосіб поєднує лікарські рослини з традиційною підляською архітектурою, а завдяки Підляському ботанічному саду, розташованому на його території, це ідеальна база для агротуризму. Гості можуть зупинитись у відреставрованих сільських будинках, у хатині на болоті, покритій мохом, і навіть у спеціально спроектованій хатинці з пня дерева! Тут можна розслабитися у трав'яному спа й скуштувати страви в корчмі, де традиційні рецепти дивують трав'яними акцентами •

Мило з полином і чаполоччю

Бренд 4 Szpaki робить натуральну веганську косметику. Серед особливих продуктів — мило з чаполоччю й полином, сироватка з конюшини та мило, збагачене хмелем і суслом з місцевого пивоварного заводу. Орієнтація цих ремісничих косметичних продуктів на мінімізацію впливу на довкілля виявляється й у формулах, і в безвідходній упаковці. Компанія, відповідно до цієї філософії, має станції для поповнення, що дають клієнтам змогу наповнювати власні контейнери. Продукція 4 Szpaki доступна в популярних магазинах та онлайн, а також здобуває міжнародне визнання — від Макао та Японії до Гонконгу й Тайваню

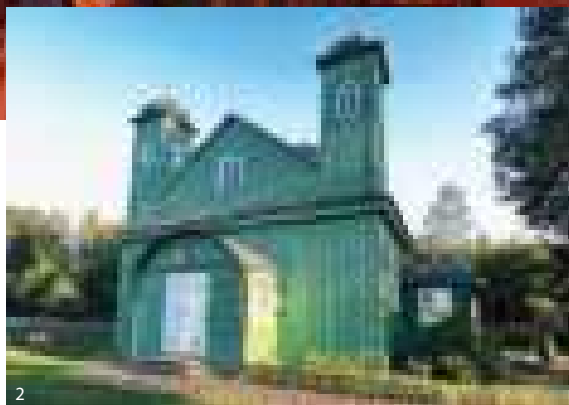
Taiwan •

Культурна суміш

Багата культура Підляштя помітна на кожному кроці. Поміж досягнень єврейського населення регіону — чудові синагоги, які й досі стоять в Орлі та Тикочині (3), обидві відзначаються особливим шармом завдяки традиційній архітектурі та добре збереженому плануванню. Більшість навколишніх містечок мають гарні церкви, а наймістичнішим місцем православ'я залишається свята гора з хрестами, яка зветься Грабарка, біля однойменного села (Паломництво на Святу Гору Грабарку, 1). Варто відвідати село Крушиняни (2), щоб побачити дерев'яну мечеть і татарський цвинтар, а також скуштувати татарську кухню в місцевій юрті •

Окрім наукового потенціалу, Білосток також гордо демонструє свою важливу культурну спадщину. Місто й навколишнє воєводство Підляшся в культурному сенсі належать до найрізноманітніших регіонів у країні. Католицькі та православні церкви стоять поруч із синагогами, найчастіше порожніми, що свідчить про історичне нашарування культур. Хоча велику єврейську спільноту було знищено під час Другої світової війни, залишилися значні меншини, зокрема білоруська, татарська й литовська громади. В останні роки в місті з'явилось багато людей з України та Білорусі, змушених залишити домівки через події в цих країнах •

Позначки

- Православна церква
- Православне кладовище
- Православний монастир
- Музей ікон
- Фестиваль церковної музики
- Греко-католицька церква
- Греко-католицьке кладовище
- Церква старовірів
- Євангельсько-лютеранське кладовище аугсбурзького віросповідання
- Католицьке кладовище
- Татарська мечеть
- Мізар (мусульманське кладовище)
- Синагога
- Кіркут (єврейське кладовище)

Білостоцький єврейський маршрут

- Колишній театр / кіно Apollo
- Колишній єврейський театр Palace
- ¹ Синагога Цитронів
- ² Синагога Пясковер
- Меморіал Великої синагоги
- Ринок Сенний — місце колишнього єврейського ринку
- Колишній єврейський квартал

Жешув

Останніми роками Жешув зазнав разючої трансформації, перетворившись із відносно скромної столиці Підкарпаття в гористій південно-східній частині країни на одне з найдинамічніших міст. Дослідження якості життя послідовно ставлять його серед лідерів, навіть вище за Варшаву.

Жешув, можливо, не мегаполіс, але його прагнення до інновацій вражає. У цьому університетському місті є кілька навчальних закладів, що приваблюють студентів з усієї країни та з-за кордону. Академічна атмосфера стимулює креативність і підприємництво та збагачує динамічну культуру міста.

Туди й сюди

- Аеропорт Жешув — 8 км
- Варшава — 255 км
- Братислава — 415 км
- Відень — 455 км
- Будапешт — 355 км
- Київ — 610 км

Загальні відомості

- 1354
- 197 000
- 117 км²
- 7,428 PLN
- 35 000

Пам'ятник Революційному Чину, створений Мар'яном Конечним у 1974 році. Присвячений боротьбі за свободу, що точилася на Жешувщині в 1930-х роках

Жешув є центральним пунктом кластера авіаційних компаній, розташованих у південно-східній частині країни, відомій як Авіаційна долина. Висока регіональна концентрація підприємств авіаційної галузі, дослідницьких центрів і навчальних установ робить Жешув одним із провідних європейських авіаційних осередків. Місто також

посідає важливе місце на національній спортивній сцені, особливо у волейболі, де його команди досягають значних успіхів. Жешув часто стає господарем спортивних подій, сприяючи розвитку цієї сфери та громадської активності загалом. Не дивно, що місто популярне серед шанувальників спорту.

1. Шоу мультимедійних фонтанів на сквері біля алеї Любомирських, поряд із замком
2. Неоренесансна ратуша кінця XIX століття
3. Літній майданчик ресторану Délice, поруч із Палацом Любомирських XVIII століття

Місто-рятівник

На знак пошани й подяки за величезний внесок Жешува у підтримку України в часи війни у 2024 році місто було відзначене президентом Зеленським престижним званням «Місто-рятівник» (Rescuer City). Ця нагорода підвищила значення міста, привернула нові інвестиції та зміцнила його дух стійкості й згуртованості громади. Розташоване лише за 100 кілометрів від

українського кордону, місто прийняло понад 100 000 біженців, збільшивши своє населення на понад 50 %. Міська адміністрація, мешканці й волонтери, працюючи разом, забезпечили необхідні послуги — від притулку й харчування до медичної допомоги людям, які рятувалися й рятуються від війни •

Спільний дім

Гражина Бохенек,

авторка, журналістка, подкастерка

Відколи Росія напала на Україну, Жешув став важливим містом — не лише в економічному, а й у політичному та військовому вимірах. Вирішальними стали і його розташування — це найсхідніше місто з добрим аеропортом, — і величезна емпатія, яку мешканці міста виявили до українських біженців. Важливо, що Жешув протягом багатьох років був спільним домом для поляків і українців, тож у певному сенсі історія зробила коло.

Жвава єврейська громада оселилася в місті у XVI столітті, але її життя урвав Голокост. Жешув намагається відновити пам'ять про цю меншину. Наприклад, відвідувачі Жешувських підземель дізнаються про епізод часів Другої світової війни, коли під ринковою площею переховували кількох євреїв. Поруч із ратушею, де розташовалася німецька нацистська влада, був підземний бункер —

імовірно, друга за величиною (після Варшави) міська схованка такого типу в Польщі.

На іншому будинку на ринку встановлено пам'ятну дошку, присвячену Фреду Ціннеману — видатному кінорежисеру, автору фільму «Рівно опівдні», який там мешкав. Мурал, що відсилає до цього класичного вестерну, прикрашає будівлю, розташовану поряд з міським відділком поліції (4). Отже, жешувським поліцейським допомагає безкомпромісний кіногерой — шериф Вільям Кейн, а мурал нагадує мешканцям і відвідувачам про знаменитий плакат із Гері Купером 1989 року, що спонукав поляків узяти участь у перших частково вільних парламентських виборах •

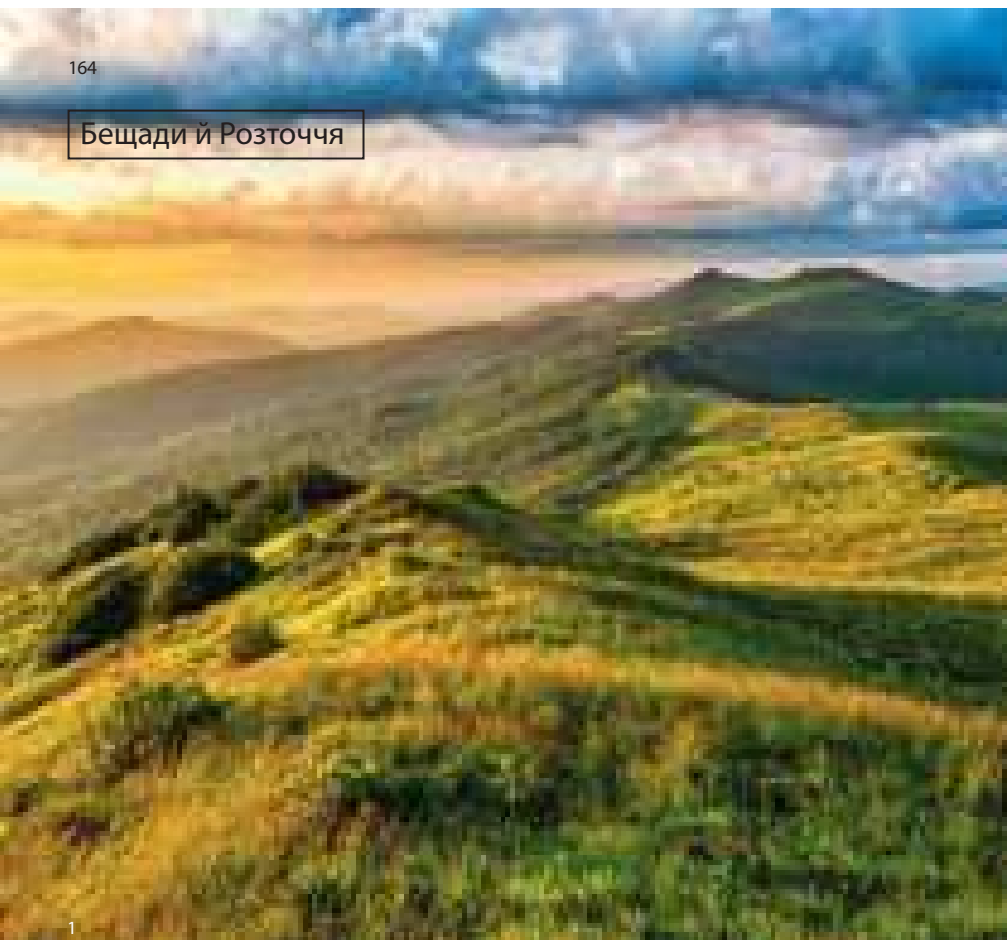

1

4

Бещади й Розточчя

Жешув — брама до двох наймальовничіших регіонів країни: Бещад і Розточчя. Обидва пропонують багатий культурний досвід і пригоди просто неба. Бещади — це первозданні території, відомі своїми захопливими краєвидами, справжній рай для любителів піших мандрів (1). Завдяки високим вершинам, густим лісам і кришталево чистим озерам Бещади відкривають безліч можливостей для трекінгу й кемпінгу, а також для спостережень за дикою природою. Відвідувачі можуть оглянути історичні села, ознайомитися з багатою культурною спадщиною регіону та скуштувати традиційну кухню. Відома своїми хвилястими, вкритими лісом пагорбами, мальовничими се-

лами й багатою дикою природою. Розточанська височина пропонує більш розслаблені, камерні враження. Тут розташовані природні заповідники, зокрема Розточанський національний парк, багатий на туристичні маршрути, велосипедні траси, прогулянкові стежки та всі умови для спостереження за птахами. Варто також відвідати чарівні містечка, наприклад, Замостя (2) — об'єкт Списку світової спадщини ЮНЕСКО, відомий ренесансною архітектурою та жвавим ринком.

Карпатський винний шлях

Карпатський винний шлях, розташований на півдні Підкар-

патського воєводства, поблизу Карпат, — виноробний регіон, що стрімко зростає. Ця місцевість поєднує традиційне виноробство з сучасними технологіями, щоб створювати високоякісні вина, які відбивають унікальний регіональний теруар. Виноробство на Підкарпатті має глибоке коріння — сліди виноградарства сягають XII ст. Подорож Карпатським винним шляхом — це відвідування мальовничих виноградників, ознайомлення з процесами виробництва вина й дегустація широкого асортименту напоїв. Так само розташований біля підніжжя Карпат Ясельський винний шлях пропонує чудову подорож новим виноробним регіоном країни. Мандрівники можуть побачити виноробні — від невеликих сімейних господарств

2

до більших маєтків — і скуштувати місцеві сорти: Йоганнітер, Зігерребе, Солярис, Каберне Дорса, Каберне Кортіс, Реген Сейваль Блан, Б'янка, Ютшенка, Мускат Одеський, Регент, Рондо, Леон Мійо. Місцевість усіяно чарівними містечками (історична архітектура Ясла повністю збереглася) та мальовничими краєвидами, зокрема Ясельськими Блонями й Низькими Бескидами, а смачна локальна кухня пропонує все: від лісових грибів до регіональних сирів.

Кросно: місто скла

Кросно, розташоване на південь від Жешува, славиться своєю давньою історією склодування — його заслужено називають містом скла. Це чарівне місто понад століття є синонімом вишуканих скляних виробів і здобуло репутацію виняткової майстерності й довговічного дизайну. Виробництво скла Кросно сягає ще глибшої давнини — є свідчення, що склодувне ремесло велося тут уже у XIV столітті. Його розквіт припав на першу половину XIX століття, коли у 1825 році було засновано Гуту (склозавод) Яцентія Фахана,

завдяки чому Кросно стало світовим лідером у виготовленні високоякісних скляних виробів. Сьогодні відвідувачі Центру спадщини скла в Кросно (3) мають нагоду вирушити у захопливу подорож цією освяченою часом традицією. У спеціальних майстернях відбуваються покази видування скла, під час яких можна на власні очі побачити

магію процесу. Кросненська склодувна традиція виходить далеко за межі фабрик і музеїв. Це місто втілює дух скла у своїй архітектурі, культурних подіях і активному громадському житті. Щорічний Фестиваль міста скла є свідченням цього спадку, тут шанують майстерність та економічне значення склодувного ремесла •

3

Бізнес, наука й інновації

Підприємницька Польща. XX століття не було прихильним до Польщі.

У 1989 році, після звільнення з кайданів комунізму, Польща була економічно ослабленою країною: із застарілою промисловістю, зруйнованою інфраструктурою та відсутністю власного капіталу. Водночас вона мала добре освічене населення, спрагле до успіху, готове надолужити згаяний час і більш ніж рішуче налаштоване якнайшвидше приєднатися до кола розвинених держав. Завдяки сміливим реформам, наполегливій праці, амбіціям і сприятливим міжнародним обставинам полякам вдалося вивести свою країну зі злиднів і побудувати сучасну, диверсифіковану та стійку до криз ринкову економіку, яка сьогодні є лідером зростання в Європі й надихає багато інших країн.

Після понад 30 років майже безперервного зростання джерело конкурентоспроможності польських товарів і послуг поступово вичерпується. Тому Польща переходить від моделі розвитку, заснованої на низьких виробничих витратах, до моделі, зосередженої на локально створеній доданій вартості. Це видно з рівня витрат на дослідження й розробки, які за останні 20 років утричі зросли у відношенні до ВВП. Дослідницько-інноваційні центри в Польщі з'являються

мов гриби після дощу, а польські компанії, після періоду консолідації та зростання на місцевому ринку, дедалі сміливіше виходять на закордонні ринки та здобувають значні позиції у своїх галузях. За паритетом купівельної спроможності Польща нині є п'ятим за величиною ринком у ЄС і двадцятим у світі. За актуальними прогнозами Міжнародного валютного фонду, до 2026 року Польща досягне такого самого рівня ВВП на душу населення, як Іспанія.

Виробництво веж для вітрових турбін на Гданській корабельні. Польща наразі належить до першої п'ятірки виробників веж у світі

Промисловість і технології

Падіння комунізму залишило Польщу з недофінансованим і застарілим державним промисловим сектором, який не мав шансів конкурувати на міжнародних ринках. Та останні кілька десятиліть стали часом відродження польської промисловості. І хоча це відродження іноді базувалося на приватизованих і реструктуризованих колишніх державних підприємствах,

частіше його рушійною силою були приватні ініціативи, що починали з нуля — нерідко як невеликі субпідрядники у виробничих ланцюгах, що належали іноземним компаніям. Після кількох десятиліть органічного зростання, накопичення капіталу й розвитку нових компетенцій ці колись малі підприємства перетворилися на великі, динамічні заводи, що пропонують високотехнологічну продукцію. Сьогодні вони конкурують із найкращими у своїх галузях і займають міцні позиції на міжнародних ринках.

Solaris — компанія, що виробляє автобуси, тролейбуси та трамваї. Вона є одним із найбільших виробників міського транспорту в Європі та європейським ліде-

ром у виробництві електричних і гібридних автобусів. Підприємство налічує близько 2700 працівників, а десятки тисяч транспортних засобів, виготов-

лених компанією, нині курсують у 850 містах 33 країн Європи та за її межами. Наразі контрольний пакет акцій компанії належить іспанській корпорації CAF.

ICEYE (на фото згори) — польсько-фінська компанія у сфері супутникових технологій, що спеціалізується на спостереженні Землі за допомогою супутників, оснащених радаром із синтетичною апертурою (SAR). Ця технологія дає змогу отримувати зображення суші й морських акваторій незалежно від освітлення чи хмарності. Від 2018 року ICEYE вивела на орбіту 27 таких супутників, володіючи найбільшим у світі флотом цього типу й утримуючи позицію світового лідера у своїй галузі. Супутники ICEYE використовують і в цивільних цілях — наприклад, для моніторингу природних умов (зокрема під час нещодавніх повеней у Польщі), — і у військовій розвідці •

Creotech Instruments — провідний польський виробник супутникових систем

і компонентів, а також високотехнологічної електроніки, призначеної для квантових комп'ютерів, квантової криптографії та лабораторій фізики високих енергій. Компанія також працює у сфері безпілотних авіаційних систем, постачаючи пристрої та програмне забезпечення для моніторингу руху дронів. Creotech реалізувала близько 30 проєктів для космічного сектору, а її підсистеми брали участь у 14 космічних місіях. Підприємство постачає рішення для деяких із найтехнологічніших науково-дослідних інституцій світу, як-от ESA, CERN, GSI та дослідницький центр DESY у Німеччині •

Vigo Photonics є світовим лідером у виробництві нечутливих до охолодження фотонних інфрачервоних детекторів, відомих своєю високою чутливістю та швид-

кою реакцією. Продукцію VIGO використовують у таких галузях, як залізничний транспорт (виявлення аварійних станів у швидкісних поїздах), енергетика (контроль стану енергетичної інфраструктури), військова сфера (системи спостереження й наведення на безпілотних літальних апаратах; розумні самонавідні боєприпаси), медицина (раннє виявлення онкомаркерів і порушень у роботі серцево-судинної системи), промисловість (оптимізація споживання енергії). VIGO також є офіційним постачальником компонентів для NASA, а її детектори працюють на марсоході Curiosity, який досліджує Марс. Нині компанія будує новий виробничий комплекс поблизу Варшави вартістю близько 250 млн доларів США, щоб збільшити обсяг виробництва з 6000 до 100 000 детекторів на рік •

AIUT спеціалізується на промисловій автоматизації та робототехніці. Нині це один з європейських лідерів у сфері інтеграції систем автоматизації, що обслуговує такі галузі, як енергетика, автомобілебудування та водне господарство. Компанія AIUT застосовує передові технології — штучний інтелект (AI), машинне навчання (ML) й інтернет речей (IoT) — для розроблення рішень, які оптимізують промислові процеси та забезпечують «розумне виробництво». До 2022 року компанія реалізувала понад 3500 проєктів у 70 країнах. Нині вона має філії у США, Канаді, Німеччині, Індії, Китаї та Румунії.

Saule Technologies — компанія, заснована докторкою Ольгою Малінкевич, яка розробила технологію виробництва гнучких фотогальванічних елементів на основі перовскітів — мінералів з унікальними оптичними властивостями, здатних перетворювати сонячне світло на електроенергію. Її головним досягненням стало створення методу друку перовскітових сонячних елементів на гнучких

плівках і текстилі при кімнатній температурі, що суттєво знизило витрати на виробництво. Ця технологія має потенціал влаштувати революційні зміни на ринку сонячної енергетики, оскільки перовскітові елементи є легкими, надтонкими, напівпрозорими й високоефективними (навіть у штучному освітленні), до того ж їх можна виробляти дешевше, ніж традиційні кремнієві сонячні панелі.

PESA (Pojazdy Szynowe PESA Bydgoszcz) — компанія, що займається виробництвом і модернізацією рейкових транспортних засобів, один із лідерів європейського ринку. Заснована у 1851 році, PESA спочатку спеціалізувалася на ремонті залізничного рухомого складу до початку ХХІ століття. Після успішної приватизації та реструктуризації під керівництвом президента Томаша Забокліцького компанія перетворилася з ремонтних майстерень на сучасного виробника залізничної техніки. Окрім Польщі, транспортні засоби PESA нині експлуатують у таких країнах, як Німеччина, Італія, Чехія, Угорщина, Румунія, Болгарія, Литва, Росія, Україна, Казахстан, Білорусь і Гана.

HTPL, яку заснував доктор Філіп Гранек (на фото праворуч), займається розробленням і комерціалізацією проривної технології ультраточного друку наноматеріалів. Технологія нанодруку HTPL дає змогу надзвичайно точно наносити провідні матеріали на нанорівні, створюючи ультратонкі провідні лінії завтовшки лише 1 мікрометр, що недосяжно для інших методів. Метод HTPL не лише точніший, а й дешевший за традиційні технології. Ці рішення застосовують у таких галузях, як виробництво дисплеїв, напівпровідників, друкованих плат (PCB) і біосенсорів. Компанія швидко розширює свою присутність на ключових ринках Азії, Європи та США, співпрацюючи з провідними світовими виробниками електроніки й науково-дослідними центрами •

Selvita — одна з найбільших біотехнологічних компаній у Європі, що спеціалізується на відкритті та розробленні онкологічних препаратів і працює як Contract Research Organization (CRO) — контрактна дослідницька організація. Компанія надає науково-дослідні та розробницькі послуги для фармацевтичних, біотехнологіч-

них і хімічних компаній у всьому світі. Selvita налічує понад 1000 співробітників, з яких близько 30 % з науковим ступенем доктора. Вона має дослідно-розробницькі центри в Кракові, Познані та Загребі, а також комерційні офіси у провідних біотехнологічних осередках — Бостоні й Сан-Франциско (США) та Кембріджі (Велика Британія) •

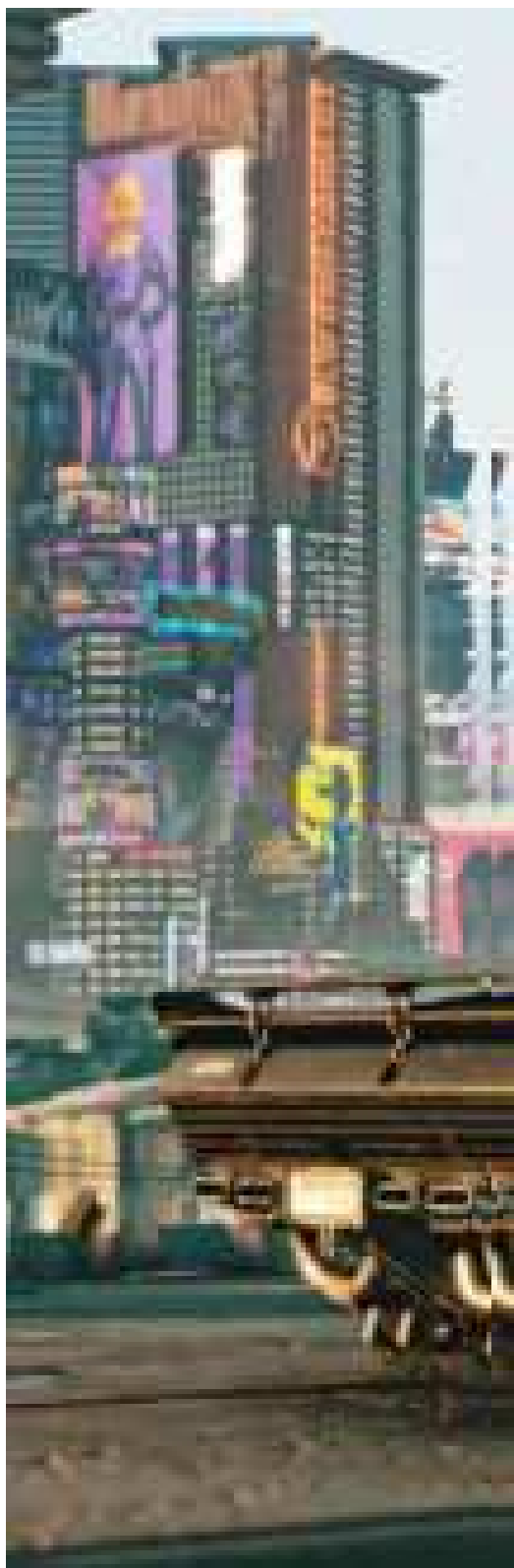
Група WB — виробник військових технологій, заснований у 1996 році Пйотром Войцеховським і Адамом Бартошевичем. Компанія спеціалізується на передових системах зв'язку та командування, а також безпілотних платформах. Група WB вирізняється інноваційними матеріалознавчими, механічними, електронними та інформаційними технологіями, разом зі штучним інтелектом, доповненою реальністю та спеціальними методами шифрування. Її системи були випробувані у повномасштабних збройних конфліктах (зокрема в Україні). Нині компанія має понад 1200 співробітників, понад половина з яких — інженери-дослідники (R&D), що робить її найбільшим виробником дронів у Європі й одним зі світових лідерів, які задають нові технологічні стандарти у своїй галузі. Рішення Групу WB експортують до багатьох країн, зокрема до США, Південної Кореї, України, Індії та Туреччини •

Індустрія відеоігор

Сфера виробництва відеоігор — це не лише галузь високих технологій, а й потужний інструмент культурного впливу, співмірний із кінематографом. За останні роки Польща стала одним із провідних світових центрів виробництва відеоігор, а продукти, створені польськими розробниками, захоплюють гравців у всьому світі. Починаючи з 2014 року, 26 польських ігор перевищили позначку в один мільйон проданих копій, а найбільший хіт — «Відьмак 3» (The Witcher 3) — розійшовся накладом понад 50 мільйонів примірників і здобув понад 250 нагород «Гра року». У 2023-му на платформі Steam, якою користуються геймери у всьому світі, польські тайтли посідали друге місце у списках бажаних ігор (після американських), становлячи 15 % серед 200 найочікуваніших релізів.

З ринковою капіталізацією понад 4 млрд доларів США компанія CD Projekt Red є найбільшим виробником ігор у Польщі. Студія здобула світову славу завдяки серії ігор «Відьмак», заснованій на книжках Анджея Сапковського, а також завдяки грі Cyberpunk 2077.

Польські ігри — це не лише розвага. Всесвітньо відома гра This War of Mine від студії 11 bit studios — унікальний відеопроєкт, що реалістично зображує морально й фізично виснажливу долю цивільних, які намагаються вижити в місті, охопленому війною. Гра здобула Спеціальну нагороду визнання від Amnesty International на церемонії Central & Eastern European Game Awards. У 2022 році вона стала першою грою в історії, яку Міністерство національної освіти Польщі включило до базової шкільної програми. Ще одна гра, нещодавно додана до навчального плану, — Cyphers Game від студії Chronospace. Це гра від першої особи, яка розповідає про вплив польської криптології на перемогу в польсько-більшовицькій війні (1919–1921) •

Польська індустрія відеоігор (2023)

500
компаній

20 % з них зареєстровані на Варшавській фондовій біржі

56
студій мають команди чисельністю понад 50 осіб

16
студій мають команди чисельністю понад 200 осіб

530
нових тайтлів випущено у 2023 році (для різних платформ)

Загальний дохід:

\$1,5
млрд (2022)

Загальна зайнятість:
понад
15000

Друга
за чисельністю група працівників у галузі відеоігор у Європі (після Великої Британії)

24 %
працівників — жінки

15 %
працівників — іноземці

Поєднані люди

Поляки добре поєднані зі світом. У 2024 році в Польщі буде більше мобільних телефонів, ніж людей, а 95,9 % поляків матимуть широкосмуговий доступ до інтернету вдома. Поляки користуються інтернетом щодня, і аж 52 % з них стверджують, що перебувають онлайн постійно.

63 %

дорослих користувалися онлайн-банкінгом протягом останнього місяця

68 %

дорослих принаймні раз у житті щось купували, а

41 %

щось продавали онлайн

29 %

дорослих використовували онлайн-інструменти для оформлення офіційних справ у державних установах протягом останнього місяця

54 %

дорослих здійснили покупку онлайн протягом останнього місяця

95,5 %

домогосподарств у сільській місцевості мають підключення до інтернету

52,4 млн SIM-карт

діє у Польщі при населенні 37,7 млн осіб

Стартапи й інновації

Польща переживає трансформацію в напрямі економіки, заснованої на знаннях. Ключовим елементом цього процесу є компанії, конкурентоспроможність яких базується на здатності створювати та комерціалізувати найсучасніші рішення, що змінюють їхні галузі в усьому світі. У Польщі працює багато технологічних компаній, які завдяки талановитим інженерам і менеджерам стали міжнародними орієнтирами у своїх сферах. Прикладом таких нових конкурентних переваг польської економіки є екосистема виробників відеоігор. Вона не лише задає тон усій галузі, а й є потужним інструментом формування культурного впливу країни на міжнародній арені •

InPost — польська логістично-поштова компанія, заснована Рафалом Бжозкою. Її інноваційність полягає у впровадженні автоматичних поштоматів, доступних 24/7, що усунуло потребу чекати на кур'єра. Клієнти можуть отримувати та відправляти посилки у зручний для себе час. Така модель повністю змінила сферу доставки на вимогу та сприяла міжнародному успіху компанії. Окрім Польщі, InPost сьогодні працює у Великій Британії, Італії, Іспанії, Франції та країнах Бенілюксу, маючи понад 30 000 поштоматів у цих регіонах станом на 2023 рік, що робить компанію лідером у своїй галузі.

Żabka nano — це інноваційний формат цілодобового магазину самообслуговування, запроваджений у Польщі мережею продуктових магазинів Żabka («Жабка»). Ці магазини використовують передові системи розпізнавання зображень і штучний інтелект, щоб відстежувати покупки й інтуїтивно здійснювати оплату. У рамках пілотної програми Żabka відкрила 50 таких локацій по всій Польщі, створивши найбільшу мережу магазинів самообслуговування в Європі •

Blik — польська система мобільних платежів, яка дає змогу швидко й безпечно платити в офлайн- та онлайн-магазинах, знімати готівку з банкоматів і переказувати кошти на номер телефону без банківської картки. Система інтегрована з більшістю банків Польщі та наразі розширює діяльність на міжнародні ринки, зокрема на Румунію та Словаччину, одночасно підтримуючи глобальні платежі через партнерство з Visa та Mastercard •

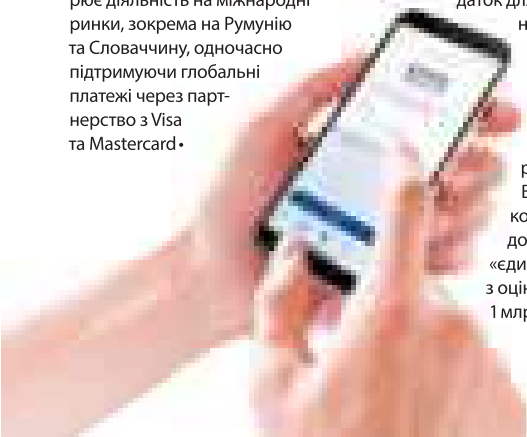
Brainly — онлайн-платформа для освіти, що дає змогу учням ставити запитання та отримувати відповіді від інших користувачів, разом з експертами та вчителями. Заснована Міхалом Борковським, Лукашом Галухом і Томашем Краусом. Унікальність Brainly полягає в підході до навчання через спільноту. Платформа має понад 350 млн користувачів у всьому світі та вважається одним із польських «єдинорогів» із оцінкою понад 1 млрд доларів •

Booksy — платформа для бронювання послуг у сфері краси та wellness, заснована Стефаном Баторієм і Кондрадом Говардом. Сервіс працює у кількох країнах, зокрема в Польщі, США, Великій Британії, Бразилії та Іспанії й налічує 30 млн користувачів у світі. Це найкращий глобальний додаток для бронювання косметичних послуг, з більшою аудиторією, ніж усі конкуренти разом узяті. Booksy також належить до польських «єдинорогів» з оцінкою понад 1 млрд доларів •

Elevenlabs — стартап, заснований Матеушем Станішевським і Піотром Домбовським, який розробив інструмент перетворення тексту на мовлення, що звучить природно, 30 мовами. Його використовують у різних сферах, від аудіокниг до відеоігор та віртуальних асистентів. Інструмент не лише перетворює текст у мовлення, а й дає змогу ботам передавати емоції, говорити голосом голлівудських зірок, будь-якою мовою з характерним акцентом чи тоном голосу. Компанію вважають одним із польських «єдинорогів» з оцінкою понад 1 млрд доларів •

Docplanner — онлайн-платформа, заснована Маріушем Ґралецьким (фото знизу), яка дає змогу пацієнтам шукати спеціалістів, бронювати візити до лікарів та залишати відгуки. Компанія працює у 13 країнах, обслуговує понад 2 млн лікарів, спеціалістів і медичних закладів, має понад 60 млн унікальних пацієнтів і полегшує понад 5 млн бронювань щомісяця. Docplanner — ще один польський «єдиноріг» з оцінкою понад 1 млрд доларів •

Дух підприємництва

Понад **850** нових компаній щодня створюється в Польщі. Поляки відомі своєю унікальною підприємливістю, демонструючи протягом останніх десятиліть здатність адаптуватися та впроваджувати інновації в умовах економіки, що динамічно змінюється. Їхнє прагнення незалежності та вміння давати раду викликам — одні з головних причин, чому Польщі вдалось уникати серйозних економічних криз понад 30 років.

Внесок у ВВП:

67,9 % — усі підприємства загалом
 28,2 % — мікропідприємства (0–9 працівників)²
 8,1 % — малі підприємства (10–49 працівників)³
 9,0 % — середні підприємства (50–249 працівників)⁴
 22,6 % — великі підприємства (понад 250 працівників)⁵

Структура підприємств за кількістю працівників:

97,2 % — мікропідприємства²
 2,1 % — малі підприємства³
 0,6 % — середні підприємства⁴
 0,2 % — великі підприємства⁵

Структура підприємств за секторами:

55,1 % — послуги
 20,0 % — торгівля
 15,5 % — будівництво
 9,4 % — промисловість

Польща виявилася стійкою до криз завдяки пристрасі її жителів до незалежності та здатності давати раду викликам.

1. Станом на 2024 рік. 2. Мікропідприємства: 0–9 працівників. 3. Малі підприємства: 10–49 працівників. 4. Середні підприємства: 50–249 працівників. 5. Великі підприємства: понад 250 працівників.

Статус зайнятості населення у віці 15–89 років (2024)¹

Населення у віці 15–89 років загалом

30,3 млн

Зайняті

17,2 млн

Зайняті у приватному секторі

13 млн

Самозайняті

3,1 млн

Роботодавці

0,7 млн

Зайнятість за віковими групами¹

Допродуктивний вік (15–17)

0,01 млн

Продуктивний вік (18–59/64)

16,4 млн

Післяпродуктивний вік (60/65–89)

0,75 млн

Підприємництво

У поляків підприємливість у генах. Коли наприкінці 1980-х років упав комунізм, вулиці перетворилися на одне велике ринкове містечко, і кожен, хто міг, відкривав власну малу справу. Сьогодні, через 35 років, багато з тих колись невеликих ініціатив завдяки природному зростанню та консолідації перетворилися на великі підприємства, які не лише торгують, а й часто виробляють власну продукцію. Нині в багатьох галузях домінують польські виробники. Хто міг уявити 35 років тому, що наша країна стане другим у світі експортером меблів і другим у світі експортером яхт?

ССС — взуттєва компанія, заснована Даріушем Мілеком. Свою бізнес-пригоду він розпочав на початку 1990-х, продаючи взуття з розкладного ліжка на базарі в Любліні. Через три десятиліття заснована ним група СССР стала акціонерним товариством з ринковою капіталізацією майже 3 млрд доларів. Нині компанія має понад 15 000 працівників, володіє 67 зареєстрованими брендами, керує близько 90 платформами електронної комерції та відкрила магазини у 23 країнах •

Galeon Yachts — компанія, що спеціалізується на виробництві розкішних моторних яхт, заснована у 1982 році капітаном далекого плавання Вечиславом Кобилком. Підприємство здобуло міжнародний успіх завдяки інноваційному підходу до проектування, високій якості матеріалів і точній майстерності. Galeon Yachts експортує приблизно половину своєї продукції до США, де є лідером у класі моторних яхт завдовжки 40–70 футів. У 2022 році дохід компанії становив майже 150 млн доларів •

Maspex — харчова компанія, заснована 1990 року друзями зі студентських часів: Кшиштофом Павінським (нинішнім генеральним директором компанії), Здзіславом Стугліком, Єжи Каспержицом, Славоміром Русінеком і Юзефом Щуром. Сьогодні це найбільша харчова компанія в Центральній Європі, що має 18 виробничих заводів у Польщі й за кордоном і річний дохід близько 4 млрд доларів. У портфелі компанії — 70 брендів і близько 4000 різних продуктів •

Polpharma — лідер польського фармацевтичного ринку, чиї корені сягають 1935 року. Після Другої світової війни компанію націоналізували, а після приватизації 2000-го її придбав Єжи Старак і перетворив на одного з провідних виробників ліків у Центральній-Східній Європі. Сьогодні 1 з 8 упаковок ліків, проданих у польських аптеках, — це продукт Polpharma. У 2023 році дохід компанії перевищив 1 млрд доларів •

Еко Окна — компанія, заснована у 1998 році Матеушем Клосеком. Зараз вона є найбільшим виробником віконних і дверних конструкцій у Європі. Підприємство експортує свою продукцію до 40 країн світу, до того ж 80 % виробництва продається за межами Польщі. У 2022 році дохід компанії перевищив 1 млрд доларів •

Wielton — третій за величиною виробник причепів, напівпричепів і кузовних надбудов у Європі. Фірма належить до десятки найбільших виробників у світі •

LPP — компанія, заснована Мареком Пехоцьким і Єжи Любянцем, спеціалізується на проєктуванні, виробництві й дистрибуції одягу. Вона має багате портфоліо власних модних брендів, таких як Reserved, Cropp, House, Mohito та Sinsay. LPP працює у 40 країнах світу, має мережу з 2300 магазинів, працевлаштовує понад 40 000 осіб і котирується на Варшавській фондовій біржі з ринковою капіталізацією понад 7 млрд доларів США та річним доходом понад 4,5 млрд доларів США •

Inglot — всесвітньовідомий бренд косметики для макіяжу, заснований польським хіміком Войцехом Інґлотом. Компанія експортує свою продукцію до понад 80 країн і має більш ніж 800 роздрібних магазинів у всьому світі, зокрема франчайзингові магазини в таких містах, як Нью-Йорк, Лондон і Дубай. Inglot регулярно випускає лімітовані серії своєї продукції, створені у співпраці з такими зірками, як Дженніфер Лопес, Брітні Спірс та Аня Рубік •

Після Скłodовської- Кюрі й Коперника

Польська наука має давні традиції. Досить згадати, що Миколай Коперник, найвидатніший астроном усіх часів, був поляком. Марія Скłodовська-Кюрі, також полька, здобула дві Нобелівські премії — з фізики та хімії. Можливо, вона — найвідоміша науковиця в історії. Казімеж Функ, відкривач вітамінів, був поляком, як і Ян Чохральський, який розробив метод отримання монокристалів кремнію — основу процесу виробництва мікропроцесорів, які використовують у всіх електронних пристроях. Без цього відкриття сьогодинішній світ був би немислимим.

Сучасні польські вчені підходять до своєї роботи з не меншими амбіціями, ніж їхні попередники, і мають за своїми плечима численні відкриття, що роблять наш світ кращим.

Більший Всесвіт

У 1992 році професор Александр Вольщан відкрив перші дві планети за межами Сонячної системи — це стало проривною подією, що дало поштовх розвитку окремої галузі астрофізики, пов'язаної з пошуком так званих екзопланет.

У 2019 році команда польських астрономів з Варшавського університету під керівництвом професора Анджея Удальського, яка працювала над проектом OGLE (Optical Gravitational Lensing Experiment), відкрила одну з найменших відомих нині екзопланет, яка в багатьох аспектах виявилася схожою на Землю. Ті самі науковці також створили унікальну тривимірну мапу Чумацького Шляху.

Польська астрономія — це не лише Коперник і його послідовники.

Варшавський телескоп і змінні цефеїди в Чумацькому Шляху, відкриті в рамках експерименту Optical Gravitational Lensing Experiment (OGLE)

Вільгельміна Івановська (1905–1999) була першою жінкою в Польщі, яка здобула звання професорки астрофізики. А також стала заступницею голови Міжнародного астрономічного союзу (1973–1979). Її дослідження призвели до перегляду нульової точки кривої Шеплі, а отже — до перегляду шкали відстаней у Всесвіті. Завдяки їй ми знаємо, що космос удвічі більший, ніж вважали раніше. Розалія Шафранець (1910–2001) спеціалізувалася на візуальних спостереженнях затемнених змінних зір і в 1960-х роках здобула міжнародне визнання, встановивши світовий рекорд кількості таких спостережень (майже 50 000). Також вона відкрила дві нові змінні зорі та здійснювала дослідження положень комет, планетоїдів і Місяця.

Культовий Lunar Roving Vehicle (LRV) — чотириколісний місячний всюдихід із електричним живленням, який використовували під час американської програми «Аполлон», розробила команда під керівництвом професора Мечислава Беккера (1905–1989), польського інженера, що працював у компанії General Motors і вважається піонером у галузі теорії позашляхових транспортних засобів.

Надміцні газари

Учені з Гірничо-металургійної академії в Кракові під керівництвом професора Єжи Юзефа Собчака створили абсолютно новий пористий і міцний матеріал на основі металів і кераміки, так започаткувавши новий клас матеріалів. Ці матеріали — газари (1) — надлегкі й водночас надзвичайно міцні. Вони поглинають звук і енергію, гасять вібрації та добре проводять високу температуру, а тому можуть радикально змінити технології, які нині застосовують у медицині та авіації.

Електроніка на основі фотонів

Науковці з Варшавського університету під керівництвом професора Яцека Щитка (2) відкрили, що фотони можуть поводитися як електрони. Це відкриття полягає у створенні

нового стану світла, який виявляє властивості частинок матерії, що може мати велике значення для квантових технологій. Це наукове досягнення відкриває шлях до розвитку нових фотонних пристроїв і здатне повністю змінити сучасну електронну промисловість.

Живі органи та «індивідуальні» вакцини

Команда вчених з Фонду досліджень і розвитку науки під керівництвом доктора Міхала Вшоли першою у світі надрукувала на 3D-принтері повністю васкуляризований (тобто з кровоносними судинами) прототип біонічної підшлункової залози — функціональний орган, створений з живих клітин, який має потенціал здійснити прорив у лікуванні діабету. Використовуючи спеціально

спеціально розроблене біочорнило, ученим вдалося надрукувати кровоносні судини разом із тканинами підшлункової залози. Завдяки цьому живому органу, створеному за допомогою технології 3D-біодруку, вже незабаром стане можливим пересаджування людині «виготовленої на замовлення» частини тіла.

Науковці з Варшавського медичного університету під керівництвом професора Якуба Голомба відкрили новий механізм, за допомогою якого ракові клітини «обдурюють» імунну систему. Вони спостерігали, що пухлинні клітини надсилають пухирці з ферментом до лімфатичних вузлів, блокуючи Т-лімфоцити та послаблюючи імунітет. У співпраці з компанією Molesciue дослідники розробили сполуку, яка потенційно може блокувати ці шкідливі фактори та стати основою протиракового препарату.

Докторка Марта Лукаша (3) є провідною фахівчинєю у сфері обчислювальної біології, яка спеціалізується на вивченні еволюції

ракових клітин і вірусів та їхніх взаємодій з імунною системою. Її робота спрямована на розвиток імунотерапії раку та вдосконалення стратегій вакцинації проти інфекційних захворювань. Докторка Лукаша створила прогностичні моделі, що відіграють ключову роль у виборі вакцини проти грипу для ВООЗ. Нині вона зосереджується на вдосконаленні персоналізації протиракових вакцин •

Проекти Оскара Зенти є результатом багаторічних досліджень властивостей металів, які — завдяки його авторській технології Free Internal Pressure Deformation (FIDU) — використовують для створення чуттєвих, емоційно виразних скульптур, схожих на предмети

Проектування з використанням етичності й емоцій

Перетин дизайну з новими технологіями, а також з мистецтвом і ремеслом, відкриває можливість займатися професією дизайнера в найрізноманітніших формах: від промислового дизайну у великому масштабі (і за обсягом виробництва, й за охопленням) через невеликі, короткосерійні ініціативи, аж до ще донедавна мало представленої категорії колекційного дизайну.

Майя Ґаншинець керує невеликим дизайн-бюро, але працює для найбільших компаній: Ikea, Duki, Paradyż, Profim. Вона є авторкою першого польського офісного крісла Normo, виробництво якого повністю відповідає принципам циркулярної економіки. Також дизайнерка створила власний бренд Nurt («Течія»), зосереджений на локальному походженні матеріалів. Вона пояснює: «Через власний бренд я досліджую поняття локальності й виробничих процесів. У своїй роботі маю бути дуже раціональною, але завдяки цьому проекту можу виявити власний етичний підхід і емоції. Це дуже особистий проект, який стосується речей, яких мені бракує на польському ринку». Схожу стратегію застосовують Марта і Давид Ґринаш, подружжя, що стоїть за Grynasz Studio. Вони спеціалізуються на проектуванні меблів і предметів побуту, а також допомагають бізнесам створювати дизайн-стратегії. Також пара заснувала власний бренд Zaczyn, побудований на тісній співпраці з місцевими виробниками та ремісниками.

Марія Єглінська-Адамчевська працює між Польщею та Францією. Як і Ґаншинець, вона співпрацює з провідними світовими брендами: Vitra, Kvadrat — але водночас створює унікальні, інтуїтивні, художньо осмислені об'єкти,

працюючи з марокканськими ремісниками й повторно використовуючи відходи, яким надає нового життя й нових сенсів.

Інші бренди, як-от Tabanda, Doki і Hop Design, зосереджуються на ще менших масштабах. Це команди дизайнерів, часто партнерів у роботі та в житті, які не лише створюють ідеї, а й безпосередньо залучені до виробництва та продажу своїх виробів. Вони працюють локально, співпрацюють із власними постачальниками й виробниками, а їхні принципи ґрунтуються на простоті, доступності, природності й довговічності. Мета таких брендів — не «врятувати світ», а створити основу: проектувати естетичні та функціональні предмети.

Проектування колекційних об'єктів частіше впливає з особистої пристрасті або глибокого зв'язку дизайнера з матеріалом. Кінцевий споживач у цій історії — не головний герой. Основним мотивом є зіткнення дизайнера з фізичною природою матеріалу. Тут варто згадати Моніку Патущинську, Аліцію Патановську й Аркадіуша Шведа, які досліджують примхливу природу кераміки, ставлячи питання щодо процесу проектування та властивості матеріалу, а також Анну Бєру, яка працює зі структурою дерева, і Марчіна Русака, що розмірковує над напругою між довговічністю та розпадом. Усі вони — надзвичайно компетентні дизайнери й видатні ремісники. Саме їхнє ставлення до клієнта визначає їх як митців, тому їхні роботи, попри часто сумнівну практичність, стають бажаними колекційними предметами.

Активними на межі ремесла й технологій є також перспективні молоді підприємці на зразок Studio Speculo зі своїми характерними «туманними» дзеркалами, Rest Studio та Зузанна Вуйчик, яка займається експериментами з тканинами •

4

6

7

5

1. Марія Єглінська-Адамчевська, меблі, серія 3, спроектована для PLATO
2. Аркадіуш Швед, ваза, серія BUMPS 2.0
3. Майя Ганшинец для IKEA, меблі, лімітована колекція SPÅNST
4. Studio Speculo, дзеркало Float
5. Studio REST, плед, колекція BLUR
6. DOKI, стелаж K3, натхненний краном Гданської верфі
7. Grynasz Studio, крісло Bofii, спроектоване для Bizzarto

Мода

У польській моді триває велике повернення до традиційних ремісничих технік, які раніше було відсунуто на другий план. Молоді бренди заново відкривають польську спадщину, створюючи нові варіації на тему фольклору та ручної роботи.

Бренд B Sides звертається до ручних технік в'язання, пропонуючи светри на замовлення, які створюють руки майстринь із Підляшшя. Зофія Хиляк представляє живецьке мереживо в унікальній лімітованій колекції аксесуарів, натхненній міщанськими строями — Chylak Heritage. Магда Бутрим вводить до своєї пропозиції одяг і аксесуари з конякувського мережива, а Serfenta з Цешина вирушає слідами майстринь плетіння по всій Польщі.

Важливим також є цифровий світ, адже саме там народжуються вірусні тренди —

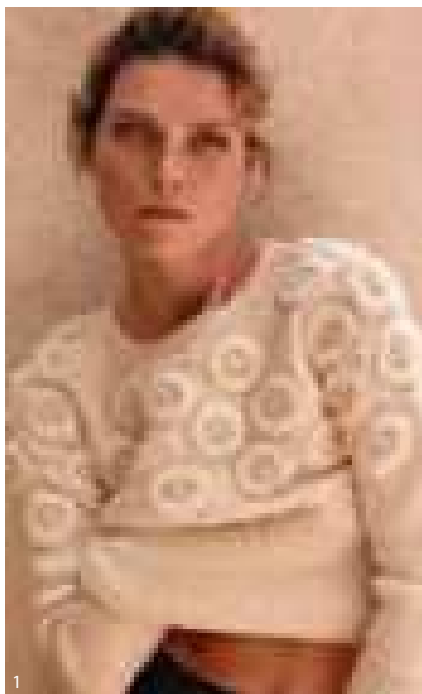
і в моді теж. Раніше колекція становила цілісність, сьогодні ж один її елемент може здобути неймовірну популярність. Найбажаніші моделі породжують довгі списки очікування. Серед брендів, що задають тон у створенні вірусів, — Orage Studio з блузою Kyoto, яку зав'язують бантиками, She Is Sunday з рожевою футболкою Ciao, Atomy з великою замшевою сумкою Libra та Turtle Story зі унікальними кольоровими застібками для волосся, виготовленими з ацетату целюлози — екологічного матеріалу.

Чудово почуваються бренди з усталеною позицією на польському ринку, наприклад Аня Кучинська, яка відмовилася від сезонності на користь невеликих дропів, об'єднаних спільною темою. У 2023 році дизайнерка створила також свої перші парфуми — Terra. Кар'єру в Польщі та світі роблять Le Petit Trou і Undress Code — бренди, які поєднують тему білизни з невимушеним одягом, що базується на комфортному способі життя. У Варшаві також працює ательє EST by S, засноване Госею Собічевською, чії проекти ґрунтуються на особливих тонких конструкціях, залишаючись водночас елегантними та практичними.

Маємо також чудовий напрям у ювелірному мистецтві — це, зокрема, MAAR із скульптурними органічними формами, натхненими водним світом або їжею; OPLOTKA, що поєднує сучасні форми з темами емоцій; надзвичайно яскравий та еkleктичний 10 DECOART; а також майстриня золотарства Кася Вуйчик.

Дедалі більшої популярності, й не лише в Польщі, набувають наші шкіряні вироби. Сумки та взуття бренду Balagan, люблений міжнародною модною індустрією Chylak (від 2023 року також із лінією взуття), архітектурні Atomy та веганський бренд Estimom.

Дедалі важливішими стають локальність і відповідальність •

2

1. B Sides, светр Power Flower, на-
тхнений місцевою флорою
2. Atomy, замшева сумка Libra
3. Oplotka, золоте намисто Reef

3

Chylak Heritage – колекція аксесуарів, натхненна традиційними строями міста Живець на півдні Польщі

Нове ремесло

У дизайні, як і в моді, відроджується зацікавлення традиційним ремеслом. Молоді дизайнери охоче навчаються в досвідчених майстрів і вдосконалюють свої навички в столярних майстернях, керамічних студіях, складувних і порцелянових заводах, де й досі практикують традиційні техніки. Вони цінують тісну взаємодію з матеріалами й зосереджуються на локальному

виробництві, пам'ятаючи про свій вплив на довкілля.

Багато з них приєдналися до об'єднання *Nów. Nowe Rzemiosło* («Молодик. Нове ремесло»). Дизайнери походять із різних регіонів країни та черпають натхнення з місцевих традицій, переосмислюючи їх у новаторський спосіб. У співпраці з великими корпораціями та інституціями вони виступають на захист ремісників, водночас просуваючи регіональні ремісничі здобутки на міжнародній арені •

1. Sterkowski – Caps & Hats — майстерня, що працює від 1926 року, нині керована четвертим поколінням родини Стерковських. Їхні елегантні плоскі кашкети особливо популярні за кордоном
2. Анна Бера — мультидисциплінарна мисткиня, різьбярка по дереву та дизайнерка, яка спеціалізується на ужитковому мистецтві. Використовує дерево як основний матеріал. Учасниця об'єднання *Nów. Nowe Rzemiosło*

Александр Оніш,
дизайнер і виробник меблів,
співзасновник об'єднання
Нów. Nowe Rzemiosło

*«Працюючи локально, ми
допомагаємо розвивати
взаємні мережі поста-
чальників, підрядни-
ків, невеликих крамниць
і клієнтів. Намагаємося
користуватися послуга-
ми таких самих компа-
ній, як наша. Ми допо-
магаємо нашим сусідам
і часто отримуємо до-
помогу від них»,*

— із маніфесту Nów

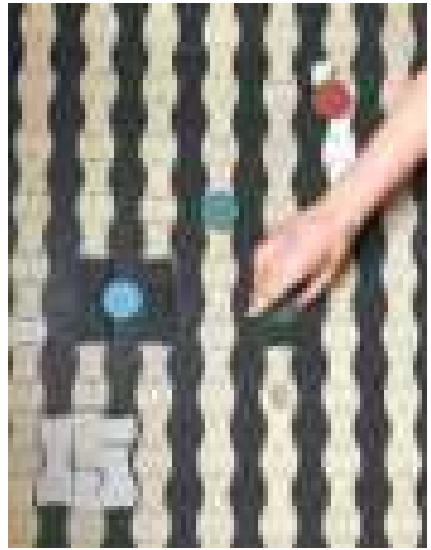
Агнешка Бар, народжена й ви-
хована в Судетах — регіоні,
пронизаному складувими
традиціями, — захоплюється
процесом формування
розплавленого скла, а також
природними явищами та лю-
диною. Вона створює об'єкти
й виставки, у яких скло стає
засобом для розповіді особи-
стих та універсальних історій•

Пшемек Цепак, засновник бренду Splot («Плетиво»), каже: «Моя мрія про створення сучасних польських килимів привела мене до ткаль, які працюють для останнього кооперативу, що працює в містечку Бобова поблизу Кракова. Тоді я зрозумів, що разом ми створимо щось виняткове. Тож вирішив поєднати багаторічну традицію й досвід, але передусім любов до ремесла, з проектами та чутливістю молодших митців і дизайнерів». На фото — килим, спроектований Едгаром Бонком •

Gorseciki — ніжна, зменшувальна назва довоєнних мозаїчних кахлів, якими прикрашали підлоги й стіни у квартирах, кав'ярнях і під'їздах. Коли відома дизайнерка Майя Ганшинець не змогла знайти конкретного візерунка для своєї ванної, вона створила колекцію Modernism для Ceramiki Paradyż. Ганшинець перетворила ремісничі навички довоєнних виробників на сучасну виробничу лінію •

Kłosy («Колосся») — компанія, відома ручним виготовленням ножів і кухонних інструментів, які високо цінують шеф-кухарі й аматори кулінарії. Навчитися ремеслу можна на майстер-класах від фірми Kłosy •

Культура

Польща — середня за розміром та кількістю населення країна у Центральній Європі. Але якщо ви думаєте, що польська культура викликає лише помірний інтерес, — не відкладайте цю книжку! Беріть олівці й нотатники, вмикайте інтернет у телефонах і відкривайте ноутбуки — попереду багато записів і пошуків у гуглі.

Ось перший захопливий парадокс нашої культури! Чи знаєте ви, що хоч би як ми пишалися своєю культурою й історією, в нашому національному гімні прославляється Наполеон; нашу національну епопею, «Пана Тадеуша» Адама Міцкевича, відкривають слова «Литво, Вітчизно моя!»; а пісня, якою зазвичай завершується кожне свято, називається «Україна» й оповідає козацьку історію?

Якщо ви цього не знали, то, мабуть, тому, що ми, поляки, маємо унікальний скарб, яким безмежно пишаємося, але який водночас робить нас складними для розуміння. Цей скарб — польська мова. І, будь ласка, не кажіть, що вас не

зачаровують такі слова, як *gżegżółka*, *trząść* чи *Szczebrzeszyn*! А якщо ви бажаєте навчитися правильно їх вимовляти, відвідайте Фестиваль польської мови в Шебжешині.

Саме тому ми вшановуємо майстрів перекладу, які відкривають світу твори лауреатки Нобелівської премії Ольги Токарчук або Дороти Маслової — справжньої віртуозки польського слова — й новаторів літературного репортажу, зокрема Маріуша Щигела й Вітольда Шабловського, ці ключові постаті традиції, започаткованої Ришардом Капусцінським і Ганною Краль.

Безперечно, найбільшим хітом польської літератури (і попкультури зокрема) останніх десятиліть став «Відьмак» — проте

він не з'явився нізвідки! Раніше світову кар'єру зробила інша істота, народжена уявою мешканців Речі Посполитої — вампір, у Польщі відомий під назвою *upiór*, упир. Він, до речі, є одним із персонажів «Дзядів» Адама Міцкевича — польської національної драми XIX століття, в якій, зокрема, показано давній обряд викликання духів. Знаючи це, легше зрозуміти, звідки походить та загадкова енергія, яку випромінюють «Дитя Розмарі» Романа Поланського чи «Дочки танцю» Агнешки Смочинської, дивовижна чарівна мабричність картин Александри Валішевської, музика гурту Fugia з його переосмисленням блек-металу або похмура електроніка Замільської.

Але не бійтеся — не такі вже ми й страшні! Всупереч стереотипам, ми, поляки, запальні, спонтанні й схильні до імпровізацій, але також любимо гармонію та спокій. Щоб у цьому переконатися, досить послухати всесвітньо відомих сьогодні польських музикантів: фортепіанні каскади Гані Рані, електронні пейзажі Natti Vatti, трансові подорожі Вацлава Зімпеля чи атмосферні пісні Данієля Спаленяка.

А це ж лише кілька імен, кілька напрямів! То що — олівці, нотатники, телефони й ноутбуки напоготові? Пірнаймо разом у світ польської культури! •

A photograph of two young men with dark, curly hair, wearing black shirts, singing passionately into microphones on a stage. They are both looking upwards and to the right, with their mouths wide open in song. The background is dark, and the lighting is focused on them.

Польський співак, контратенор і бі-бой Якуб Юзеф Орлінський вразив публіку під час відкриття Олімпійських ігор 2024 року в Парижі

Кіно

Мартін Скорсезе так захоплювався класичним польським кіно, що організував світове турне 21 фільму польських режисерів, зокрема Вайди, Гаса, Кавалеровича, Зануссі й Кесльовського. Але нове покоління талантів уже утвердилось, і тепер ми можемо похвалитися плеядою сучасних класиків. Малгоська Шумовська здобула Срібного ведмедя за найкращу режисуру на Міжнародному Берлінському кінофестивалі у 2015 році за фільм «Тіло». За її ж словами, вона зняла фільм про Польщу як про тіло — втомлене, нелюблене й занедбане. Відтоді вона здобула Гран-прі журі на Берлінале 2018 року за фільм «Обличчя», зняла стрічку з Наомі Воттс у головній ролі

1. Кадр із фільму «Мовчазні двійнята» Агнешки Смочинської
2. Агнешка Голланд із Спеціальною премією журі за фільм «Зелений кордон» на 80-му Венеційському міжнародному кінофестивалі. Після показу фільму безперервні оплески стоячи тривали 15 хвилин

(«Нескінченна буря») та впевнено почувається в міжнародному кінематографічному середовищі. У 2023 році на Венеційському кінофестивалі Шумовська знову показала Польщу (від занепаду комунізму до сучасності) — цього разу очима трансгендерної особи у фільмі «Жінка з...». Уже понад 20 років режисерка співпрацює з оператором Міхалом Енглертом (на фото). У своїх інтерв'ю вона визнає, що «польськість» не є для неї хрестом, який треба нести, і що вона хоче й надалі знімати фільми тут. Польща для неї — джерело натхнення.

Так само не втрачає польського натхнення й інший режисер, який уже багато десятиліть мешкає у Великій Британії, але найбільшого успіху досяг скромним чорно-білим фільмом, дія якого відбувається в минулому, в країні його дитинства. Ідеться, звісно, про Павла Павліковського, лауреата премії «Оскар» за найкращий фільм іноземною мовою — «Іда». Для нього цей фільм є «любовним листом до Польщі», її ментальності, музики й мистецтва. На Каннському кінофестивалі 2018 року Павел Павліковський здобув нагороду за найкращу режисуру за фільм «Холодна війна», який також приніс йому три номінації на «Оскар». Відтоді голлівудські зірки стоять у черзі, щоб знятися в одній із його стрічок.

Однак у польському кіно чоловіки й досі грають другу скрипку, порівняно з жінками. Найвідомішою з них є Агнешка Голланд, яка працювала і в Європі, й у Сполучених Штатах. Її номінували на «Оскар» за фільми «Європа, Європа» та «У темряві», також вона здобула Срібного ведмедя за стрічку «Слід звіра», зняту за романом Ольги Токарчук «Веди свій плуг понад кістками мертвих». Голланд зняла кілька епізодів популярних телесеріалів, зокрема «Дроти» та «Картковий будинок». Режисерка не уникає делікатних тем, які часто оминають у публічних дебатах у Польщі, як-от антисемітизм,

Малгожата Шумовська та її багаторічний со-
ратник, опе-
ратор Міхал
Енґлерт

«Ви — те, що я найбільше люблю в Польщі. Ви — сміливий геніальний», — так Павел Павліковський похвалив свою знімальну групу, коли Ніколь Кідман вручала йому «Оскара» за «Іду».

охорона дикої природи чи міграційна криза на польсько-білоруському кордоні (її «Зелений кордон» здобув Спеціальну премію журі на 80-му Венеційському міжнародному кінофестивалі). Ще одна авторка, за творчістю якої варто стежити, — Агнешка Смочинська, чії фільми «Приманка», «Фуга» та «Мовчазні двійнята» було показано на Каннському кінофестивалі. Засновані на відомій документальній книзі Марджорі Воллес «Мовчазні двійнята» — польсько-британська копродукція, завдяки якій про Смочинську заговорив увесь світ. І це далеко не останнє її слово •

Відомі польські оператори

Януш
Камінський

«Список Шиндлера»,
«Врятувати рядового Раяна», «Особлива думка», «Індіана Джонс і Королівство Кришталевого черепа»

Даріуш
Вольський

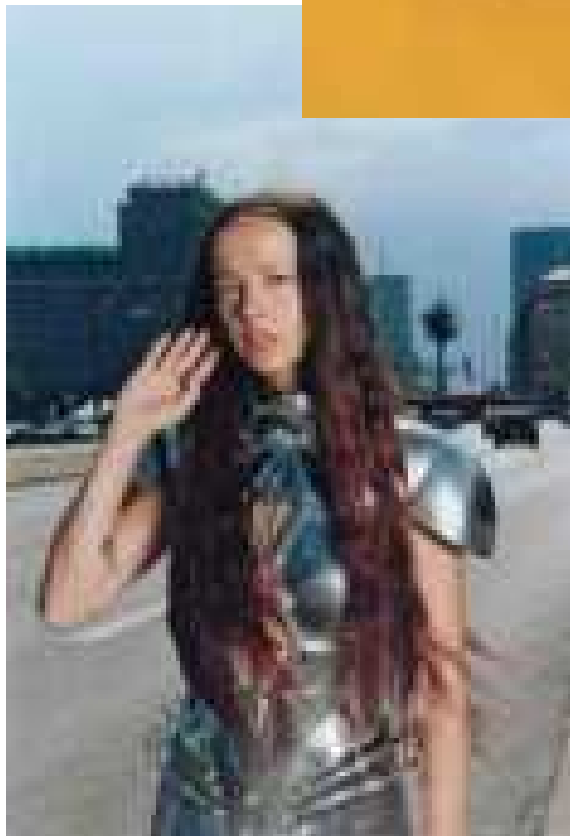
«Пірати Карибського моря», «Аліса в Країні чудес», «Прометей», «Марсіянин», «Наполеон»

Славомір
Ідзяк

«Гаттака», «Падіння Чорного яструба», «Гаррі Поттер і Орден Фенікса»

Попмузика

Піаністка, композиторка й продюсерка **Ганя Рані** (праворуч), яка поєднує елементи класичної, кінематографічної, джазової та ембієнт-музики, у 2022 році здобула премію Opus Klassik за найкращий музичний кліп (разом з Добровою Чохер). Її четвертий сольний альбом «Nostalgia» — перший справжній живий альбом, записаний у Студії Польського Радіо у Варшаві, — особливо важливому для Рані місці. Його у 2024 році видав лейбл Gondwana Records •

Brodka (ліворуч), яка належить до кола визнаних критиками й широкою публікою артисток, записала студійний альбом «WAWA» (2024) з нагоди 80-ї річниці початку Варшавського повстання. У фотосесії, що супроводжує альбом, Brodka перевтілюється в образ Варшавської русалки — легендарної озброєної захисниці міста, яке вісім десятиліть тому зазнало стільки страждань •

Замільська (праворуч) — музична продюсерка та діджейка, відома в Польщі й за її межами завдяки своєму характерному індастріал-звучанню. Вона створила саундтрек до гри Ruiner — польського кіберпанкового шутера 2017 року. А у 2024-му Замільська випустила альбом *United Kingdom of Anxiety* і гастролювала як саппорт легендарної Кім Гордон •

Хіп-хоп є одним із найпопулярніших музичних жанрів у Польщі (про це явище розповідає серіал Netflix «Увесь цей реп»). Дедалі гучніше на цій сцені звучить жіночий голос. Дебютний сольний альбом **Young Leosi** (ліворуч) «Atmosfera» (2024) ще до прем'єри здобув статус платинового диска •

Lado ABC — один із найважливіших незалежних лейблів у Польщі. Це водночас і група митців, що існує приблизно від 2004 року, і спільнота однодумців, і впізнаваний бренд, завдяки якому десятки музикантів створюють безліч проєктів, об'єднаних спільною темою, — стилістичною різноманітністю. (ліворуч: флагманський гурт Lado ABC — Mitch & Mitch) •

Давід Подсядло під час концерту на Сілезькому стадіоні в Хожуві. Це один із небагатьох польських артистів, чиї виступи заповнюють найбільші стадіони країни. У червні 2024 року на сім його концертів прийшли майже 500 000 глядачів. Альбоми Подсядла розійшлися накладом понад 1 мільйон примірників. Фани особливо цінують його за універсальні поетичні тексти.

Література

10 грудня 1996 року лауреатка Нобелівської премії з літератури **Віслава Шимборська** (1923–2012) приймає оглєски під час церемонії вручення нагороди в Гранд-аудиторії стокгольм-

ського концертного залу в присутності шведського короля Карла Густава та королеви Сільвії. Однією з головних рис поезії Шимборської, є гумор і дотепність •

Анджея Стасюка (народився 1960 року) вважають літописцем Східної Європи, глибоко зацікавленим у краєвидах, культурах та історичних змінах у нашому регіоні після падіння комунізму. Разом із Монікою Шнайдерман він є співвласником видавництва Czarne, яке спеціалізується на поширенні художньої літератури з Центрально-Східної Європи та документальної прози. Творчість Стасюка приваблює різних читачів — тут є й оповідання про сексуальні пригоди, й медитативні подорожні есеї з бездоріжжя «гіршої Європи». Його книжки перекладено майже всіма європейськими мовами •

Твори автора наукової фантастики **Станіслава Лема** (1921–2006) було перекладено десятками мов. Найвідоміший він завдяки своєму роману «Солярис» (1961), філософському та психологічному дослідженню людської свідомості та спілкування з позаземним розумом. «Солярис» було екранізовано багато разів, зокрема у культовій версії Андрія Тарковського 1972 року та голлівудській версії Стівена Содерберга 2002-го •

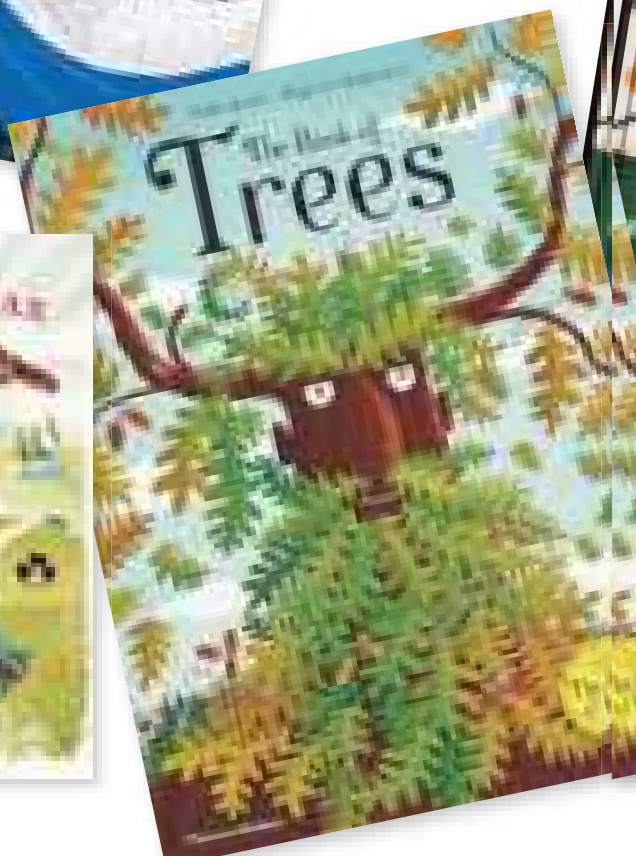
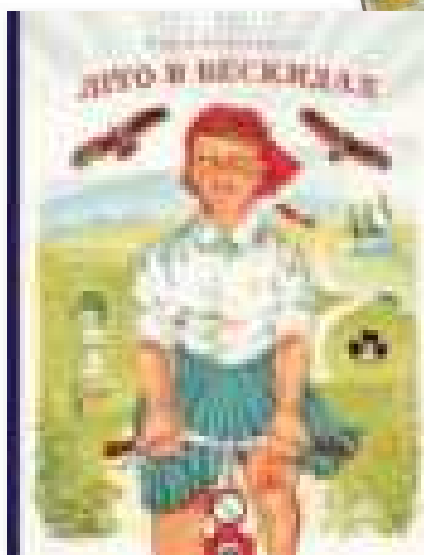
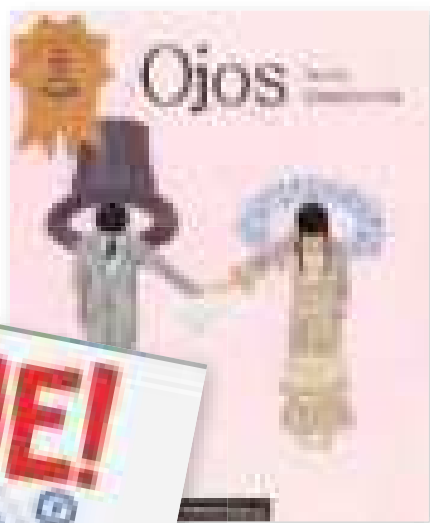

Дорота Масловська (народилася 1983 року) — її перший роман «Польсько-російська війна під біло-червоним прапором» у Польщі було визнано літературною сенсацією десятиліття. Книжка розійшлася величезним накладом і привернула увагу кількох закордонних видавців. Масловська майстерно передає атмосферу Польщі в стані постійного хаосу — країни, що прагне висот, але тоне в болоті комплексів та ілюзій. Вона є важливою постаттю сучасної польської літератури й культури, використовуючи свою прозу, театральні п'єси та музику для гострої, часто гумористичної критики сучасного життя •

Ольга Токарчук (народилася 1962 року) — лауреатка Нобелівської премії з літератури 2018 року, перша польська прозаїкня, відзначена цією нагородою «за наративну уяву, яка з енциклопедичною пристрасністю показує перетинання кордонів як форму життя». Цій авторці вже багато років вдається неймовірно: її хвалять критики й обожнює масовий читач. За роман «Бігуни» Токарчук здобула Міжнародну Букерівську премію 2018 року. За «Книги Якова» письменницю було включено до короткого списку Міжнародної Букерівської премії 2022-го Токарчук також відома як активістка у сфері захисту довкілля та прав тварин •

Для дітей

Мізелінські. Якщо ви ще не чули цього прізвища, то невдовзі почуєте. Александра Мізелінська й Данієль Мізелінський, подружжя і творчий дует графіків, — це справжнє явище. Вони стали авторами всесвітньо відомих дитячих книжок, ілюстрованих у впізнаваному стилі, який знаходить відгук у читачів у всьому світі. Їхнім найбільшим хітом є «Мапи» — захоплива подорож через 42 країни на всіх континентах, видана в понад 30 країнах загальним накладом понад 3 млн примірників. The New York Times визнав цю книжку однією з шести найцікавіших і найкраще ілюстрованих дитячих видань.

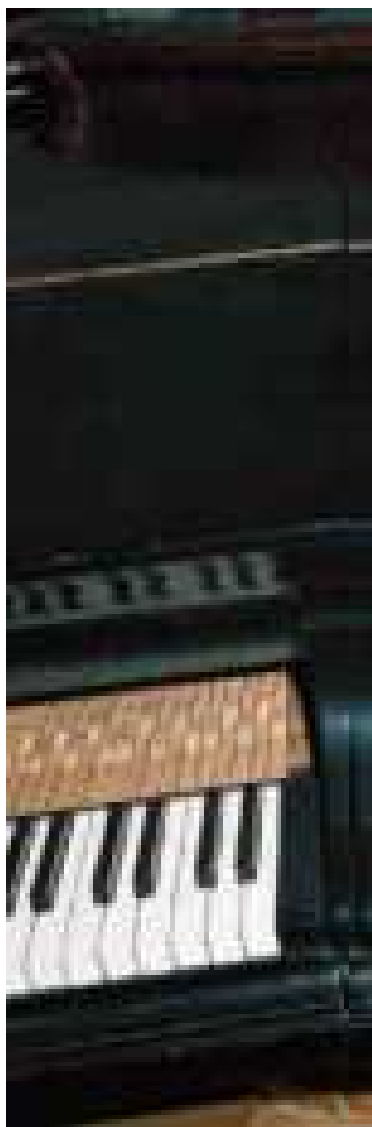
Польські митці справді неперевершені в цій галузі. Ось деякі з них: Марія Стшелецька, Марія Дек, Івона Хмелевська, Пйотр Соха, Давід Риський і Пйотр Карський •

Класична музика

У 20-річному віці піаніст **Рафал Блехач** здобув приголомшливу перемогу на Міжнародному фортепіанному конкурсі імені Фридерика Шопена у 2005 році не лише за перше місце (другу нагороду навіть не присуджували!) і величезну увагу публіки, а й інші спеціальні відзнаки та нагороди. Він наполегливо

працював, записуючи альбоми для лейблу Deutsche Grammophon і виступаючи в концертних залах по всьому світу. У 2014 році здобув престижну премію Gilmore Artist Award. Блехач нині є останнім поляком, який переміг у сповненому емоцій конкурсі Фридерика Шопена •

Марчін Масецький навчився ноктюрнів Шопена на слух, без використання партитури. Цей експеримент дав йому свободу виявлення, яку рідко можна зустріти в академічно правильному світі класичної музики. Його проекти охоплюють широ-

кий спектр стилів, а віртуозне поєднання різних жанрів і свідоме розмивання меж високого мистецтва і розваги стали його фірмовими ознаками.

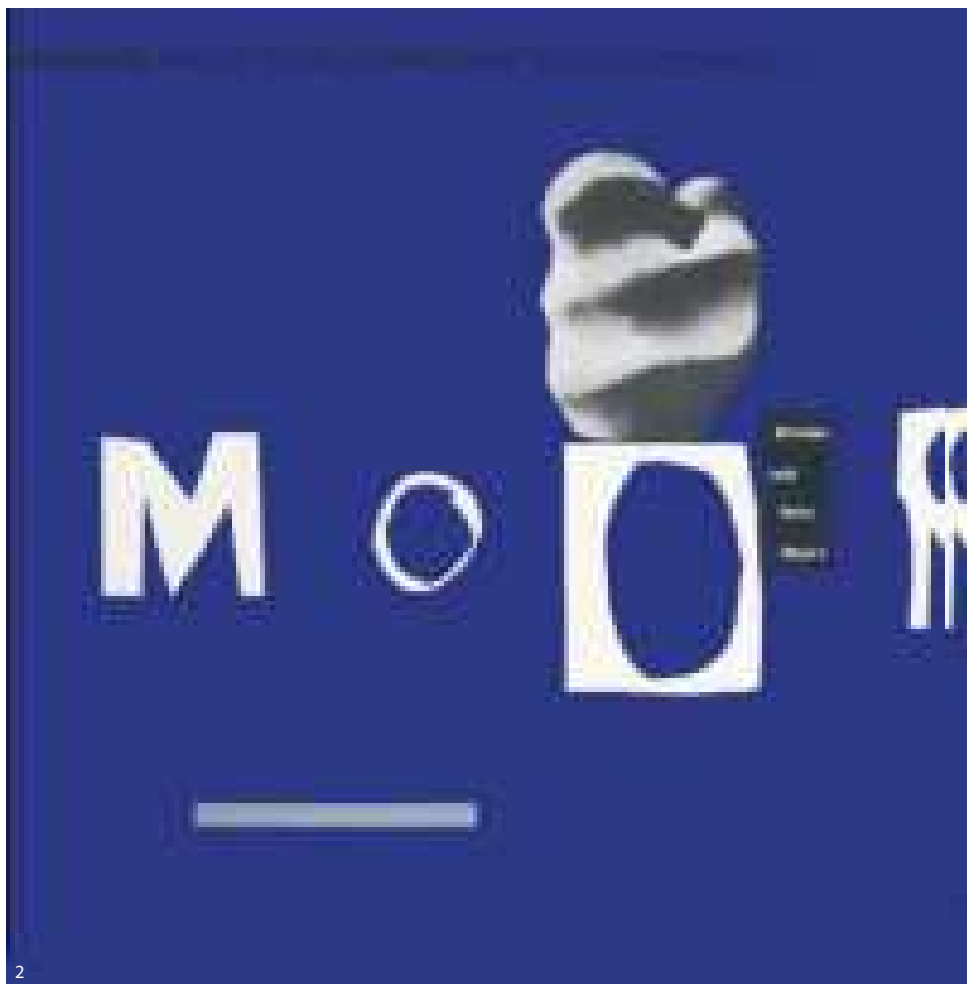
Найновіший проект Масецького — *Voleros y mas*. Це дослідження латиноамери-

канської музики, близької йому з дитинства, проведеного в Колумбії. Він також один із керівників *Jazz Band Młynarski-Masecki* — великого колективу, що займається польським джазом 1920–1930-х років, робить власні аранжування•

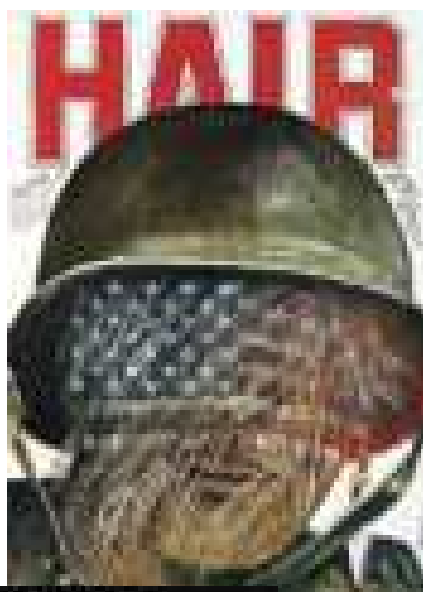
Польська школа плакату

Від 1950-х і до 1980-х років Польська школа плакату поєднувала естетику живопису з лаконічною та простою плакатною метафорою. Ці роботи значно вплинули на міжнародний розвиток графічного дизайну. Вони відомі сильними та яскравими кольорами, характерними для народного мистецтва, у поєднанні з друкованими слоганами, часто написаними вручну,

й популярними символами, що створює лаконічну та винахідливу метафору. До видатних авторів плакатів належали Генрик Томашевський (1), Ян Леніца, Ян Млодоженец (2) та Вальдемар Сьвежи. Нині графіки (Анджей Понговський, 3, Fontarte, 4, Якуб Єзерський, 5), усвідомлюючи цю традицію, йдуть власними шляхами•

2

3

A POSTER
IS
A THEATRICAL
FIELD
OF ACTION

A SIGN
OPER
WITH

R E

4

5

Комікси

На основі культових коміксів **Тадеуша Барановського** «Подорож дракона Диплодока» й «Антресолька професора Нервосолька» з'явився повнометражний анімаційний фільм «Дракон Диплодок», про який рецензенти пишуть, що він «без комплексів може стояти поруч із продукціями таких гігантів індустрії, як Disney та DreamWorks». Фільм зняв Воте́к Вавши́к, автор популярного коміксу «Пан Лампочка», який вийшов англійською мовою у легендарному незалежному видавництві Fantagraphics.

За рік до прем'єри «Дракон Диплодок» уже було продано в понад 100 країн, зокрема у Велику Британію, Іспанію, країни Скандинавії, Бенілюкс, а також у Корею •

5 коміксів польських авторів, які обов'язково варто прочитати

Тетралогія Bardo — Войцех Стефанець і Даніель Одія

Один з найамбітніших коміксових проєктів останніх років. Епічна антиутопія описує світ, у якому вимерла вся рослинність, долю тварин визначено, а люди, уражені безпліддям, скупчилися у велетенських містах і постійно приймають нові психоактивні речовини. Тетралогія (Stolp, Rita, Rege, Bardo) створена завдяки поєднанню талантів Войцеха Стефанця, надзвичайно оригінального художника, та письменника Даніеля Одії. Виражає масштаб і деталізовані малюнки. Книжку видають нідерландською мовою у визначному місцевому видавництві Scratch.

DUM DUM — Лукаш Войцеховський

Один із найбільших успіхів польських авторів коміксів останніх років. Виданий у Франції альбом (польська прем'єра відбулась у 2025 році) був серед кількох десятків номінованих на нагороди престижного фестивалю коміксу в Анг'юлемі. Історія пораненого на фронті Першої світової війни героя, який намагається долати травму через мистецтво і любов, здобула прихильні рецензії та стала підтвердженням художнього успіху поляка на відомому ринку. Войцеховський, архітектор за освітою, створює свої характерні мінімалістичні комікси (раніше вже вийшли *Ville nouvelle* та *Soleil mécanique*) в... AutoCAD, одній з найпопулярніших програм для підготовки, зокрема, архітектурних проєктів.

Маленьке лисеня і великий кабан — Береника Коломицька

Лисеня спокійно жило під яблунею та мріяло про далекі подорожі. Аж одного дня під його деревом з'явився кабан. Спочатку звірі ставилися одне до одного обережно, але невдовзі виявилось, що вони чудова пара. Їхнє спільне життя наповнилось кольорами, пригодами й новими друзями. Перший альбом серії — «Там» — виник як розвиток короткої історії, відзначеної на конкурсі імені Януша Христі для дитячого коміксу, а нині вже з'явився дев'ять томів, ретельно намальованих аквареллю. Береника Коломицька щороку дарує молодим читачам нові пригоди головних героїв, на які чекають не лише в Польщі, а й у Норвегії та США.

Казка в кінці світу — Марчін Подолець

Головна казка — це собака, яка разом зі своєю власницею Вікторією подорожує світом після таємничого апокаліпсису, щоб знайти батьків дівчинки. Восьмитомна серія Марчіна Подольця належить до популярного сьогодині жанру постапокаліпсису, але для дітей! Усі події — зустрічі з дивними істотами, втечі, моменти сумніву — адаптовано до сприйняття молодого читача. Яскраву візуально, сповнену гумору та пригод оповідь про дружбу, відданість і самопожертву було видано у Франції й Іспанії — на одних із найбільших ринків коміксів у Європі.

Achtung Zelig! Друга війна — Кишиштоф Гавронкевич і Крістіан Розенберг

Події цього сюрреалістичного, оніричного коміксу відбуваються в Польщі восени 1939 року, на самому початку Другої світової війни. Зеліг разом із батьком, рятує чись від війни, натрапляє на групу німецьких солдатів, якою керує таємничий персонаж із паранормальними здібностями, якого нацисти найняли для виконання особливої місії. У Польщі альбом уперше вийшов у 2004 році й одразу став класикою, а наступного року з'явилося французьке видання, кольори для якого кольори Гржина Каспжак, колористка багатьох томів культового Thorgal. «Achtung Zelig. Друга війна» увійшов до престижного англomовного видання 1001 Comics You Must Read Before You Die •

Польща — батьківщина всесвітньо відомих традицій перформативного мистецтва, пов'язаних із творчістю двох видатних режисерів експериментального театру: Єжи Гротовського й **Тадеша Кантора** (ліворуч). Кантор був творцем авангардного театру, а також візуальним митцем і теоретиком. Він став піонером хепенінгів і запровадив у Польщі інформалізм, а також специфічні ready-mades, які називав «предметами найнижчого рангу». І сьогодні перформативні мистецтва та хореографія залишаються важливими складовими театрального життя по всій країні.

Перформативні мистецтва

«**Новий театр**», яким керує Кшиштоф Варліковський, художній директор трупі, є одним із провідних сучасних театрів і найвідомішим на міжнародній арені. У 2024 році Варліковський приїхав на фестиваль Festival d'Avignon із виставою Elizabeth Costello, своєю найновішою постановкою, яка здобула захоплені відгуки критиків. Костелло,

головна героїня роману Дж. М. Кутзее, звертається до нашої совісті, порушуючи питання долі тварин, соціальної нерівності, виключення людей літнього віку та людей з інвалідністю, та й не лише їх. Вона з'являлася в п'яти попередніх виставах Варліковського, а тепер посіла центральне місце на сцені «Нового театру» •

«Цезарій іде на війну» Цезарія Томашевського — ще одна вистава режисера, творчість якого варто відстежувати. Хореографія Вацлава Ніжинського для Прелюдії до «Післяполудевого відпочинку фавна» Клода Дебюссі тут зустрічається в чоловічій роздягальні з пісню Станіслава Монюшка. Це поєднання аеробіки та во-

єнної Сьомої симфонії Дмитра Шостаковича зі спогадами про призовну комісію. Вистава, якій аплодували від Нью-Йорка до Мюнхена та Сантьяго-де-Чилі, є частиною циклу «Перед війною / Війна / Після війни» театру Komuna Warszawa — здається, вічної теми, що поглинає відомий нам світ •

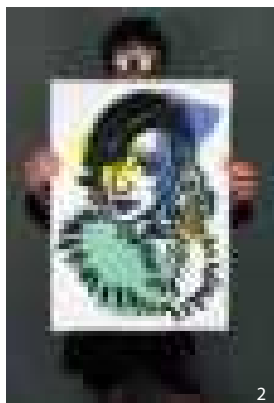
Марта Зюлек називає себе «мисткинею насолоди». Хореографія й перформерка, вона також є йогинею та інструкторкою мови руху, тілесної усвідомленості й усвідомленої сексуальності. Вона закінчила факультет хореографії в амстердамській School for New Dance Development (SNDO). У своїх роботах Зюлек майстерно рухається між вуличною культурою та високим мистецтвом. Вона започаткувала проєкт Warsaw Mermaids, що об'єднує міських корсарів, вільні духи й розбивачів сердець, чий голоси та тілесність проникають у заборонені сфери. (Фото: One Woman Show) •

Візуальне мистецтво

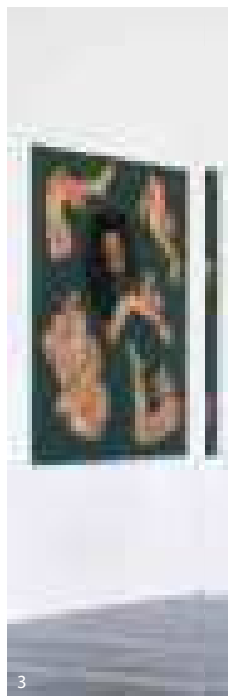
1. Моніка Сосновська

Її цікавлять місця, позначені помилкою, позбавлені функціональності, абсурдні ідеї й абсурдні реалізації. Сосновська досліджує архітектуру з погляду її поразок. Роботи Сосновської — це своєрідні пам'ятки архітектурних утопій, витягнутих із минулого, натхненні психоделічними властивостями архітектури. Головною точкою відліку для Сосновської є досвід післявоєнної модернізації — надто відомий мешканцям Східної Європи краєвид житлових панельок, торгових павільйонів, залізничних вокзалів і торговельних центрів. Вона представляла Польщу на 52-й Венеційській бієнале. Фото: Грати в Парку скульптур на Брудні у Варшаві •

2. Кароль Радзішевський

Понад десять років він послідовно розвиває спадщину спільноти ЛГБТ+, приділяючи особливу увагу митцям із Центральної Європи. Заснований ним Queer Archive Institute (QAI) — одноосібна інституція, що документує творчість митців із країн колишнього соціалістичного блоку, які через геополітичні обставини не мали можливості здобути визнання у суспільній свідомості. Своїми роботами, які демонструють мистецькі інституції по всьому світу, Радзішевський переписує біографії, повертаючи належне місце в історії людям, яких його було позбавлено. Фото: Кароль Радзішевський зі своєю роботою, що зображує Тамару Лемпіцьку •

3. Анета Гжешиковська

Вона поєднує перформанс, фотографію, власноруч зшиті об'єкти, а також конкретні матеріали (тваринні шкіри) й членів родини. Однією з головних тем її творчості є власна ідентичність, із якою вона грається на багатьох рівнях: стираючи власну постать із родинної колекції фотографій («Альбом») або перевтілюючись у Сінді Шерман у класичному циклі Untitled Film Stills. Деякі проекти Гжешиковської — як-от серія ілюзіоністичних портретів неіснуючих осіб («Без назви») — використовують можливості цифрової маніпуляції зображенням. Мотиви, до яких вона нав'язливо повертається у своїх роботах, — це відсутність, невидимість, зникнення, протиставлення тіла й думки небуттю. Фото: Анета Гжешиковська в галереї Raster •

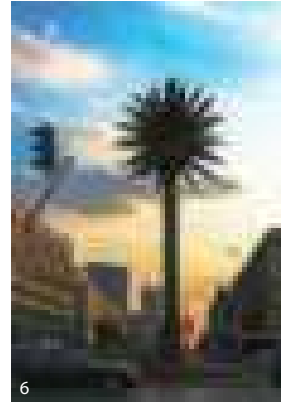
4. Малгожата Міпра-Тас

Часто працюючи у співпраці з іншими жінками, Міпра-Тас зшиває між собою одяг, хустки, скатертини, штори й простирадла, створюючи живі портрети та сцени повсякденного життя. Вона кидає виклик всепроникній стигматизації, пов'язаній з ромською ідентичністю та жіночністю, які протягом століть формували й нав'язували представники більшості. Так Міпра-Тас будує інтимну оповідь навколо ромської культури. Вона була офіційною представницею Польщі на 59-му Венеційському бієнале у 2022 році — першою ромською художницею, яка представляла будь-яку країну •

5. Рафал Мілях

Візуальний митець, фотограф, педагог, член агенції Magnum Photos. Його роботи зосереджено на напрузі між суспільством і структурами влади. Автор протестних книжок і критичних публікацій, присвячених державному контролю. Професор Кіношколи імені Кшиштофа Кесьльовського Сілезького університету в Катовіце, лауреат Премії за авторську книгу на фестивалі Rencontres Photographiques d'Arles і конкурсу World Press Photo, співзасновник колективів Archiwum Protestów Publicznych («Архів публічних протестів») і Sputnik Photos •

6. Йоанна Райковська

Сама вона так каже про свою творчість: «Місто, міський простір — це простір, який має належати людям, у якому кожен може сказати: це моє місце, я можу формувати його як хочу, можу зробити так, щоб він розвивався. Вільний простір для самовиявлення, що поширюється на плинну оповідь ідентичності, простір гри — це бачення міста, в якому я хотіла б жити». Її найвідоміша робота — «Вітання з Алеї Єрусалимських» — 15-метрова штучна пальма, встановлена на варшавських Алеях Єрусалимських — вулиці, назва якої відсилає до єврейської громади Варшави. Її мистецтво з часом стало дедалі більш політично та соціально заангажованим, воно порушує такі теми, як замовчувані історії, релігійні конфлікти й колективні травми •

Архітектура

Локальне не означає банальне

хystudio, дитячий садок № 6
Kido в Александрові-Лодзь-
кому, 2021

Вступ Польщі до Європейського Союзу різко змінив польську архітектуру. Завдяки фінансуванню з фондів ЄС у більшості великих міст з'явилися нові громадські будівлі — здебільшого пов'язані з культурою, а також з освітою і спортом. Ці нові осередки дали багатьом інституціям змогу розкрити свій потенціал, покращили доступ до подій для ширших груп людей, стали важливими орієнтирами в міському просторі, принесли архітектурні нагороди та міжнародне визнання. Але вони зробили ще дещо: змінили наш погляд на архітектуру й показали, як за її допомогою можна підвищувати якість життя та покращувати суспільні взаємини. Це надзвичайно важливе явище, адже сьогодні його плоди ми бачимо вже й у менших польських містечках.

Найяскравішим прикладом тут є діяльність варшавського бюро xystudio, яке очолюють Філіп Домашинський, Дорота Сібіньска та Марта Новосельська. У 2015 році широку відомість здобув їхній проект дитячого садка для дітей працівників місцевого заводу

в місті Острів-Мазовецька (21 000 мешканців). Відтоді ця сама команда спроектувала ще кілька ясел, шкіл і садків — також у малих містах — і надихнула на створення схожих об'єктів в інших регіонах. Діти, які зростають у затишних, зручних, естетичних і дружніх будівлях, безперечно розвинуть більшу чутливість до архітектури. Так само, як і мешканці підваршавського містечка Блоне (3), які завдяки відкритості місцевої влади та проекту Александри Васильковської можуть не лише робити покупки, а й зустрічатися та проводити час на місцевому ринку. Його спроектовано з повагою до природи та так, щоб він служив спільноті не лише в дні торгівлі.

Сквер культурних послуг «Зупинка Освіта» у місті Велень у Великопольщі (2), спроектований Neostudio Architekci, створює простір для 11 000 мешканців містечка, водночас поєднуючи його з історичною забудовою. Сучасну будівлю вкрито ажурним фасадом, що відсилає до традицій архітектури малих міст. Бюро 55Architekci, проектуючи місцевий культурний центр, добувало до історичного будинку на ринковій площі у Старому Сончі нове, сучасне крило — немовби метафорично показуючи, що сучасна культура може спиратися на діалог між традицією та новаторством. Нову якість у промисловому, модерністичному Ястшембі-Здруї запропонували архітектори з бюро SLAS, спроектувавши для Державної музичної школи концертну залу у формі сміливого, виразного сірого моноліту.

Проекти в малих містах частіше створюють відповідно до місцевих потреб, зважаючи на характер довкілля. Вони можуть бути водночас ефектними й сміливими. Як, наприклад, сучасно облаштований Міський парк у Стараховіце, розроблений студією eM4.Pracownia Architektury.Brataniec, яку очолює Марчін Братанець, або з пошаною до старих будівель відреставрований вокзал у Вольштині (проект PL.Architekci). Чутливість до локального характеру й спадщини стає польським експортним продуктом. Доказом цього є успіх проекту перебудови бойні XIX століття в Оставі (Чехія) на сучасну художню галерею Plato, створену командою Роберта Конечного (1) •

Павел Гробельний, пірси на озері в Слупці, Великопольща — лауреат премії DNA Paris Design Award 2024 у категорії ландшафтний дизайн (Landscape Design)

Спорт

Радість від фізичної активності. Поляки прийняли нову хвилю захоплення спортом. Неважливо, про що йдеться: катання на pump track, удосконалення трюків паркуру, скандинавську ходьбу чи катання на ковзанах на футбольному стадіоні — енергійні розваги стали дуже помітним явищем і залучають усі покоління. Різноманітний ландшафт і креативна архітектура забезпечують задоволення й водночас випробування для кожної вікової групи. Запрошуємо всіх!

Скелелазіння

Скелі й вапнякові вершини

Оскільки можливості для гірського скелелазіння в Польщі дещо обмежені південними прикордонними регіонами, країна виразно заявила про свою любов до цього спорту, відкривши найвищу в світі штучну стіну для скелелазіння поблизу Щецина — у 252-метровій трубі на території колишнього промислового комплексу WISKORD. Відомий регіон Краківсько-Ченстоховської височини є нашим улюбленим вапняковим закутком із великим розмаїттям природних маршрутів і чудовим дружнім середовищем. Тут активно розвиваються міські центри скелелазіння, що пропонують повний спектр викликів — завдяки нашим креативним укладачам маршрутів і турботливим засновникам, які формують місцеві скелелазні спільноти •

Участь поляків у спорті

51 % взагалі не займаються
 32 % їзда на велосипеді
 20 % фітнес
 17 % плавання
 11 % командні види спорту
 7 % біг
 6 % зимові види спорту
 5 % шахи та шашки
 3 % тренажерні зали/фітнес
 3 % танці
 3 % теніс, падель, піклбол
 2 % рибальство

Футбол

Grassroots Glory — Слава знизу

Польський футбол, присутній у всій країні, гартується у майже 3000 спортивних комплексах Orlik, які забезпечують якісну спортивну інфраструктуру й футбольні поля — добре доглянуті та доступні для всіх. Разом зі шкільними майданчиками, відкритими після уроків, «Орлики» дають простір для тренувань, змагань і спілкування. Серед місцевих клубів вирізняється AKS Zły (Альтернативний спортивний клуб «Злий»), який у 2019 році здобув нагороду UEFA Grassroots Award як найкращий аматорський клуб у Європі — за демократичне

управління й міжкультурну інтеграцію. Польські футболісти-ампутанти привернули увагу всієї країни, здобувши бронзову медаль на чемпіонаті Європи, й досі надихають людей з інвалідністю отримувати радість від фізичної активності та змагань. Також з'явилася нова хвиля футболу — ентузіаста street, rapna та freestyle захоплюють соціальні мережі й досягають міжнародних успіхів. Прикладом є Агнешка Мніх (на фото нижче), яка у 2024 році здобула свій п'ятий титул чемпіонки світу з freestyle football •

Баскетбол

Від табору до данку

Загальнонаціональне захоплення NBA в Польщі з'явилося після яскравої історії Dream Team у 1992 році. Хоча польські баскетбольні традиції сягають набагато далі, саме тоді почали розвиватися живі спільноти фанів і аматорські ліги. Сьогодні їх чимало в багатьох містах і містечках країни.

Протягом років ми бачили, як легенди NBA, від ЛеБрона Джеймса до Кевіна Дюранта і Стефа Каррі, захоплювалися польськими данкерами, серед яких Рафал Ліпінський і Пйотр Грабовський, багаторазові переможці турнірів FIBA World Tour. Якщо вам близьке поєднання професійного спорту та благодійності, варто відвідати щорічний матч Gortat Team проти команди Війська Польського, організований ветераном NBA Марчіном Гортатом, який також створив найбільший літній баскетбольний табір у Польщі •

Паркур і батутні парки

Акробатичні пригоди

Глобальний пошук таких форм фізичної активності, які були б достатньо привабливими, щоб зацікавити дітей і підлітків, — це справжня боротьба, адже екрани й цифрові медіа дедалі частіше захоплюють їхню увагу та вільний час. Можливою відповіддю на ці складні виклики стали популярні форми природного руху й вільної гри. Гдинська академія паркуру приносить емоції, пов'язані з міською акробатикою, до шкіл Три-міста — у Гданську, Сопоті

та Гдині, — проводячи уроки фізкультури для учнів і вчителів. Батутні парки, зокрема Hangar 646, набули великої популярності: інструктори проводять видовищні каскадерські шоу, пропонуючи водночас прості для початку, але складні для досконалого опанування заняття для дітей, а також незабутні сімейні розваги.

Фото: Фестиваль Otwarta Zabkowska («Відкрита Зомбковська») — літній захід, організований у межах ревіталізації Старої Праги у Варшаві •

Теніс, падель, пікльбол

На Місяць!

Оскільки тенісні змагання мають у Польщі понад столітню традицію, по всій країні можна знайти якісну інфраструктуру. Професійні перемоги наших спортсменів зробили теніс популярнішим, тож корти у великих містах часто потрібно бронювати заздалегідь. Окрім класичного тенісу, дедалі більшої популярності набувають також падель-теніс, відомий як POP теніс, і пікльбол, що відбиває їхнє глобальне поширення на початку 2020-х років •

Водні види спорту

Спокій на воді

Польща безперечно відома своїми широкими піщаними пляжами вздовж 510-кілометрового узбережжя Балтійського моря, але вона також може пишатися понад 7000 озер. Любите вітрильний спорт? Хочете спробувати падлбордінг стоячи? Тоді вирушайте на Мазури, Помор'я чи до Великопольщі, де на вас чекають численні озера. Тут можна насолоджуватися плаванням багатьма з'єднаними між собою водними маршрутами й користуватися зручними пристанями, які мають усе необхідне для яхтсменів. На місці можна побачити й високоякісні дизайнерські проекти — наприклад, круглі пірси на Слупецькому озері авторства Павла Гробельного, відзначені DNA Paris Design Award 2024, або річкову набережну в Миколайках, створену студією KAPS. Любите каякінг? Запрошуємо на сплави, ідеальні для туристичних, шкільних і корпоративних груп. Щоліта Гельський півострів заповнюють поціновувачі водних і вітрових видів спорту — багато хто займається кайтбордінгом і вінгфайлінгом •

Зимові види спорту

Побачимося на ковзанці

Через кліматичні зміни сніг і морози трапляються дедалі рідше, що лише підвищує попит на сімейні катання на санках, лижах (бігове й гірське) і сноуборді. Найпопулярнішою зимовою розвагою залишається катання на ковзанах — у багатьох містах діють сезонні відкриті ковзанки. У Варшаві ковзанка на Національному стадіоні є однією з найбільших у Європі — щороку взимку вона приймає понад пів мільйона відвідувачів. Якщо ви опинитеся біля річки або озера, то можете зустріти групи любителів моржування й навіть приєднатися до зимових запливів — адже бадьорість, яку дарує купання в крижаній воді, останніми роками підкорює дедалі більше прихильників у країні з морозними зимами •

Біг

Поляки в русі

Польща, де щороку проходить 13 марафонів і є сотні місцевих бігових спільнот, пережила справжній бум міського й кросового бігу. Бігунів можна зустріти в будь-якому місті — тут регулярно організовують довготривалі забіги й фестивалі бігу з перешкодами (як-от Runmageddon), більшість із них доступні також для спортсменів з інвалідністю. Фестиваль бігу м'ясника — головна бігова подія, яка щороку відбувається в мальовничих Бещадах: дистанції можуть бути й короткими, й надскладними, рівня ультрамарафону. Пробіг також має патріотичне значення — змагання організовують до Дня Незалежності та інших національних свят. Помітною тенденцією серед старшого покоління є скандинавська ходьба, адже зелені міські зони та їхні околиці пропонують безліч маршрутів для прогулянок і спілкування •

Велоспорт

Від шосейних трас до акробатичних трюків

Їзда велосипедом — найпопулярніша регулярна фізична активність по всій країні. Велосипеди й електровелосипеди, спроектовані та виготовлені в Польщі, користуються великим попитом на експорт. Окрім стандартної міської велосипедної інфраструктури, завдяки інвестиційній програмі триває

розбудова й довгих велосипедних маршрутів. І вже діють кілька ділянок. **Балтійський велосипедний шлях** і Шлях Східної Європи (іноді його з любов'ю називають Best of the East) є частиною великої мережі EuroVelo та забезпечують своїм подорожнім незабутні пригоди. Центри лижного спорту — бігового й гірського — постійно розвиваються, зокрема в Бельсько-Бялій на гірському півдні та у Сребрній-Гурі. Польська індустрія pump-track світового рівня забезпечує найкращі траси в усій Польщі та інших єв-

ропейських країнах — зокрема завдяки компаніям Veloprojekt і BT Projekt. Щоб відчувати приплив адреналіну, гляньте на братів Годзек — відчайдухів, чиї творчість і легендарні навички втілюються у смертельно небезпечних акробатичних трюках і дивують глядачів у всьому світі. Шосейна велогонка Tour de Pologne — одна з найпрестижніших спортивних подій Польщі, якій уже 96 років. Додатково від 2010 року відбувається Tour de Pologne Amatorów — змагання, призначене для аматорів велоспорту •

Роликовий спорт

На роликах — усю ніч

Катання на роликах надзвичайно популярне в Польщі. У дея-

ких містах, поряд із численними звичайними рекреаційними маршрутами, відбуваються заходи Night Skating. У цей час ролери захоплюють головні вулиці й катаються центром міста групами — іноді до 5000 осіб. World Skate Poland змінила ландшафт місцевої культури роликового спорту й навчання. Новинка, що вже

стала звичною, — індивідуальні тренування з сертифікованим інструктором. Улітку сотні дітей віком від 7 до 18 років подорожують до Пшисухи у Мазовецькому воєводстві, щоб провести канікули в місці з промовистою назвою **Woodcamp** — єдиному в Європі кемпінгу біля озера з трьома скейтпарками для ролерів і любителів самокатів •

Фітнес

Фітнес усередині й зовні

Від 2010 року Польща пережила стрімкий розвиток галузі фітнесу. Тут цей ринок зростав найшвидше в Європі. Відомі тренери успішно перетворили свої фірми на локальні фітнес-імперії — серед найпопулярніших, наприклад, Ева Ходаковська, Анна Левандовська та WK DZIK. Мережі тренажерних залів розрослися в більшості міст, у Польщі відбувається найбільша регіональна виставка фітнесу — FIWE. Калістеніка й акробатика здобули популярність також у 2010-

му, а вуличні спортзали стали справжнім трендом. Відвідаючи Варшаву, ви можете раптом опинитися в легендарному спортзалі на Свєнтокшиському мості — ідеальному місці для зустрічей, тренувань або спостереження за найкращими місцевими й приїжджими спортсменами, які випробовують свої межі перед нескінченним потоком перехожих •

Поляки на Олімпійських іграх

1924 Париж (22)

② ③

1928 Амстердам (21)

① ② ③ ③ ③

1932 Лос-Анджелес (14)

① ① ② ③ ③ ③ ③

1936 Берлін (22)

② ② ② ③ ③ ③

1948 Лондон (34) ③

1952 Гельсінкі (20) ① ② ② ③

1956 ❄ Кортіна-д'Ампеццо (12)

③

1956 Мельбурн (17)

① ② ② ② ③ ③ ③ ③

1960 Рим (9)

① ① ① ② ② ② ② ② ③

③ ③ ③ ③ ③ ③ ③ ③ ③

1960 ❄ Скво-Веллі (11)

② ③

1964 Токіо (7)

① ① ① ① ① ① ② ② ② ② ②

② ③ ③ ③ ③ ③ ③ ③ ③ ③

1968 Мехіко (11)

① ① ① ① ② ② ③ ③ ③ ③

③ ③ ③ ③ ③ ③ ③

1972 ❄ Саппоро (13)

①

1972 Мюнхен (7)

① ① ① ① ① ① ② ② ② ② ②

③ ③ ③ ③ ③ ③ ③ ③

1976 Монреаль (6)

① ① ① ① ① ① ② ② ② ② ② ②

③ ③ ③ ③ ③ ③ ③ ③ ③ ③ ③ ③

1980 Москва (10)

① ① ① ② ② ② ② ② ② ② ② ②

② ② ③ ③ ③ ③ ③ ③ ③ ③ ③ ③

③ ③ ③ ③ ③

1988 Сеул (20)

① ① ② ② ② ② ② ③ ③ ③ ③

③ ③ ③ ③ ③

1992 Барселона (19)

① ① ① ② ② ② ② ② ② ③ ③

③ ③ ③ ③ ③ ③ ③

1996 Атланта (11)

① ① ① ① ① ① ② ② ② ② ②

③ ③ ③ ③ ③

2000 Сідней (14)

① ① ① ① ① ① ② ② ② ② ②

③ ③ ③

2002 ❄ Солт-Лейк-Сіті (21)

② ③

2004 Афіни (23)

① ① ① ② ② ③ ③ ③ ③ ③

2006 ❄ Турин (20)

② ③

2008 Пекін (20)

① ① ① ② ② ② ② ② ② ③

2010 ❄ Ванкувер (15)

① ② ② ② ③

2012 Лондон (30)

① ① ② ② ③ ③ ③ ③ ③ ③

2014 ❄ Сочі (11)

① ① ① ① ② ③

2016 Ріо-де-Жанейро (33)

① ① ② ② ② ③ ③ ③ ③ ③ ③

2018 ❄ Пхьончхан (20)

① ③

2020 (2021) Токіо (17)

① ① ① ① ② ② ② ② ②

③ ③ ③ ③ ③

2022 ❄ Пекін (27)

③

2024 Париж (42)

① ② ② ② ② ③ ③ ③ ③ ③

Позначки:

❄ Зимові Олімпійські ігри

① Золота медаль

② Срібна медаль

③ Бронзова медаль

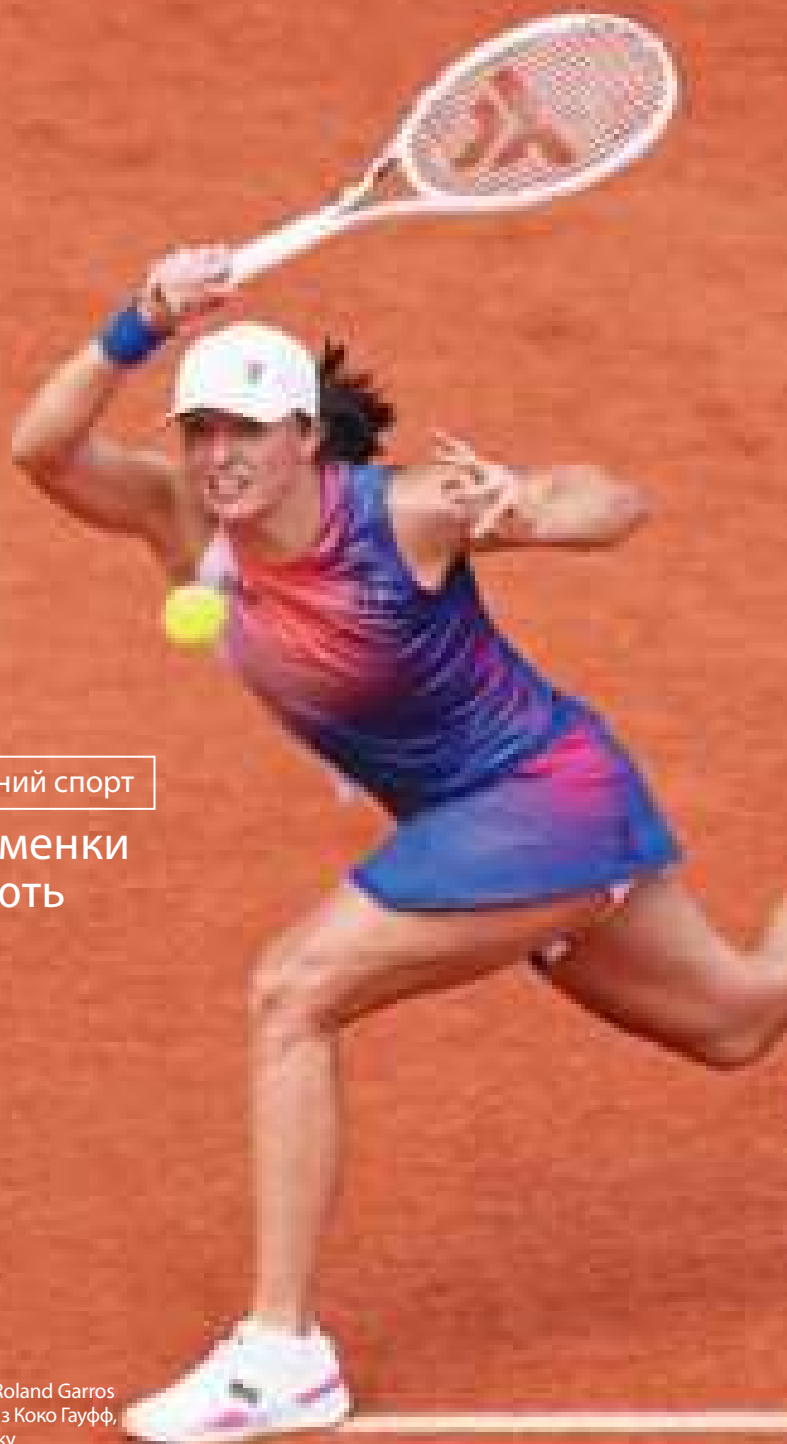
(X) Тип медалей

Александра Мірослав на Олімпійських іграх 2024 року в Парижі виграла золоту медаль у швидкісному скелелазінні

Професійний спорт

Спортсменки лідирують

Іга Свйонтек на Roland Garros
під час півфіналу з Коко Гауфф,
червень 2024 року

«Ти прокинулася не для того, щоб бути звичайною». Це одне зі спортивних гасел Іги Свьонтек — польської тенісистки, яка з кожним роком встановлює нові рекорди й перетворюється на справжній національний скарб Польщі.

Іга Свьонтек народилася 2001 року в Рашині поблизу Варшави. У свої 23 роки вона вже п'ятиразова переможниця турнірів Великого шолому, бронзова призерка Олімпійських ігор у Парижі та одна з найдовше актуальних лідерок рейтингу WTA в історії тенісу (на час написання цього тексту — 118 тижнів).

Побиваючи спортивні рекорди, Іга Свьонтек водночас долає нові бар'єри популярності. І хоча вона ще не має права балотуватися на посаду президента Республіки Польща (висувати кандидатуру можна лише з 35 років), проте, безперечно, вибори виграла б. Активно залучена до численних соціальних ініціатив, Іга стала також символом просування теми психічного здоров'я, оскільки підтримує багато неурядових організацій та акцій для підвищення обізнаності в цій сфері.

Сьогодні польський спорт залишається сильним на міжнародній арені завдяки успіхам польських легкоатлеток. Серед них — Александра Мірослав, відома як «польська Спайдервумен», світова рекордсменка зі швидкісного скелелазіння та золота медалістка Олімпійських ігор у Парижі.

Спортивне скелелазіння — відносно молода дисципліна, яка вперше з'явилася в програмі Олімпійських ігор у 2020 році в Токіо. Суть змагання полягає в «збігу» на 15-метрову стіну на найшвидший час — видовищний і надзвичайно динамічний формат. Під час Олімпійських ігор у Парижі 2024 року Александра Мірослав побила

власний світовий рекорд, досягнувши вершини лише за 6,06 секунди.

Успіхи польських професійних спортсменів завжди надихали звичайних громадян. В останні роки кількість людей, які регулярно займаються спортом, помітно зросла. 74 % поляків заявляють, що систематично провадять активний спосіб життя. Найпопулярнішим видом спорту вже багато років залишається велоспорт. Однією з постатей, що значно вплинула на його популярність, є Катажина Невядома — перша полька, яка виграла Tour de France Femmes у 2024-му. Вона вже багато років є однією з провідних постатей світового велоспорту. Раніше Катажина здобувала медалі чемпіонатів світу, Європи та Польщі. Її перемога в Tour de France 2024 стала результатом надзвичайно напруженої боротьби, особливо на фінальному етапі

Сьогодні польський спорт зберігає свою силу на міжнародній арені завдяки досягненням жінок-спортсменок.

з фінішем на Альп д'Юез, де вона зуміла зберегти жовту майку лідерки.

Польща має давні легкоатлетичні традиції. Однією з перших зірок була Галіна Конопачька (на фото нижче) — перша польська олімпійська чемпіонка. Вона здобула своє золото в метанні диска на Олімпійських іграх 1928 року в Амстердамі, проклавши шлях майбутнім зіркам польської легкої атлетики.

Серед сучасних зірок варто відзначити спринтерок: Ева Свобода — золота медалістка в бігу на 100 метрів на чемпіонаті Європи в Римі 2024 року, Наталія Качмарек — чемпіонка Європи 2018 року в бігу на 400 метрів, Пія Сквишовська — золота медалістка в бігу на 100 метрів з бар'єрами на чемпіонаті Європи в Мюнхені 2022 року. Зіркою польської легкої атлетики також є Аніта Влодарчик — триразова олімпійська чемпіонка й чотириразова чемпіонка світу з метання молота — найтитолованіша спортсменка світу в історії цього виду спорту.

Серед видатних легкоатлетів Польщі треба згадати також Томаша Маєвського, дворазового олімпійського чемпіона зі штовхання ядра; Павла Файдека, чотириразового чемпіона світу з метання молота; Войцеха Новіцького, олімпійського чемпіона й чемпіона Європи в тій самій дисципліні. У бігових дисциплінах відзначився Марчін Левандовський — призер чемпіонатів Європи та світу на середніх дистанціях, а також Пйотр Лісек — один з найкращих польських стрибунів із жердиною, багаторазовий призер чемпіонатів світу та Європи. У 2024 році Бартош Змарзлік уперше став чемпіоном світу з мотоспідвею.

Серед інших міжнародних спортивних зірок із Польщі варто згадати Яна-Кшиштофа Дуду — шахіста, який здобув звання гросмейстера у 2013-му, коли йому було лише 13 років. Відтоді Дуда залишається найвищим за рейтингом польським

шахістом у світовій класифікації FIDE і стабільно належить до світової шахової еліти. У 2021 році він здобув Кубок світу FIDE, здолавши у півфіналі самого Магнуса Карлсена, а у фіналі — Сергея Карякіна. Це був історичний момент — Дуда став першим поляком, який здобув цей престижний титул.

Хоча польський професійний спорт здебільшого представлений індивідуальними спортсменами, Польща також досягає великих успіхів у командних видах спорту. Чоловіча збірна Польщі з волейболу здобула золото на чемпіонаті світу 2018 року та срібло у 2022-му. Вінцем цих успіхів стала срібна олімпійська медаль у Парижі, що підтвердило істину: волейбол — король командних видів спорту в країні над Віслою.

Одним із найкращих досягнень польських клубних команд у гандболі стала перемога клубу Vive Tauron Kielce у Лізі чемпіонів у 2016 році — вперше в історії польська команда здобула цей почесний титул.

У Польщі багато чудових спортивних арен, які в останні роки приймали міжнародні змагання. Національний стадіон у Варшаві, розрахований на 58 500 місць — одне з найважливіших спортивних об'єктів країни: тут відбувалися матчі Євро-2012 та фінал Ліги Європи УЄФА 2015 року. Tauron Arena у Кракові приймала чемпіонат світу з волейболу серед чоловіків у 2014-му; Ergo Arena, розташована на межі Гданська та Сопота, регулярно проводить міжнародні турніри з волейболу та баскетболу. Поміж інших важливих арен — Spodek у Катовіце та Сілезький стадіон у Хожуві, відомий як «Відьомський казан». Нещодавно він приймав престижні легкоатлетичні змагання Діамантової ліги, TAURON Speedway Euro Championship, Silesia Marathon, а також інші події, що приваблюють вболівальників спорту з усього світу.

1

1. Катажина Нєвядома перед стартом сьомого етапу Tour de France Femmes, серпень 2024 року

2. Польські волейболісти у півфіналі, в якому вони перемогли збірну США, під час Олімпійських ігор 2024 року в Парижі

2

Іжа

У Польщі все найкраще відбувається за столом. Саме там ми проводимо важливі сімейні моменти, святкуємо свята, радіємо часу з друзями й зустрічаємо незнайомців, з якими незабаром подружимося. Замість просто спілкуватися, ми зустрічаємося з людьми «на каву», забігаємо на обід і ділимося стравами — як способом виявлення турботи, дружби й гостинності. Останнє — це те, чим Польща славиться в усьому світі.

Для нас ідеї сезонності й локальності — не просто порожні гасла; це принципи, яких дотримувалися наші дідусі й бабусі у своїх кухнях і які їхні сучасні шеф-кухарі й досі шанують. Унікальне географічне розташування Польщі дає змогу насолоджуватися зміною пір року, і кожна з них приносить свої характерні продукти. Весна — час перших зелених листків, пікантного ревеню, який ми додаємо до смачних пирогів на підвечірок, хрумкої редиски й ніжної спаржі з делікатним горіховим присмаком. Літо приносить буяння солодких фруктів — від полуниці й малини до диких чорниць, що фарбують губи у фіолетовий колір,

слив і персиків, які залишають блискучий сік на пальцях. Кожне закінчення літа підсолджують помідори, що досягають під серпневим сонцем, а золоту осінь ми святкуємо хрумкими яблуками, соковитими грушами й лісовими грибами. Зима, коли свіжих продуктів бракує, дала початок безлічі традиційних технік консервування, які сьогодні, осучаснені й переосмислені завдяки творчому підходу, збагачують смаки польської кухні. Це ароматне копчення риби, м'яса й овечих сирів, маринування у фруктових оцтах і ферментація, що продовжує використання цінних літніх та осінніх овочів і фруктів.

Різнманітні ландшафти Польщі — луки, пагорби й гори — є домівкою для унікальних екосистем із власною флорою та фауною, що забезпечують багатство продуктів для наших кухонь. Озера дарують прісноводну рибу, ліси — ягоди, гриби й дичину, пагорби — сади й нині також виноградники, а гори традиційно є місцем випасу овець.

Польська кухня — це також свято культурного розмаїття, на яке вплинули смаки й традиції народів, що прибували сюди з різних куточків світу. Розташована в серці Європи, Польща завжди була на перехресті шляхів — горда й віддана власним смакам, але водночас відкрита й охоча до нових вражень. Сьогодні ми тепло згадуємо мамин бульйон чи малинове варення дідусів і любимо ділитися нашою кухнею з гостями з інших країн, також охоче пробуємо нове й пізнаємо світ. Ми шануємо традицію, проте не боїмось експериментувати та впроваджувати інновації.

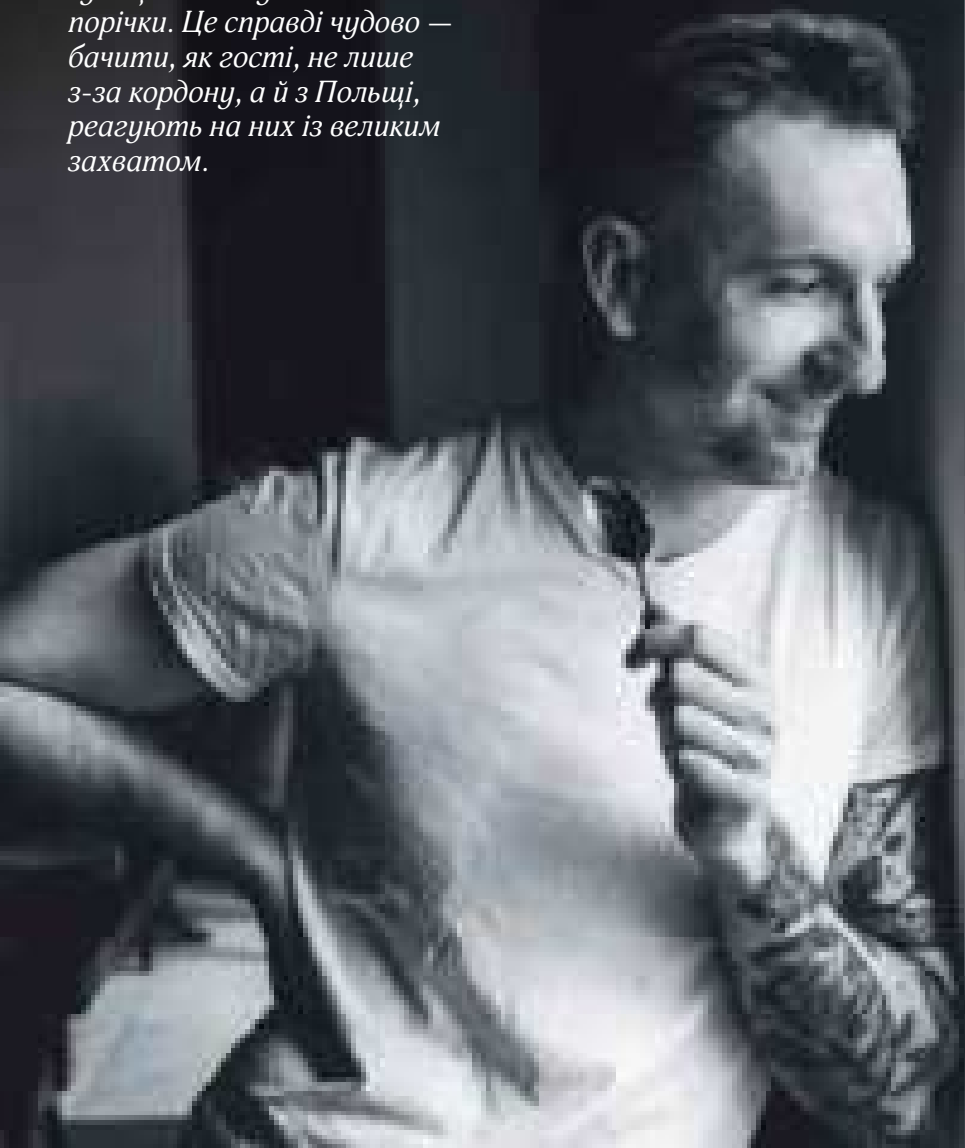
Таке ставлення уособлюють сучасні шеф-кухарі, які надихаються традиційними рецептами й методами, переосмислюючи їх для смаків сьогодення. А також новаторські виробники харчів — кондитери, що поєднують класичні французькі техніки з фруктами, які на смак ніби щойно з бабусиною саду; пивовари, які застосовують маловідходні методи, щоб використати залишки ферментації; виробники рослинних продуктів, які пропонують альтернативи продуктам молочним, звичним для Польщі; а також амбітні винороби — піонери цієї молодшої галузі.

Польська кухня має багато облич — це бенкети в ресторанах із зірками Michelin, традиція недорогих «молочних барів», а також пікніки в парку чи піріг із фруктами, взятий у дорогу. Польська кухня — для всіх, і кожен є бажаним гостем за нашим столом. Ласкаво просимо •

Щотижневий обід у полі
на екологічній фермі Людвіка
Майлерта, Бялоленка, Вар-
шава

Я родом із Польщі — і саме так я готую. У своєму ресторані люблю використовувати повсякденні інгредієнти, зокрема й трохи призабуті. Ми часто захоплюємось екзотичними новинками, але маємо й власні продукти з неповторним смаком — агрус, суниця та мої улюблені білі порічки. Це справді чудово — бачити, як гості, не лише з-за кордону, а й з Польщі, реагують на них із великим захватом.

Пшемек Кліма,

Шеф-кухар і ресторатор

Народжений у Кракові, Пшемек Кліма залишив рідне місто, щоб здобути досвід у найпрестижніших польських, а згодом і міжнародних ресторанах. У 2019 році він вирішив повернутися до Кракова, щоб очолити кухню ресторану *Bottiglieria1881*, який у 2023 році став першим у Польщі закладом, відзначеним двома зірками Michelin. У своїй кухні Пшемек представляє все найкраще, що має його рідна Малополюща — сезонні овочі, гриби, лісові ягоди, дичину й прісноводну рибу. Він любить надихатися традиційними рецептами, але пропускає їх крізь власну естетику та смак. У своїй кулінарії дотримується принципу «менше — означає більше», даючи інгредієнтам змогу оповісти власну історію на тарілці та захопити гостей природним, автентичним смаком •

Вареники

Вареники (*pierogi*) — одна з найвідоміших польських страв. Проте насправді за цією назвою ховається ціла родина різноманітних смаколиків. Найчастіше це «пакунки» з тіста у формі півмісяця з начинкою всередині — начинка може бути із вареної картоплі та сиру, підсмаженої квашеної капуста з лісовими грибами або м'яса. Літнім делікатесом є фруктові пироги — з дикими чорницями чи вишнями, політі розтопленим маслом або вершками та присмачені дрібною цукру.

Схожу форму до пирогів мають *uszka* — маленькі варенички з грибною начинкою, які в Польщі подають на Різдво до пісного

борщу з червоного буряка. Говорячи про вареники, не можна не згадати їхніх «родичів»: *kopytka* (картопляні галушки у формі ромбів), *szare kluski* з сирі картоплі (родзинка Великопольщі), *kluski śląskie* (круглі галушки з тіста з вареної картоплі, схожі за формою на донати), *ryzy* — круглі галушки з картопляного тіста, начинені м'ясом або грибами, і нарешті *knedle* — круглі галушки з сирного тіста, всередині яких заховано сливи або абрикос •

Яблука

Польща — країна яблук.

І не лише тому, що ми є найбільшими виробниками цих фруктів у Європі, а й тому, що ми їх... просто обожаємо! Якщо ви завітаєте на ринок чи до овочевої крамниці в сезон, то побачите яблука не кількох, а десятків різних сортів! У кожного є свій яблучний фаворит: м'які й солодкі лобо, соковиті ліголі, хрумкі кортлан-а також яблука старих сортів, які не залежать від моди й досі мають своїх відданих прихильників — паперівки раннього літа, кокси чи, нарешті, сірі ренети. Останні, завдяки своєму винно-солодкому смаку, активно використовують для яблучних пирогів і шарлоток.

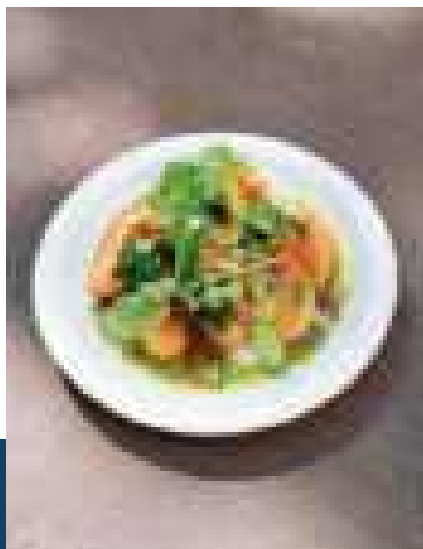
Під час перебування в Польщі варто спробувати місцеві сидри, особливо виготовлені малими сидроварнями, які використовують старі, менш поширені сорти яблук •

Гусятина

У минулому вона займала важливе місце в польській кухні, а сьогодні, завдяки зусиллям організації Slow Food Polska та ентузіастів кулінарії, після років забуття знову повернулася на польські столи. Гусятина — сезонний продукт, традиційно пов'язаний з періодом пізньої осені й зими. Звичай подавати гусятину 11 листопада, у день святого Мартина, походить від легенди, за якою саме ці білопері птахи врятували святого від смерті. Нині страва з гусятини стала традиційною до Дня Незалежності Польщі, і до неї часто подають польські вина. Польська гусятина добре відома гурманам за кордоном: вона славиться високою якістю та чудовим смаком. Восени гусятина панує і в меню польських ресторанів — її подають із сезонними фруктами, квашеною капустою чи соусами на основі лісових ягід. Справжнім делікатесом є *pólgesek* — витримана в'ялена ковбаса з гусячої грудинки темно-коричневого кольору з насиченим смаком умам — чудова закуска •

На польську кухню вплинуло багато різних традицій, які з часом суттєво її змінили. Спільним знаменником багатьох її форм є пиріг. Для мене польська кухня тримається на пирозі, — каже Клаудія Ґурак.

Моніка Мазурек і Клаудія Ґурак

менеджерка й шеф-кухарка,
рестораторки

У 2020 році Моніка та Клаудія запустили Peaches Gastro Girls й відразу підкорили серця поціновувачів їжі, до того ж не лише у Варшаві, де розташовано їхні два ресторани: Peaches i Liczi («Лічі»). Peaches — це справжній фестиваль рослинної кухні, унікальної, смачної й дивовижної у своїх поєднаннях. Сезонні польські овочі й фрукти з локальних господарств збагачують аргентинськими сальсами, японським місо, балканським соусом лютениця чи корейським чилі. Peaches — це синонім кухні, що вібрує ароматами й кольорами, надиhaє і відкриває нові смаки, святкуючи багатство польських продуктів. Обов'язково варто спробувати! •

Мед

Мед — це справжнє рідке золото. У час, коли цукор ще не потрапив до Європи, саме мед робив страви солодшими. Його використовували у випічці, десертах, а також у солоних стравах. Він був основою для приготування питного меду — ферментованого напою з невисоким вмістом алкоголю. Польські меди такі самі особливі, як і природа нашої країни та квіти, з яких бджоли збирають нектар. Від ніжного, майже прозорого

акацієвого меду — до кремового, «молочного» ріпакового, який можна намазати на хліб, мов масло, і до липового, вересового та насиченого на смак, майже гіркуватого гречаного меду темно-бурштинового кольору. Дедалі частіше пасіки можна зустріти не лише в селах, а й у містах. Як показали дослідження, міський мед цілком придатний до споживання, а завдяки особливостям міської флори має цікаві й унікальні смакові ноти. Бджоли — це важливі «запилювачі», тому їхня присутність у місті позитивно впливає на міську природу та підтримує її біорізноманіття.

Міхал Коркош,

автор, творець «Розкішного»

Якщо є хтось, хто надихнув молодих (і не лише молодих) поляків готувати, то це саме Міхал Коркош «Розкішний». Через свої книжки, блог і пости в інстаграмі цей шеф-кухар популяризує польські смаки серед міжнародної аудиторії, заохочуючи готувати вареники, млинці чи сирники в його інтерпретації — страви, які миттю стають вірусними хітами. Водночас він показує своїм польським глядачам, як звичні домашні страви можна «приправити» менш відомими інгредієнтами або спеціями, додаючи їм енергії й розмаїття у щоденному приготуванні •

Для мене польська кухня — це наша ідентичність, виявлена через те, що лежить на наших тарілках. Для кожного вона трохи інша. Дехто з нас має сентимент до ностальгійних смаків із бабусиної кухні — таких, як лінівці вареники чи томатний суп з локиною, — але це також те, що оточує нас сьогодні. Мені подобається думати про польську кухню як про живу істоту, яка дихає, постійно еволюціонує й пристосовується до часу, в якому ми живемо. Тому вареники з печеною селерою та кропивою олією чи паста з карамелізованою червоною цибулею й копченим сиром для мене — це теж польська кухня, лише в новому виконанні.

Гриби

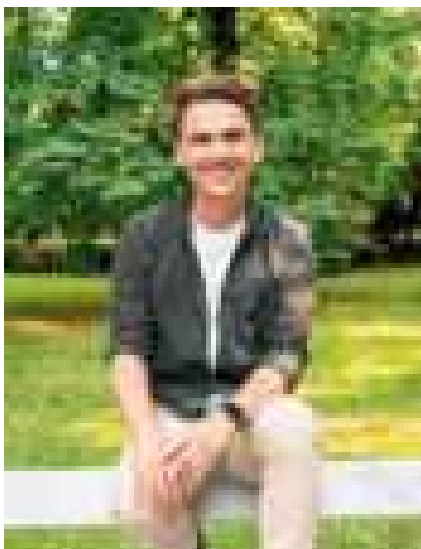
Цілу чверть території Польщі займають ліси, а дикорослі їстівні рослини, ягоди й гриби, що там ростуть, є невіддільною частиною нашої традиційної комори. За підрахунками, у Польщі росте близько 1400 видів їстівних грибів (увага! у лісах трапляються також неїстівні й отруйні гриби, але, на щастя, вони становлять меншість — близько 200–250 видів). Хочемо розповісти вам про кілька лісових грибів, які особливо варто спробувати.

Найсмачнішим вважається «король грибів» — білий гриб, або боровик (*Boletus edulis* Bull.), із товстою, міцною ніжкою та темно-коричневим капелюшком. Він має виразний горіховий аромат, за який його цінують гурмани. Там, де ростуть білі гриби, зазвичай трапляються й підберезники (*Imleria badia*) з ясно-коричневими капелюшками. Свіжі білі гриби та підберезники чудово годяться для смаження на вершковому маслі з травами, а також для соусів чи начинок.

Важливу роль у польській кухні гриби відіграють і в сушеному вигляді — раніше, коли не було морозильників і супермаркетів, саме так їх і зберігали, щоб використувати в зимові місяці, коли свіжі продукти були недоступними. Сьогодні характерний смак сушених грибів — невіддільна частина традиційних різдвяних страв, як-от начинка для вушок (маленьких вареників, які подають у борщі), вареників з капустою та грибами чи паштетиків.

Початок грибного сезону зазвичай позначають лисички справжні (*Cantharellus cibarius*) — золотаві, тендітні на вигляд гриби, найсмачніші, якщо їх обсмажити на маслі, подати з яєчною або приготувати у вершковому соусі. Багато шанувальників мають також рижики (*Lactarius deliciosus*) — невеликі гриби рожево-помаранчевого кольору з унікальним смаком, який дехто порівнює зі смаком... курятини! Рижики є важливою частиною кухні гірських регіонів Польщі — традиційно їх смажать на сухій пательні або з невеликою кількістю масла, щоб повністю розкрити смак •

Пйотр Цемни,

фахівець із диких рослин, автор,
творець проєкту «Schwasty od
Kuchni» («Бур'яни на кухні»)

Працюючи в елітних ресторанах, Пйотр Цемни відкрив для себе багатство диких їстівних рослин, що ростуть просто під нашими ногами — а часом і над нашими головами. Як шеф-кухар і кулінарний автор, він поєднує ресторанный досвід із ботанічними знаннями, щоб показати, як дикорослі їстівні трави й плоди можна використовувати в домашній кухні.

Желе з горобини, напій з бузини, сливи, приготовані як оливки, — це лише кілька прикладів цікавих речей, які можуть з'явитися на нашому столі. Своїми рецептами Пйотр ділиться у кулінарних книжках, на майстер-класах і в інстаграмі, де ознайомлює з різноманіттям і ароматами польської флори •

Для більшості людей польська кухня — це картопля, капуста й відбивна зі свинини. Але на мій погляд, польська кухня — насамперед регіональна. Попри хибне переконання, що йдеться лише про м'ясо й ситні страви, є багато вегетаріанських рецептів, які можуть розширити наші уявлення. Це чудова суміш культури й традицій, збагачена дикими травами та всім, що ми можемо взяти з природи. Це сезонне приготування, квашення й консервація. Неймовірне поле для кулінарних експериментів — навіть у сучасному світі завжди є місце для краплі традиції.

Сири

Нехай Польща, можливо, не так відома своїми сирами, як Італія чи Франція, проте вона теж має чим похвалитися у цій сфері. Один із сирів, який обов'язково варто спробувати, — *twarog*, м'який сир, зазвичай виготовлений з коров'ячого молока. Це популярний герой польських сніданків — його подають зі свіжою цибулькою, зеленою цибулею чи редискою або їдять у солодкому варіанті з медом чи джемом. М'який сир також широко використовують у приготуванні інших страв — він є одним з основних інгредієнтів популярних «руських» вареників, лівених вареників, а також, звісно, *serników*, сирників — одного з найулюбленіших польських десертів. Регіональним делікатесом Підляшшя є корицінський сир — твердий сир з коров'ячого молока, який часто приправляють травами, гострою чорнушкою або пажитником. Він має ніжний, горіховий присмак. Один з найвідоміших польських сирів — *osypek*, осципек — копчений, твердий сир, формою подібний до веретена й виготовлений з овечого молока. Це традиційний делікатес Подгаля й польських Татр. Варто

знати, що саме осципек став першим польським продуктом, включеним до Арки смаку — списку унікальних місцевих продуктів харчування, створеного міжнародною організацією Slow Food. А в 2008 році, після подгальської *bryndzy*, бринзи, осципек отримав сертифікат ЄС із Захищеною Назвою Походження (PDO). Ще два характерні для польських Татр сири — це *bundz*, бундз — молодий, злегка солодкуватий сир з овечого молока, та *bryndza*, бринза — виготовлена з подрібненого й витриманого бундзу, вона має виразний, гоструватий смак. Останніми роками в Польщі спостерігається активний розвиток малих ремісничих сироварень, власники яких експериментують із новими смаками й видами сирів — від свіжих до витриманих і пліснявих, виготовлених з коров'ячого, козячого чи овечого молока. Подорожуючи Польщею або відвідуючи ресторани, на них варто звернути увагу.

Польща є одним із провідних виробників молока в Європі. Молочні продукти, наприклад, кефір і йогурт, експортують звідси до всіх куточків світу •

Беата Снеховська,

шеф-кухарка, рестораторка,
письменниця

У своїй першій авторській ресторації **Młoda Polska** («Молода Польща») Беата Снеховська показує, що традиційна польська кухня може бути сучасною і стильною. Вона подає шніцелі розміром із тарілку зі свіжим салатом із кропом, вершковим соусом і анчоусами; вареники з ніжною начинкою з кремового сиру від Wańszyćkówki — виробника екологічних продуктів; а також насичений борщ із найніжнішим, масляним картопляним пюре, що тоне в роті. Усе — як у бабусі, але, здається, навіть трошки краще. У своєму другому ресторані, **Baba**, вона по-своєму вшановує польські продукти: сезонні овочі з ферми друзів, фрукти від місцевих постачальників, ремісничі десерти й м'ясо високої якості для унікальних гастрономічних композицій. Беата працює не лише в ресторані, а й поза ним. У своєму циклі

в інстаграми Chodź zrobimy («Ходімо зробимо») вона показує, що приготування домашніх страв — це зовсім неважко, а завдяки кільком шеф-лайфхакам навіть найпростіші страви можуть стати справді особливими. Тож нумо їсти! •

Польська кухня для мене — насамперед сповнена емоцій, свідомо базована лише на продуктах, підібраних відповідно до кожної пори року. Йдеться не тільки про саму страву, а про в широкому розумінні мистецтво столу, щедрість і щирість. Я ціную чіткі, гармонійні композиції та завжди дотримуюся простоти у виявленні, навіть якщо вона вимагає довгих і копітких приготувань.

Моніка Валецька, пекарка, фотографія

Моніка Валецька відома як «Хлібна Богиня». Вона почала пекти хліб удома й ділитися рецептами домашньої випічки у своєму надзвичайно популярному блозі. До регулярного випікання її спонукав... брак хорошого хліба. Коли вона переїхала до Праги, їй було важко знайти хліб, який смакував би, тож вирішила пекти сама. Сьогодні Моніка очолює відразу три заклади: **Cała w Mące** («Вся в борошні») — ремісничка пекарня у варшавському Жолібожі, **Tonka** — кондитерська в районі Муранув, **Focca** — сендвіч-бар, також на Жолібожі. Її пекарня славиться хлібом на заквасці та борошном зі стародавніх сортів зерна, таких як полба й однозерна пшениця. У сезон обов'язково варто скуштувати *jagodzianki*, «ягодянки» від Моніки — солодкі, ніжні булочки, наповнені лісовими чорницями. Для поляків «ягодянка» — це втілення смаку літа, і нічого смачнішого просто немає! •

Польська кухня для мене — одна зі складових мого щастя як польки. Це розмаїтий кулінарний ландшафт, чудові продукти й кухарі, які наново її переосмислюють і відкривають. Це скарбниця ще не відкритих рецептів, які ніколи не перестають дивувати. І ферментація — задовго до того, як квашення стало модним.

Вино

Вино — чудовий привід відвідати ідилічні куточки Польщі, відкрити її природу, а також познайомитися з ентузіастами, які вирішили замкнути польський теруар у винних пляшках. Польща належить до так званих нових країн вина — хоча історично на її території виготовляли вино, воно ніколи не було важливою галуззю (як, наприклад, у Франції чи Італії). Однак протягом останніх кількох десятиліть інтерес до вирощування винограду й виробництва вина так зріс, що нині в Польщі працює понад 600 виноробень, і їх кількість постійно зростає. Найпопулярнішими сортами

винограду, які вирощують у Польщі, є, зокрема, Йоганнітер та Солярис, але дедалі частіше винороби засаджують свої ділянки шляхетними сортами винограду, такими як Рислінг чи Шардоне. Оскільки польська винна пригода є відносно « новою », винороби охоче експериментують зі стилями вин, створюючи ігристі, помаранчеві, витримані у бетонних яйцях чи старих бочках, а також льодові вина з перемерзлих ягід винограду. Польські вина часто можна скуштувати в ресторанах, де вони є природним доповненням до страв, приготованих з місцевих і сезонних продуктів •

A photograph of a man and a woman in a vineyard at sunset. The man, wearing a red shirt, is holding a dark wine bottle. The woman, wearing a dark blue jacket, is looking at the bottle. They are standing in a field of tall grass and flowers. In the background, there are trees and a small building under a warm, golden sunset sky.

Каміль і Аня Барченцевич у своїй виноробні поблизу Казімежа-Дольного в Люблінському воєводстві

- Antagain/iStock.com 4–5
 Mariusz Cieszewski/poland.pl (49)
 6–7, 10–11, 13, 16, 30, 31, 32, 43, 48,
 54, 66, 67, 72, 79, 80, 81, 84–85, 92,
 92–93, 98, 99, 102, 113, 114, 115, 126, 130,
 132–133, 134–135, 142, 145, 147, 150, 151,
 153, 156, 158, 165, 224, 242
 B a t t y k 8–9, 65, 74–75
 Chuck Fishman/Getty Images 14
 European Solidarity Centre 14
 Jaceko06/iStock.com 15
 Прес-фото Netflix 16
 Robbie Jay Barratt - AMA/
 Getty Images 16
 Fanny Vaucher 18–19
 Прес-фото Pan Tu Nie Stał 20, 97
 PAP/Jan Morek 22
 Marek Ogień 23
 Agnieszka Szewczyk 23
 Marcin Michon/WOŚP 24
 Надано: Polish Aid 24–25
 WATAN/PAH 25
 Sisi Cecylia/Puszk
 Foundation 26–27
 Stan Barański/River Sisters 28–29
 USO/iStock.com 30
 EvgeniyQ/iStock.com 30
 Jan Miko/iStock.com 30
 Szymon Bartosz/
 iStock.com 30, 164
 Прес-фото Fenek 34
 Прес-фото Marcelina Januszkiewicz
 34
 Aga Bilka/ibelieveinpaper.com 35
 Прес-фото ВОНОВОСО 35
 Прес-фото Orska 35
 Ra2nski 37
 Artur Frankowski/
 Typespotting 38
 Tomo Yarmush 38
 Marek Gardulski 38
 Alicja Lesiak 38
 Olga Tuz/Lupo Pasta Fresca 39
 Tomasz Poręba 40
 Adam Stępień/Agencja
 Wyborcza.pl (2) 41
 Borek/Plac Zabaw 42
 Grzegorz Mart/Warsaw
 Autumn Festival 42
 Bartek Barczyk/Komuna
 Warszawa 43
 Cezary Warś/Варшава 44–45
 Aga Bilka 46
 Krzysztof Sawicki/Otwarty Jazdów
 47
 Adam Pluciński/Zwykłe Życie 47
 Filip Klimaszewski 47
 Marta Ejsmont/MSN 49
 Michał Szlaga 50
 Kamil Kalkowski/Катовіце 53, 55
 Прес-фото Gryfnie 54, 56
 Krzysztof Szewczyk/Katowice
 Miasto Ogrodów 55
 Alicja Bielawska 56–57
 Mirosław Skórka/Alamy/Be&W 57
 Silesia Neon 57
 Tomasz Poraj/iStock.com 58–59
 Radek Kaźmierczak/LOKAL 59
 Прес-фото Słodki Kafej 59
 Dawid Chalimoniuk/
 Agencja Wyborcza.pl 59
 Przemio Łukasik 60
 Aga Bilka/Wydawnictwo
 Agora 60
 Надано: Центр культури Zamek y
 Цешині 61
 Цешин/
 visitpoland.online 60–61
 Прес-фото Сілезького музею в
 Катовіце 62
 Прес-фото NOSPR 62
 Marianna Sosnowska 65
 Tomasz Dresler/Port Gdańsk 66
 Karol Kacperski 67
 Marek Bazak/East News 68
 Прес-фото Montownia 68
 Прес-фото
 Masło Maślane 69
 Прес-фото
 Tygle Gdańskie 69
 Прес-фото Niesztuka 69
 Прес-фото Bar Przysań 69
 Bartek Sejwa 70–71
 Conot 70–71, 71
 Maciek Wróblewski 71
 Polona.pl 72
 Gdynia.pl 72
 Dominika Scheibinger/ALTER ART -
 Open'er Festival 73
 Ewa Płonka/ALTER ART - Open'er
 Festival 73
 Миський музей Г'дині 73
 Konrad Rogoziński/
 Архів MOT 77
 Прес-фото Targowa 2 80
 Michał Ramus/michalramus.com
 для KBF 80–81
 Michał Ramus/32nd Jewish
 Culture Festival 80–81
 Миське управління зелених наса-
 джень, Краків 82
 J. Gawron/Архів MOT 82
 Tomasz Pietrzyk/Agencja Wyborcza.
 pl 83
 Архів MOT 83, 89
 Adam Brzoza 84
 Прес-фото Соляної копальні у Ве-
 личчі 86–87
 Joanna Gałuszka для KBF 88
 Прес-фото
 OFF Piotrkowska 91
 Надано: Fundacja Plaster 94
 Piotr Tomczyk/MSL 94–95
 Antoni Sergiusz de Brade/
 Ignorantka 95
 Cezary Pecold/East News 95
 Błażej Pindor/Центральний музей
 текстилю 96–97
 Прес-фото Центрального музею
 текстилю 96, 97
 Grzegorz Piotrowski 97
 Прес-фото Палацу Познансько-
 го 99
 Marcin Stępień/Agencja
 Wyborcza.pl 99
 Grzegorz Januszewicz/Ольштин (5)
 101, 102–103, 103, 106
 Olsztyn Green Festival 102
 Jakub Obarek/Ольштин 103
 Joanna Barchetto-Sojka (3) 104, 105
 Прес-фото
 Kwaśne Jabłko 105
 Piotr Magdziarz 106
 Вроцлав (3) 109, 110
 Marek Maruszak/Be&W 110–111
 Надано 66P Subjective Institution
 of Culture 110–111
 Haze Photo/Neon
 Side Wrocław 111
 Chris Niedenthal/Forum 112
 Miłosz Poloch/Nowe
 Horyzonty 113
 Фундація сучасного мистецтва In
 Situ/Соколовсько 114
 Patrik Slezak/iStock.com 115
 ewg3D/iStock.com 116
 Robert Woźniak/
 Malta Festival 119
 Edyta Leszczak 120
 Познань 120
 Kwiaty i Miut 121
 Eliza Mórawska/
 whiteplate.com 121
 Łukasz Gdalk/Estrada
 Poznańska 121
 Stonewall Poznań 122–123
 Łukasz Łukasiewicz/Lokum
 Stonewall 122
 Zbigniew Zachariasik/Estrada
 Poznańska 123
 Надано: Hadaki 124
 Надано: Concordia Design 124,
 124–125
 Przemysław Turlej/Wierciński Studio
 124
 Agnieszka Kowalska 124, 148
 Sebastian Wołosz 129
 Damian Róż (5) 130, 133, 135
 Monika Szymanik (2) 131
 Olga Iwanow/Музей Щецина в
 ПНР 131
 Oskar Dyrdał 131, 132
 Прес-фото Hania Beza 131
 Andrzej Golc/TRAFO 132
 Чаплинек 134
 Бидгощ 137
 Торунь 137
 M. Zaborowski/
 Бидгощ 138

- Robert Sawicki 138
Прес-фото Opera Nova
Bydgoszcz 139
Надано: Animocje 139
Sławomir Kowalski 140
Małgorzata Litwin 140
Krzysztof Deczyński 140
Wojtek Szabelski 141
Toruńska Agenda Kulturalna 141
Музей пряника в Торуні 143
Люблін (4) 146, 147, 148
Wojciech Mietelski 146
Dorota Bielak/CSK 148
Люблінська тютюнова фабрика 149
Прес-фото Ośrodek Brama Grodzka - Teatr NN 150
Michał Heller/OiFP 153
Barbara Budnicka/Arsenal Gallery 154–155
Krzysztof Bieliński/
Puppetnotpuppet 154
Krzysztof Karpiński/eUTDF24 154
Прес-фото
Ziołowy Zakątek 157
Прес-фото 4 Szpaki 157
Piotr Tarasiuk 158
Прес-фото Підляського музею 158
Жешув 161, 163
Tadeusz Poźniak 162–163
Piotr Koscielnia/iStock.com 162
Надано: Délice 162–163
Прес-фото Krosno Glass 165
Renata Dąbrowska/Agencja Wyborcza.pl 167
Прес-фото Solaris 168
Прес-фото ICEYE 169
Прес-фото AIUT 170
Прес-фото Saule 170
Прес-фото XTPL 171
Прес-фото WB GROUP 171
Прес-фото
CD Projekt Red 172–173
RossHelen/iStock.com 174
Прес-фото InPost 175
Прес-фото Zabka 176
Прес-фото Docplanner 176
Loveshiba/iStock.com 176
Miniseries/iStock.com 177
Прес-фото CCC Group 178
Прес-фото Wielton 179
Прес-фото Inglot 179
Прес-фото LPP 179
K. Ulaczyk/J. Skowron/
OGLE 180–181
NASA/Dave Scott/Public Domain via Wikimedia Commons 181
Університет AGH, Краків 182
Mirosław Kazimierzczak/
Варшавський університет 183
Надано: Marta Łuksza 183
Надано: Zieta Studio 184
Надано: Maria Jagliska - Adamczewska, Office for Design & Research 186
Надано: Arkadiusz Szwed 186
Надано: Maja Ganszyniec Studio 186
Надано: Studio Speculo 187
Aleksandra Szajnecka/
REST Studio 187
Надано: DOKI Design 187
Надано: Grynasz Studio 187
Martyna Galla/B Sides 188
M. Surovy/Atomy 189
Прес-фото Oplotka 189
Kulesza & Pik/Chylak 190
Прес-фото of Sterkowski 191
Daria-Szczygieł/
Invest Komfort 191
Tomo Yarmush/Nów 192
Dzikie Studio 192
Karolina Gorzelańczyk/Splot 193
Maja Ganszyniec Studio для Paradyż 193
Radek Zawadzki/Kłasy 193
Надано: Jakub Józef Orliński 195
Прес-фото Gutek Film 196
Getty Images 196
Łukasz Bąk 197
Jason Merritt/Getty Images 197
Martyna Galla 198
Yan Wasiuchnik/Kayax 198
Надано: Young Leosia 199
Marta Mach 199
Michał Murawski/
ishootmusic.eu 199
Jakub Szarzyński 200–201
Associated Press/East News 202
Wydawnictwo Literackie 202
Tomasz Gotfryd 202
Szymon Rogiński 203
Leonardo Cendamo/Getty Images 203
Tramuntana 204
Dwie Siostry 204, 205
Libra 204
Thames&Hudson 204
Helium 205
Gestalten 205
Marco Borggreve 206
Kuba Dąbrowski 206–207
Надано: Filip Pągowski 208–209
Надано: Piotr Młodziejewicz 209
Andrzej Pągowski Art Gallery 209
Надано: Fontarte 209
Надано: Jakub PIONTY Jezierski 209
Nowe Horyzonty 210
Kultura Gniewu 211
Andrzej Iwańczuk/Reporter 212
Magda Hueckel/Nowy Teatr 212
Pat Mic/Komuna Warszawa 213
Karolina Zajączkowska 213
Bartosz Stawiarski/MSN 214
Надано: Karol Radziszewski 214
Надано: Raster Gallery, Варшава 214–215
Dita Pepe 215
Tytus Szabelski/Архів національної галереї «Захента» 215
Beata Zawrzel/Reporter 215
Прес-фото:
XY Studio 216–217
Jakub Certowicz 218
Paweł Świerkowski 219
Надано: Aleksandra Wasilkowska 219
Janusz Nowak 219
Marcin Ciepielewski 221
Надано: Agnieszka Mnich 222
Piotr Matej/Skwer Sportów Miejskich Foundation 223
Західне Помор'я 225
Krzysztof Łazik 226
Michael Reaves/
Getty Images 227
Clive Brunskill/Getty Images 228
NAC 229
Julien de Rosa/AFP/
East News 231
Matthew Stockman/
Getty Images 231
Rafał Milach 233
Małgosia Minta, з книжки Przemysław Klima Fun dining. Prosto i genialnie, Znak (3) 234, 235
Alexandr Vorontsov/
iStock.com 236
Macieja Cioch 237
Sylwia Zaczekiewicz 237
Galdric/iStock.com 238
Karo Ramos 239
Надано: Michał Korkosz 239
Knape/iStock.com 240
Małgosia Minta (3) 241, 243
Paulina Adamiuk – This Flavorful Life 241
Aleksandra Pavoni 244
Monika Walecka 244
Прес-фото Kamil Barczentewicz Vineyard 245

Про

Варшава / Warszawa 2026
Друге видання

Видано

Міністерством закордонних
справ Республіки Польща

Українська версія підготовлена
Польським інститутом у Києві

Редакція

Agnieszka Kowalska, Bogna
Świątkowska / Bęc Zmiana
New Culture Foundation /
www.beczmania.pl

Tomek Bersz, Helena
Chmielewska-Szajfer, Wojtek
Gajewski, Joanna Glinkowska,
Małgorzata Minta, Bartosz
Stefaniak, Monika Wróbel

Тексти

Helena Chmielewska-Szajfer,
Anna Cymer, Grzegorz Gądek,
Joanna Glinkowska, Harel,
Szymon Holcman, Agnieszka
Jacobson-Cielecka, Agnieszka
Kowalska, Agnieszka Kozak,
Aleksandra Litorowicz, Jan
Mencwel, Małgorzata Minta,
Grzegorz Piątek, Kinga
Rabińska, Marta Ryczkowska,
Iga Skolimowska, Jędrzej
Ślódkowski, Bartosz Stefaniak,
Joanna Śmigiel, Dominik
Tokarski, Mike Urbaniak,
Ewelina Wakulewska, Joanna
Wiśniowska, Monika Wróbel,
Fanny Vaucher

Переклад українською

Олег Коцарев

Коректура

Ірина Троскот

Графічний дизайн і верстка

Tomek Bersz
Надія Величко

Редагування фотографій

Marianna Sosnowska

Підготовка до друку

Oleh Diakon

Джерела вибраних інфографік

Національний перепис насе-
лення 2021 року (с. 17), www.turystykakrakow.pl та www.bip.krakow.pl (с. 84), www.olsztyn.eu (с. 107), Discover
Polska 2024 – Звіт, підготовле-
ний для Міністерства закор-
донних справ Бартошем Сте-
фаняком (с. 173, 174 і 177), www.stat.gov.pl/en/topics/culture-turystyka-sport (с. 222)

Книгу набрано шрифтами

AdonisC, Myriad Pro

Надруковано та оправлено
в Польщі

SINDRUK, Opole,
www.sindruk.pl

Міністерство закордонних справ
Республіки Польща